

Máté G. Péter

Idegállapot

Máté G. Péter

Jdegállapot

2024.

Előszó

Harminchat éves koromtól vallhatom magam újságírónak, azóta jelennek meg rendszeresen írásaim. Publikációim és novelláim kötetekké álltak össze, amelyeket nyomtatásban és digitális felületen, olykor hangoskönyvként tettem közzé.

A mostanival együtt eddig tizenhét könyvemet adtam olvasóim kezébe, mellettük a saját írásaimból született nyolc hangoskönyvemet, amelyeket ugyancsak én szerkesztettem, olvastam fel és tettem nyilvánossá. Mindegyik könyvem és hangoskönyvem ingyen letölthető a Magyar Elektronikus Könyvtárból (www.mek.oszk.hu).

Büszkeséggel tölt el, hogy kirívóan hosszú ideig, huszonegy évig lehettem a velencei-tavi térségi televízió, a Tó Tévé, majd megszűnése után még három évig az általam életre hívott Pusztaszabolcs Tévé főszerkesztője.

Újságírói pályafutásomat evezős edzőként, majd vezető edzőként sportszakmai lapban közzétett írásaimmal kezdtem. Az első komoly publikálási lehetőséget a Fejér Megyei Hírlaptól kaptam. Írásaim ezt követően mind sűrűbben jelentek meg a Hírlap mellett az Új Tükörben, Nők Lapjában, Esti Hírlapban, Magyar Nemzetben, Népsportban, Nemzeti Sportban, Tallózóban, Népszabadságban, Fehérvári Hétben, Fehérvári Polgárban, és még mintegy további harminc kisebb-nagyobb lapban. A nyomtatott sajtóban legtovább a Vasárnapi Fejér Megyei Hírlapban és a Fehérvári 7 Napban publikáltam. Felkérésre egy 11 részes sorozat erejéig kirándultam a meseírási területére is.

Dolgoztam külsős szerkesztő-riporterként a Magyar Televízióban, a Duna Tévében, vezettem műsort a Danubius Rádióban és alapító főszerkesztője voltam a rövid életű Rádió 101 Gárdonyi elnevezésű helyi rádióknak. Több mint tizenegy évig szerkesztőként gyakoroltam az online újságírást, napi rendszerességgel írtam, szerkesztettem e-lapomat, a Vétót (www.v-to.eu). A portálom újságból egy ideje véleményoldallá alakult át, azon a felületen teszem közzé nézeteimet a világ dolgairól.

Írásaimban zűrzavaros, zaklatott világunk mindennapjai jelennek meg, amelyhez igyekszünk alkalmazkodni. Ha Ön, igen tisztelt olvasóm gondolataimmal egyetért, vagy vitatkozik velük, vagyis eltűnődik rajtuk, már nem dolgoztam hiába.

Köszönöm, ha elolvassa újabb könyvemet.

Máté G. Péter

Tanár úr

Aki belépett a kórterembe először talán észre sem vette, jószerével egybeolvadt az ágyával. Nyúzott, vékony arca, megfogyott teste, a nyolcvankét éve minden gondja, nyűge, felhalmozódott baja komoly nyomott hagyott a férfi testén. A lelke sem volt külön, napok óta alig fogadott el ételt, ha szóltak hozzá csak valami morgásfélét hallatott. Egyedül Józsi „nővért”, a fiatal ápolót tűrte meg maga mellett. Józsi mindig valami viccel közeledett felé és ha meg nem is neveltette az öreget, legalább valami elismerő dűnnyögést kiváltott belőle.

Józsi nővér, ha szolgálatban volt, mindennap bement az öreghez, aki a legtöbb ápolónak csak a 108/2-es volt. Az öreg már jó pár hete az első emelet 108-as szoba kettes ágyán feküdt a nagy kórház ápolási osztályán, köznyelvben az elfekvőn. Látogatója nemigen akadt, legfeljebb hetente egyszer, vagy kétszer a lánya ugrott be hozzá pár percre. Az osztályos ápolók a feladaton kívül, hogy el kell látni, amíg él, mást nemigen tudtak róla.

Az osztály főnővére régebről ismerte a férfit, egyedül ő tudta, hogy az öreg egy nagy gimnázium félt és tisztelt matematika-fizika szakos tanára volt, aki nemcsak tanított, de szakkönyvek, tankönyvek sorának volt alkotója, vagy szakértője, szóval a maga korában és helyén tekintélyes embernek számított. A főnővér sokat törte a fejét, hogy hogyan lehetne Pista bácsi, vagy a 108/2-es élete végét szebbé, emberibbé, még inkább méltóságteljesebbé tenni. Aztán egy nap utasításba adta, hogy az öreget mindenki köteles tanár úrnak szólítani.

A tanár úr először észre sem vette a változást, annyira belesüllyedt a maga elveszőfélben lévő világába. De a mindig vidám Józsi nővér harsány hangján kimondott tanár ura megütötte a fülét, felfigyelt a változásra, a szíve, amint megértette, hogy a megszólítás neki szól, nagyot dobbant. Másnap is mindenki tanár urazta. Nem értette, hogy mitől lett ő egyik pillanatról a másikra megtűrt munkadarabból megbecsült tanár úr, de jól esett neki.

Amikor Józsi arról faggatta, hogy miért választotta a matematikát, mi vonzotta benne, a tanár először egy két szóval válaszolt csak, de az ápoló nógatására mind többet mesélt. A főnővér örömmel látta, hogy a tanár kivirult, válaszolt a hozzá közeledőknek, sőt volt, akivel beszélgetésbe is elegyedett és még a lánya látogatásai is hosszabbak voltak a megszokottaknál.

A tanár úr egy reggelen nem üdvözölte Józsit és amikor az ápoló rákérdezett, hogy hogy van, az egykori nagy tekintélyű pedagógus arcán egy alig látható félmosoly jelent meg és csak a szeme jelezte, minden rendben van. Az élettelenre vált szem, a megmerevedett mosoly a tanár úr utolsó tanításaként még azt üzent a túlélőknek, hogy lám csak az emberi létet olykor egy szó is édesebbé teheti.

Ahogy könnyebbé a halálát is.

Meg egy éjszaka

Édesanyám becézgető, simogató ébresztésétől elkényeztetve a korán ébredés durva világát először negyedik után az általános iskolai sátrótáborban ismertem meg. Az első hajnalon, amikor távol a biztonságot nyújtó családomtól amúgy is meglehetősen elesettnek éreztem magam, jószérével a fülem mellett harsant fel az ébresztő trombita érces hangja.

Később sokszor ismétlődött a korai és az adott pillanatban értelmetlennek tűnő ébredés. Így volt ez a hajnali hatkor megszólaló építőtábori ébresztésektől, a sorkatonaként megszokhatatlan „ébresztő, fel! üvöltéseken át, a munkás hétköznapi hajnalain felvisítő ébresztőórák álomöléséig. Mindezeknek ellentmondóan vállaltam önként is a hajnali kelést, amikor például evezősként egy téli SZOT-üdülésnek álcázott egyszemélyes edzőtáborban már akkor úton voltam futva a kíméletlen emelkedőn Mátraházáról Kékestetőre, amikor mások még csak a másik oldalukra fordultak, vagy amikor parancsnoki engedéllyel katonaként is rendszeresen megtehettem hasonlót és amikor tizenévesen a nyári szünetekben a vágyott cipő költségének előteremtése érdekében hajnalban hordtam újságot Budapest egyik kerületében. Emiatt keltem több éven át egy hónapig hajnali negyed négykor.

Mindezek akkor jutottak eszembe, amikor egy rádiós beszélgetésben a témában jártas szakember azt mondta, hogy a ma embere másfél órával alszik kevesebbet, mint például az 50-es években aludtak elődeink. Sokat olvastam már arról, hogy a nagyvárosi lét, a kivilágított utcák, a mindenhol jelen lévő éjszakai fény alapvetően megváltoztatta az alvási szokásainkat. Azt nagyjából mindenki tudja, hogy az embernek napi nyolc órát kellene aludnia. Persze ez is egyénfüggő, mert van, akinek tíz óra sem elég, más meg négy-öt óra alvás után kipihenten pattan ki az ágyából.

Kutatások kimutatták, hogy a főemlősök közül az ember alszik legkevesebbet, hiszen például a csimpánzok legalább három órát ránk vernének e műfajban, ha ez verseny lenne. Egy, e témában készült tanulmány szerint elődeink a XVII. század végéig körülbelül két órával azután, hogy leszállt az éj, lefeküdtek, nagyjából négy órát aludtak, majd felébredtek, egy-két órát tettek-vettek, azután újra aludtak vagy négy órát reggelig. Hogy mit csináltak az éjszakai ébrenlét idején, arról is több tanulmány szól, de a fantázia is adhat megoldást e téren.

Szóval, ha valaki kialvatlanul ébredve reggelente úgy véli, hogy jobb volt az elmúlt évszázadokban élőknek, mert többet alhattak, lehet, hogy nem téved, de azzal tudom biztatni, amit egyik főnököm mondott egykor, amikor tiltakoztam az éjszakába nyúló munka miatt:

- Ne idegeskedj, a nap 24 órából és egy éjszakából áll. Majd akkor alszol.

Köszönés nélkül

Olvastam a minap annak a celebnek a történetét, aki a fiatalok körében most nagyon népszerű közösségi portálon osztja meg élete történéseit nagyérdemű követőivel. Általában nem szokásom ezeknek az embereknek a kitárulkozásait olvasgatni, ez is véletlenül történt, lazán félreolvastam a cikk címét és másra számítottam.

A történet maga igencsak semmitmondó. A francia illetőségű fiatalember jelenleg éppen az Egyesült Államokban próbálkozik élete jobbá tételével és keresi szerelmi partnerét. Össze is jött a randevúja egy ifjú hölgygel, akit meghívott egy éttermi vacsorára. Már a nő nevével is baja volt a közösségi média sztárjának, de mint olvasni lehet, az ifjú hölgy látványa úgy-ahogy kárpótolta annak neve hallatán érzett csalódása miatt.

Amikor az étlapot nézegették, a fiatal nő megjegyezte, hogy ő nem eszik olyan ételt, amelyben glutén van. Azt nem tudtuk meg, hogy a vélt egészséges táplálkozás okán, vagy a gluténnal szembeni érzékenysége miatt mellőzi-e a tésztafélék meglehetősen fontos alkotóelemét, de már a tény maga is kiborította a népszerű videobloggert. Gyorsan rendelni akart egy üveg bort, hogy megnyugodjon, de akkor meg azzal billentette ki végképp a már amúgy is erősen billegő lelki egyensúlyából az amerikai nő, hogy ő bizony alkoholt sem iszik. Ekkor pattant fel a fiatal férfi és hagyta ott köszönés nélkül az első randis partnerét. E lélekemelő történetet aztán nagy buzgón meg is osztotta a közösségi médiában őt követők széles táborával.

Nem vagyunk egyformák, van, aki nehezen jön ki a béketűréséből más meg gyorsan felkapja a vizet és az sem egyértelmű, hogy kinek mi az, ami még tűrhető, vagy elfogadható és mi az, amitől már el kell határolódnia. Mindenesetre ez a helyzet nekem még csak meg sem érintette volna az ingerküszöbömet, az említett deli legénynek viszont keményen az idegeire mászott.

Azt a mindennapi életben is tapasztalhatjuk, hogy nagyon eltérő módon hatnak ránk az egyes események. Legjobb példa erre a közlekedés, ahol az egyik autóvezető végig szidja a közlekedő partnereket, akik valamennyien mazsolák, vakok, gyengeelméjűek és valószínűleg a kínai piacon vették a jogosítványukat. Az illető egyre indulatosabb, mind erősebben nyomja a gázt, előzget és nevelő célzattal mutogat is a gyanútlan sofőröknek. A másik autós ugyanakkor felveszi a közlekedés ritmusát, figyel a nagyon is veszélyes előbbiekre, és alig emelkedett vérnyomással érkezik úti céljához.

Visszatérve a faképnél hagyott nőhöz, neki csak azt javasolhatjuk, hogy a következő randija előtt fusson egy kört a közösségi média felületein és így időben megtudhatja, kivel is hozta össze a rossz sorsa.

Nagydolog

- Igyekezz, fel kell menned az edzőtáborba! Fél óra múlva újra hívnak.

Elkerekedett szemmel hallgattam a sürgető szavakat, mert bár kollégámmal és vagy harminc evezős leány tanítványunkkal én is Tatán tartottam edzőtábort, szegény szakosztály lévén közel sem az akkori nagy hírű edzőtáborban, hanem egy tóparti kemping faházaiban lakva készültünk a bajnokságra.

Feleségem már előrehaladott állapotban volt gyermekünkkel, amikor a munkám elszólított otthonról. Míg a déli hőségben a híres tábor felé kaptattam, attól félttem, hogy valami baj történt és miután akkoriban mobiltelefon még gondolatban sem létezett, a családom nem találva más lehetőséget, az edzőtáborban próbált elérni engem.

Visszafelé már más állapotban tettem meg az utat, mégpedig szinte földöntúli boldogságban. Nem, hogy baj nem volt, de kiderült, hajnalban megszületett a fiam. Ahogy visszaértem a versenyzőinkhez, egymás szavába vágva faggattak, mi van, beszéljek már! Csapzottan, lihegve csak annyit tudtam kinyögni: fiú.

Nagy üdvözlőfogadta bejelentésemet, majd, amikor a lányok elvonultak ebéd utáni pihenőjükre és én megpróbáltam a lehetetlent, nyugodtan megebédelni, kollégám, két gyermek gyakorlott édesapja leült velem szembe és elkezdte felvázolni, hogy milyen feladatok várnak rám a következő hónapokban. Szemléletesen ecsetelte, hogyan tegyem majd tisztába a gyereket, takarítsam le a kakit a lecserélt pelenkáról, fürdessem a kicsit és hogyan mossam, vasaljam majd ki a sokat látott szövetdarabokat. Akkor, ott az ebédnél azt hittem, hogy túloz, de tévedtem.

Most, amikor egy gyönyörű kislánnyal gyarapodott a családuk, figyelve a fogadását, sok olyan eszközt találok – például az eldobható pelenkát, az automata mosógépet, luxusautónak is beillő babakocsit, ultrahangos fertőtlenítőt, babát önmaga ringató bölcsőt – amelyeket korosztályom még álmában sem látott. Elgondolkodtatott, hogy vajon ezek miatt a mai szülőknek könnyebb-e a dolguk, mint volt például az enyém, miután a szopatación kívül gyakorlatilag minden baba körüli feladatot én végeztem el. Nem a múltó idő megszépítő hatása mondatja velem, de igencsak élveztem minden pillanatát.

Azt látom, hogy a gyereknevelés ma sem könnyebb. Sőt! Több mint négy évtizede is sok teher hárult a szülőkre, de közel sem került annyiba egy gyerek felnevelése, távolról sem leselkedett annyi veszély az életére, sorsára mind napjainkban. Túlóak az elvárások, veszélyesebb a közlekedés, rosszabb a közbiztonság, megfogyott a pedagógusok nevelési eszköze. Szülő legyen a talpán, aki a szakemberektől, szülőtársaktól, internetes kommentelőktől, a nevelésről szóló cikkek tömegétől tanácsok sokaságát kapva biztos lehet benne, hogy ő helyesen neveli gyermekét.

Minden megváltozott a gyerekek körül, ahogy az egész világban. De most is állítom: mámorító érzés apává lenni.

A teszt

A nagyvilág történeteit figyelve meggyőződésem, hogy a nyolcmilliárd embert egyesítő emberiség úgy nagy általánosságban butább, mint volt korábban. Nem mintha régebben nem lett volna analfabetizmus, tanulatlanosság, ne lettek volna idétlen vezetők, kegyetlen diktátorok, elnyomott tömegek, sehova sem vezető háborúk és ne lett volna intézményesített embertelenség. Mégis, miután azt gondolom, hogy míg korábban az emberi tudásmennyiség megduplázódásához évszázadok kellettek, napjainkban ehhez talán már csak néhány év szükséges, illene okosodnia a tömegeknek.

Az IQ, vagyis az intelligenciahányados egy viszonyító szám, amelynek segítségével kimutatható, hogy egy vizsgált személy pillanatnyi értelmi képessége, intelligenciája és az azonos életkorú, átlagos értelmi képességekkel rendelkező személy szellemi teljesítménye között milyen mértékű pozitív vagy negatív eltérés tapasztalható. Ennek mérésére sokféle tesztet dolgoztak ki a kutatók.

Az emberiség mindenkor átlagos IQ-ja 100. Amikor egy új tesztet vezetnek be, azt elvégeztetik egy csomó emberrel, kielemezik az eredményeket, és a pontozást úgy állítják be, hogy az eredmény, amit az átlag elért, legyen egyenlő 100 ponttal. És ehhez viszonyítva hitelesítenek minden értéket.

A kutatóknak feltűnt, hogy ha a teszteken elért eredményeket történelmi távlatban nézik, az emberek átlagos IQ-ja folyamatosan nő. A növekedés mértéke nagyjából 3 pont évtizedenként, ami azt jelenti, hogy egy mai átlagember száz évvel ezelőtt akár környezete zsenije is lehetett volna, míg egy száz évvel ezelőtti átlagember napjainkban az értelmi fogyatékos határán mozogna.

Most tehát az a kérdés, ha valóban száz év alatt akár 30 ponttal is nőhet az emberiség IQ-ja, akkor mitől oly buták az emberek, hogy nem tanulnak a múltból, az elődök súlyos hibáiból és követik el azokat újra és újra? Miért lép az emberiség nagyon sokszor ugyanabba a folyóba?

Mint az sok tanulmányból, kutatásból kiderül, az okosság és az intelligencia nem ugyanaz. Okosnak tartjuk azt az embert, aki éltanuló volt, könnyedén megold egy matematikai műveletet, a történelemmel, kora politikájával, a művészettel is tisztában van és jelentős lexikális tudással rendelkezik. Az intelligens ember vele szemben lehet, hogy utált tanulni és nem annyira tudja, mint inkább ráérez a dolgokra. Jobban működnek a megérzései, talpraesettebb, leleményes a problémák megoldásában, jobbak az emberi kapcsolatai.

Sajnos miután az okosság és az intelligencia ritkán jár kéz a kézben, a nyolcmilliárdnyi népesség okosai gyakran igen mereven, megegyezésre képtelenül viselkednek, a magas IQ-val rendelkezők lényeglátása, értelme pedig mit sem ér, ha képességüket rosszra fordítják.

Mindez igencsak borúlátóvá tehet bennünket.

Nemzethalál

Vannak, akik nagy aggodalommal emlegetnek nemzethalált, ha migrációról, egyenmű párok gyerekvállalásáról, a csökkenő születésszámról, a hazánkat ideiglenesen, vagy végleg elhagyókról hallanak.

Jó ideje tüntetnek a pedagógusok, diákok a jobb oktatásért. Az oktatás minőségének változtatása miatti demonstrációk már messze nem csak a megalázóan alacsony pedagógusi bérekről szólnak.

Nem lesz egy ország igazán fejlett és jómódú, ha a polgárai nem járnak eleget iskolába. Tudományos elemzések szerint, ha megvan az oktatásban eltöltött megfelelő időtartam, szükséges az is, hogy minél többen szerezzenek felsőfokú végzettséget, vagyis nem elég csak osztályismétlésre buktatni a diákság tömegeit.

Ennél a pontnál elgondolkodhatunk mindennek a hivatalos hazai megítélésén. Az Állami Számvevőszék ugyanis ezirányú elemzésében pár hónapja megállapította, hogy ha túl sok a diplomás nő, az rosszul hat a népesedésre, mert a diplomás nők kisebb eséllyel kötnek házasságot és vállalnak gyereket. Ha mindennek lehet is alapja, kevés valószínűséggel okozhat nemzethalált.

Az ENSZ által számított emberi fejlettségi mutató, a Human Development Index (HDI) az az elfogadott mutatószám, amely a világ országainak összehasonlítását teszi lehetővé a születéskor várható élettartam, az írástudás, az oktatás és az életszínvonal alapján. Magyarország 46. helyezése ebben az összehasonlításban nem túl fényes, az EU tagok közül csak az 53. Románia és a 68. Bulgária áll mögöttünk.

A magyar HDI adat az oktatásra fordított kiadások csökkentése és az oktatás rossz minősége miatt olyan, amilyen. És nem csak az alap- és középfokú oktatás hiányosságai okozzák mindezt, a hazai felsőfokú oktatással is sok probléma van, hiszen az elmúlt tucatnyi évben jelentősen csökkent a diplomások aránya az EU-átlaghoz hasonlítva. Így lett hazánkban a harmadik legalacsonyabb a diplomás fiatalok aránya az Európai Unióban.

Mindez több mindent is jelenthet. Például nem vitás, hogy minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál többet keres és nagyobb eséllyel talál magának megfelelő munkát. Ugyanakkor a kevésbé iskolázott, képzett és felvilágosult emberek tömegét könnyebb a kijelölt ellenség elleni gyűlöletre uszító jelszavakkal, ígéretekkel egy irányba terelni, általuk a hatalmat megtartani. Hosszabb távon ennek ára a GDP folyamatos csökkenése, a nemzet elszegényedése, gazdasági sérülékenysége, az ország „összeszerelő üzemmé” válása.

Mindezekre adott válaszként, aki teheti, gyermekét más, jobb oktatással rendelkező országban taníttatja és emiatt idehaza nem csak a fizikai munkaerő lesz mind kevesebb, de a magasan képzett, nyelveket beszélő szakemberek is elfogynak, pedig ők lehetnének motorjai a magyar gazdasági növekedésnek, a jelenleginél jobb létnek.

Ha valami, akkor ez az igazi nemzethalál.

A vita

- Hogy mire nevelem? – visította felturbózott hangon a csinosan öltözött anyuka, akinek kislánya az anyai indulat hallatán félősen húzta be a nyakát. – Arra nevelem, hogy hogyan védje meg magát a magafajta bolondoktól. S hogy nyomatékot adjon szavainak, jobb keze mutatóujjával olyan erővel böködte saját halántékát, hogy már attól tartottam, kárt tesz a formás fejében.

Ez volt az a pillanat, amikor a helyzet komikuma miatt ellenállhatatlan nevetés kapott el. Jobbnak láttam beülni a kocsimba és az idegességtől nyilvánvalóan kevésbé körültekintő anyuka járművétől messzebb megállni, miközben alig tudtam abbahagyni a nevetést.

Gyakran kell egy olyan épületnél parkolnom, amely terület egy társasház tulajdona és a közeli bölcsődével közösen használt parkolóban a tulajdoni rész arányában kaptak saját parkolóhelyet a lakástulajdonosok. Az egyik lakó jóvoltából jutottam én is beállóhelyhez, ami a nagy forgalmú városrészben hatalmas kiváltság. A „saját” parkolómat egyébként egy parkolóőrrel védem, de a bölcsődébe gyermeküket fuvarozókat ez nemigen zavarja, sokszor mennek neki, okoznak kárt benne.

Részben e parkolóhelyet foglalta el már korábban is a fentebb említett hölgy úgy, hogy további sávokba is átlógott az amúgy nem nagy autójával. Először nehezen, ahogy egykor édesapám mondta, cipőkanállal préseltem be autót a saját helyemre, de az ominózus napon ez már semmiféle módon sem volt lehetséges. Elkocogtam hát a bölcsőde kapujához, hátha ki tudom csalogatni a tulajdonost, de időközben megláttam, hogy egy anyuka andalog szép lassan felém a kislányával.

Miután tisztáztuk, hogy övé a kocsi, felhívtam a figyelmét rá, hogy már másodszor teszi ezt velem, mire ő mások helytelen parkolását hozta fel mentségül. Talán, ha egyszerűen csak elnézést kér, gyorsan végzünk, de nem ezt tette. Ekkor hangzott el tőlem a nem éppen elegáns kérdés: árulja már el, hol vette a jogosítványát? Mert hogy ilyen beállással simán megbuktatták volna a vizsgán.

Ez volt az a pillanat, amikor a kedves anyuka kiborult, kiabált velem és közölte, hogy rendőrt fog hívni rám. Miután ezt az ötletét helyeseltem, legalább a rend őre is megtudja majd, hogy hogyan jutott a jogsijához, kezdett emelkedni a hangja. Jeleztem, nem helyes, ha kislányának rossz példát mutat, helytelen viselkedésre tanítja. Itt billent ki magából teljességgel a hölgy és játszódtat le a bevezetőben leírt jelenet.

Utólag sajnáltam egy kicsit az anyukát, nem lehet könnyű az élete, ha otthon is bármi kiboríthatja, az ugyanis erősen rontja családja hangulatát, férjével a kapcsolatát. De esete nem egyedi, ma szinte mindenki mindenben felkapja a vizet, mert ilyen világban élünk.

A világhírű filmrendező, Akira Kurosawa mondta, hogy „egy őrült világban csak az őrültek a normálisak”.

Nem hiszem, hogy tévedett a neves művész.

Elégedetlenségünk évei

Ahogy a fellelhető adatokból kiderül, a XIX. század második felében százezer magyarra 5 öngyilkos jutott, a századfordulón már 20, az első világháború után pedig 28. A mélypontot 1973-ban a százezer emberenkénti 45 öngyilkos jelentette. Más országokban még közelítőleg sem lehetett találni ilyen rossz adatokat. Lehet, hogy a hosszú téli sötétség, a politika mindent befonó ártó hatása, a kilátástalanság, a munkahelyi alulfizettség, vagy a gyakori családon belüli gondok tették, de 1995-ig Magyarország vezette a világon a népességarányos öngyilkossági listát.

Ha valamit a rendszerváltásnak nevezett valaminek a javára lehet írni, az az, hogy az öngyilkossági hajlandóság rohamosan csökkent, vagyis vagy kevesebb a gondunk, vagy jobban bírjuk a gyűrődést. Azt viszont semmiképpen sem mondhatjuk, hogy e gyászos hagyomány gyengülése az életünkkel való elégedettségünknek köszönhető.

Az Eurostat, az EU statisztikai hivatalának friss felmérési adatai szerint 2021-ben az Európai Unió országainak állampolgárai átlagosan kicsit elégedetlenebbek lettek az életükkel, mint 2018-ban, az erre vonatkozó legutóbbi felmérés készítésekor voltak. Magyarországon az emberek elégedettsége változatlanul csapnivaló, az uniós mezőnyben hazánknál csak Bulgáriában hitványabb a helyzet e téren.

Az Eurostat néhány évente megvizsgálja, hogy az egyes uniós tagállamokban az emberek mennyire elégedettek az életükkel. Ez általános közérzetet tükröz, nem pillanatnyi elégedettséget. Az így megrajzolt skálán a nulla a tökéletes elégedetlenséget jelenti, a tíz pedig azt, hogy már nem is lehetne jobb a megkérdoztetek élete. Az EU-ban az emberek átlagosan inkább elégedettek az életükkel, viszont 2018 és 2021 között az elégedettség parányit, 7,3-ról 7,2 pontra csökkent. A Központi Statisztikai Hivatal által Magyarországra vonatkozóan közölt ennél frissebb adatok szerint az élettel való elégedettség átlagértéke nálunk 6,5-ről 6,9-re nőtt 2022-ben az egy évvel korábbihoz képest. Ugyanez a szám ugyanakkor az Eurostat szerint négytized százalékkal alacsonyabb, vagyis 6,5.

Az élettel való elégedettség 8 ponttal Ausztriában volt a legmagasabb, míg Bulgáriában 5,7 ponttal a legalacsonyabb. Hazánk, igaz, jó erősen leahyva a lista utolsóját, legnagyobb sajnálatunkra csak az utolsó előtti.

Az életünkkel való általánosan alacsony elégedetlenségünk szerencsére nem jár együtt az öngyilkosok számának látványos növekedésével, de nem árt felfigyelni arra, hogy 2020 és 2021 között 161-gyel többen vetettek véget önkezükkel saját életüknek, mint egy évvel korábban, vagyis a tartós csökkenés után ismét növekedett e tragikus szám. Különösen szomorú, hogy nemigen csökken a kamaszokban elkövetett öngyilkosságok száma.

Ezer oka lehet annak, ha egy ember elégedetlen az életével, de ha jönnek a sötét gondolatok, jobb időben segítséget kérni.

Azt se, amit látsz

Hallgatom tanult, olvasott barátaimat, ahogy mellettem a mindennapok eseményeit vitatják meg és ki-ki a maga ismeretei által kialakított álláspontját hozza fel érvként. Ezek mifelénk, de valószínűleg a világ majd' minden pontján igencsak megosztják a vitatkozókat. Mindenkinek van a politikai meggyőződése (hite?) szerint valamilyen kialakult, rögzült véleménye, amelyet a saját kedvenc információs felületein olvasott tartalmak csak tovább mélyítenek.

Hogy mennyire rabjai vagyunk és mennyire vezetettjei, áldozatai a ránk ömlő digitális információknak, mi sem bizonyítja jobban, mint a nyomtatott és emiatt nehézkes napilapok olvasottságának visszaesése, a lapok sorának megszűnése. De nem elég gyors már a rádió vagy a tévé sem, amelyek pedig akár percek alatt képesek reagálni egy-egy hírre, mert az internet ezeket is megelőzi. Így aztán a legtöbb ember számára az az igazság, amit először kürtölt világgá egy ember vagy egy szervezet.

Az Europol, az Európai Rendőrségi Hivatal minapi jelentése szerint 2026-ra az online térben található tartalmaknak akár már kilencven százalékát is mesterségesen hozhatják létre. Ezek olyan mesterséges intelligencia által előállított vagy manipulált médiatermékek lehetnek, amelyeket az európai rendőri szervezet szerint mindinkább fenntartásokkal kell kezelni.

A legtöbb internethasználó a figyelmeztetések ellenére is kritika nélkül fogyasztja az online tartalmakat, mindent elhisz, amit ott lát és olvas. Tapasztalhatjuk napjainkban a tragikus ukrajnai háborúban, ahol a hírek szerint az orosz emberek csak és kizárólag a hatóság által ellenőrzött és manipulált tartalmakat ismerhetnek meg a számukra honvédő eseményként jellemzett pusztításról és öldöklésről, míg a nyugati világ polgárai egy más olvasatát ismerik meg mindennek. E kettő elegyét tapasztalhatjuk hazánkban a kormánypropaganda és a magukra még valamit adó médiumok hírközlési különbözősége között. És hogy számunkra melyiküknél az igazság, az csak hit kérdése.

Egyre fontosabb szerep jut tehát a gyorsan tanuló gépeknek az internetes információgyártásban is, hiszen már vannak olyan robotok, amelyek cikket is képesek önállóan megírni. Jó példa erre, hogy a legismertebb informatikai cégóriásnál újságírók helyett mesterséges intelligencia készíti a tartalmakat. Többfelé a sporteredményekkel vagy napi tőzsdei hírekkel foglalkozó cikkeket az adatbetáplálás után már a mesterséges intelligencia algoritmusai írja tovább és ember legfeljebb csak a közlés előtt ellenőrzi azt.

A szakértők szerint mindez egyelőre nem számolja fel az újságírói szakmát, mert számtalan olyan terület van, például egy véleménycikk megírása, amelyet ma még csak az ember képes létrehozni. De ne legyen kétségünk afelől, hogy már ez sem marad így sokáig. Ezért hát legjobb, ha csak azt hisszük el, amit átélünk.

Vagy inkább már azt se!

Baba asszony látomása

Azt senki sem állíthatja, hogy 2022-ben unatkoztunk, bár az valószínűleg jobb lett volna számunkra. És most hagyjuk is a már-már csak formalitásként létező parlamenti választásokat, ha valami előre látható volt, az a bekövetkezett eredmény.

Éppen csak túljutottunk valahogy a járványon, már ha egyáltalán beszélhetünk erről és nem csak arról van szó, hogy a megváltozott kormánykommunikáció miatt lett kevesebb a Covid-fertőzöttek, elhunytak száma és máris szembesültünk egy ugyancsak világméretű energiaválsággal meg az EU-bajnok magyar inflációval. Volt persze közben olyan apróság, mint a KATA-törvény év közbeni, több százezer munkavállalót sújtó megváltoztatása, a rezsiköltségek brutális megemlése, hatástanulmányok nélküli kapkodó törvényhozás és kormányzás milliók életét keserítő változtatásokkal és mindennek tetejébe a szomszédunkban dúló értelmetlen háború.

De ez a múlt, amelynek hozadékait mind súlyosabban görnyedve a terhek alatt, 2023-ban is cipeljük majd. Közben meg elmélkedhetünk azon, vajon mi vár ránk, túléljük-e az előttünk álló esztendőt, nem fagyunk-e meg télen, mert nem tudjuk kifizetni a gázszámlát és nem válik-e világháborúvá a két európai testvérnép harca.

Szerencsére a jövőt illetően van mire, pontosabban kire támaszkodnunk. A balkáni Nostradamus, az 1996-ban 86 évesen elhunyt vak bolgár jósnő, Baba Vanga ugyanis 5079-ig minden évre megtette a maga jövőndölését. Ahogy a Sky History megírta, az asszony egy pusztító napvihart látott 2023-ra, mégpedig súlyos következményekkel. Egy másik jóslata szerint megváltozik a Föld pályája, bár ilyen már történt planétánkkal, szóval emiatt nem kell pánikolnunk, nem úgy, mint a brutális élelmiszer-drágulás, az egészségügy rendszerének beláthatatlan következményekkel járó, ugyancsak hatástanulmány nélküli átalakítása, a mélyrepülésben lévő oktatás és ezer más ügy okán.

A 26 éve halott jósnő azzal is ránk hozza a frászt, hogy az egyik nagy ország biofegyvereket fog tesztelni. Sajnos ennél többet a derék jövőbelátó nem árult el, így hát csak találgathatunk. Az ilyen kísérletek cseppet sem újak, például a Covidról is sokan gondoljuk, hogy egy ilyen kísérlet hatására pusztítja világszerte az embereket. Szóval e téren sem tudott nagyon mellényúlni a látnok.

Hívei szerint Baba Vanga jóslatainak 85 százaléka pontos, bár szerencsére ő is tudott tévedni. 2010 és 2014 közöttre például egy atomháborút vizionált és ahogy előre látta, az idehaza kormányzati és állampárti szinten bálványozott előző amerikai elnöknek – aki ellen éppen bünvádi eljárást kezdeményeznek hazájában a hatóságok – ma már süketnek és agydaganatban szenvedőnek kellene lennie. Bízunk abban, hogy téves lesz a minden oroszok mostani urának fényes ukrajnai diadaláról szóló látomása is.

Hogy mi lesz igaz a jóslatokból, majd kiderül. De, hogy 2023-ban sem fogunk unatkozni, az biztos.

Csodatévő huszonhárom

Kamaszként nagy lelkesen elméltünk barátainkkal arról, hogy az új év, amit éppen csak elkezdünk, bizonyára rengeteg jót, újdonságot, élményt tartogat majd számunkra, hiszen ilyen évszám nem túl gyakran fordul elő az emberiség történelmében. Ez a nekünk oly fontosnak tűnő esztendő 1961 volt, amelyet, ha leírva kicsit forgattunk, akkor visszafelé is ugyanezt a számot kaptuk. (A történelemből tudjuk, az az év végül is nem tartozott éppen a legjobbak közé, bár Gagarin felrepült az űrbe, idelent megépült a berlini fal). Akkori tudatlanságukban eszünkbe sem jutott, hogy vannak úgynevezett palindrom évszámok, amelyek visszafelé olvasva is ugyanazt az értéket mutatják, vagyis 1991, vagy 2002, ahogy egykor majd 2112 is ilyen lesz.

Azóta sajnos kiderült, hogy a számmisztika, miszerint a számoknak nem csak mennyiségi, de minőségi értékük is van, ezen a téren mit sem ér, pedig egyáltalán nem túl gyakoriak a palindrom számok. Ha ezek után valaki arra gondolna, hogy egy olyan kusza számú év, mint 2023 sem kecsegtethet jóval, gyorsan tiltakoznom kell. Persze nem arra gondolok, hogy véget ér majd a testvérháború a szomszédságunkban, erre nemigen vennék mérget, ahogy arra sem, hogy jobb lesz az idehaza uralkodó állampárt és kormányának gazdaságpolitikája, amellyel a világ jelenlegi 10. legmagasabb és egyúttal unió-első inflációjú országunkat sikeressé, a forintunkat meg értékállóvá teheti, mert ehhez nem lenne elég egy szimpla palindrom szám. De ilyen évszám 89 évig amúgy sem lesz. Ugyanakkor van még, amiben bízhatunk.

Ez a 23-as. Ha egy kicsit kutakodunk a neten, találunk olyan oldalakat, amelyek ecsetelik e szám nagyszerűségét. Csak néhány kiragadott példa, hogy miért is: a 2-es és 3-as számokból ki lehet rakni a tízes számrendszer összes tagját, így az összes további számot, igaz időnként alkalmazni kell a matematikai alapműveleteket is, vagyis összeadni, kivonni és így tovább.

Ugyancsak a 23 nagyságát mutatja a különböző korokban e napon született kiválóságok szép száma, hogy az izgalmas történések sokaságát ne is citáljam most ide. De az mindenképpen elgondolkodtató, hogy minden szülőtől 23 kromoszómára van szükség ahhoz, hogy az emberi élet létrejöjjön, hiszen a pete és a spermium is 23-23 kromoszómát tartalmaz, ezek egyesülnek, majd elkezdenek osztódni, hogy létrehozzák az új életet. Na ugye!

Tudom, hogy mindez igen körülményes bizonyítása annak, hogy 2023 már csak a két utolsó számjegye miatt is fantasztikus évünk lehet, és a csúf előjeleket figyelmen kívül hagyva is reménykedhetünk abban, hogy életünk idén csupa móka és kacagás lesz.

Vagy nem. Végül is nem várhatunk mindent a számmisztikától.

Jót, vagy rosszat

Fekete nap volt aznap az általam látogatott közösségi médiafelületen. Még csak éppenhogy friss és tragikus újdonság volt a 20. század szerintem legjobb labdarúgójának (bocsánat Puskás, Lantos, Buzánszky, Hidegkúti, Kocsis, Czíbor, Zakariás, Loránt, Budai II., Grosics, Bozsik, Sándor, Tichy, Albert, Farkas és a többi kiválóság) a brazil Pelének halálhíre, amikor a közösségi portálon szörfölgetés közben egyre-másra bukkantak elém a halálhírek. Volt, akit nem is ismertem, de családom legnagyobb fájdalmára volt közöttük egy mindössze 42 éves fotóművész is, akinek még legalább fél évszázadig élnie kellett volna.

A háború miatt is rengeteg halottat termelt az elmúlt esztendő, vélhetően ennél is rosszabb volt a helyzet száz évvel ezelőtt, hiszen a Nagy Háború és a spanyolnátha után alultáplált, beteges, rossz körülmények között élő tömegek soraiban vígan aratott a halál. De akkor nem volt tévé, internet és nem volt mindenkinek a zsebében okostelefon, így hát csak a szomszédok, rokonok balsorsáról értesülhettek az ismerősök, családtagok.

Most meg elég megnyitni a Wikipédia ezzel foglalkozó szócikkét és máris látható, hogy a neves emberek közül, akik többségében adtak is valamit a világnak, mily nagy számban fejezték be egyetlen év alatt földi pályafutásukat. Arról már nem is beszélve, hogy mekkora különbség van a megélt életévek között. Olykor elrettent, hogy milyen nagy a szórás abban, ki, mennyi időt kapott az élettől (másnak: Istentől), hogy azzal sáfárkodjon, tegyen jót embertársaival, alkosson maradandót, emlékezeteset. Azokat az embereket ezúttal nem említem, akik gonoszok voltak, másoknak bajt, gondot, fájdalmat okoztak, az ő életük nem lesz tisztább attól a szokástól, miszerint halottakról jót vagy semmit. Ez úgy marhaság, ahogy van, a tömeggyilkos diktátorok, sorozatgyilkosok, családirtók, megveszekedett bűnözők és társaik tetteit haláluk sem teszi meg nem történtté, ahogy az sem, ha álszent módon nem beszélünk róluk.

Ha csak a hazai veszteségeket nézem, akkor is nagyon sok értékes emberrel lettünk kevesebben. Az elhunytak hiányát egy darabig érezzük, de oly gyorsra vált az életünk, a világ történései oly mennyiségben zúdulnak ránk, hogy sokszor már azt sem tudjuk felidézni, és most nem a közvetlen szeretteinkre gondolok, hogy egyik, vagy másik híres ember mikor hagyott itt bennünket. És ami még fájdalmasabb, igen hamar már a hiányuk okozta űrt sem érezzük.

Talán csak az jár jól, akinek valamelyik közösségi portálon időnként felkapják a sajnálkozó, szörnyülködő kommentelők a halálhírét, miközben azt semmilyen más, hiteles hírforrás sem erősíti meg. Mert mint tudjuk, akinek halálhírét keltik, sokáig fog élni.

Legalábbis reménykedhet benne.

Görcsmentes nemcselekvés

Hosszabb ünnepek idején, mint például karácsonykor az ember ráér az ágyban lustálkodni, vagy semmire sem gondolva, semmivel sem törődve ülni a tévé előtt és azon elmélkedni, hogy hova is vezet az állandó rohanás, nyomulás, küzdelem, harc. Ahogy angolul mondják: doing nothing – how nice, vagyis semmit sem csinálni, milyen szép.

Az angolokról váltsunk a kínaiakra, akikről általános a vélekedés, hogy szorgalmas, sokat dolgozó emberek. Olvastam a minap, hogy sokan közülük nem az angol módit választják, hanem egy másik életfilozófiát, a wu weit. Ez egy ősi kínai fogalom, amely tétlenséget vagy erőfeszítés nélküli cselekvést jelent.

Gondolom, már e pontnál is sokaknak szimpatikus ez az életfelfogás. A wu wei a konfucianizmusból vált a kínai államforma és a taoizmus fontos fogalmává. Leggyakrabban egy ideális államforma megjelölésére használták, beleértve a császár viselkedését is. A wu wei a konfliktusmentes személyes harmóniát, az önkéntesség és az önzetlenség állapotát írja le. Általában egy szellemi vagy elmeállapotot jelöl, és a konfucianizmusban összhangban van a hagyományos erkölcsösséggel. Persze egy európai embernek már a konfucianizmussal is meggyűlik a baja, hiszen egy számunkra nehezen értelmezhető, az alapítójáról, Konfuciuszról elnevezett filozófiai iskoláról, átfogó eszmerendszerről beszélünk. Gondolom néhány igen penge eszű, a kínai tudományokban jártas nyugati embert leszámítva, többségünknek ez már nagyon magas. Nekem mindenképpen.

Az ember ugyanakkor, ha belegondol abba, mi is lenne, ha az egyes országok vezetői közül a bölcsőbbek, akik nem akarnak mindenáron dominálni, uralkodni, istenné válni, a wu wei tétlenségét választanák politikai hitvallásuknak. Lehet, hogy vannak ilyenek is, de jó néhányuk késztetést érez arra, hogy mindenáron megoldja népe vélt gondjait, irányt mutasson, a maga arcára, alakjára alakítsa hazája lakosait. Ezt, látva a rossz tartású, esetleg túlsúlyos vezetőket, talán mégsem kellene. Ahogy azt sem, hogy mindenki úgy gondolkodjon, azt vallja, amit ő helyesnek gondol.

E jeles vezérek a maguk által felállított magas (?) mércéhez kívánják formálni a népüket, amelyhez minden eszközt bevetnek. Például az agymosást, a félreinformálást, hazudozást és tagadást, szóval amit csak lehet. Pedig jobb lenne, ha nem görcsölnének, ugyanis a wu wei lényege pontosan a görcsösségmentesség és a nemcselekvés. Vagyis olyan, mint a flow-élmény, ami az elmének az az állapota, amelynek során az ember teljesen elmerül abban, amit éppen csinál, amiben örömet leli. Innen már csak egy lépés lenne a tömegek flow-élménye, de gyanítom ez már nem fog összejönni, bár egyénileg még kísérletezhetünk a wu wei-jel.

Ismerek is embereket, akik egész életüket a wu wei lazaságában, még inkább tétlenségében élik le. Ők tudnak valamit, amit inkább bizonyos más embereknek kellene.

Másfél ápoló

A felszínes szemlélő, különösen, ha ritkán veszi igénybe a szolgáltatást, joggal érezheti úgy, hogy a vészharangok zúgása eltúlzott, közel sem akkora a baj, mint azt a bírálók harsogják. (A közösségi portálokon az igazán elkötelezett állampárti hívők e bírálókat a kormány-vezérelte lapokban használt kifejezés nyomán „sivalkodóknak” nevezik). Az egészségügyről, a valamennyiünket érintő szolgáltatásról van szó, amelynek esetében – hadd éljek én is e kifejezéssel – a bőrünkért, életünkért nem lehet eléggé hangosan „sivalkodni”.

A minap jelent meg az egyik napilapban, hogy az OECD adatai szerint míg Európában 6-8 ápoló jut egy orvosra és Amerikában 12-14, addig Magyarországon 1,5 (másfél!). Persze lehet mindennek egy optimista olvasata is, például úgy, hogy míg Amerikában 14 nővér vár egyetlen doktorra, aki megmondja, mit tegyenek, addig nálunk három nővére két orvos is jut, vagyis sokkal jobb itt az nővér-orvos arány. Minden csak értelmezés vagy önámítás kérdése.

Magyarországon alig akad olyan szakápoló, akinek munkaidejében húsznál kevesebb beteget kell ellátnia, ugyanakkor az éjszakásoknak gyakran akár negyven, ötven betegre is kell figyelniük, velük törődniük. Akik egy kórházi osztályon fekszenek, segítségre szorulóan rosszul lehetnek, ha nem éppen az életüket kell az egy szem ápolónak megmentenie. Egy erősebb front idején akár egyszerre többekét is. Innen kezdve az élet már csak lutri.

A Nemzeti Ápolásfejlesztési Stratégia megállapítása szerint: „Az optimális ápoló/beteg arány biztosításával, valamint a közvetlen betegágy mellett tevékenykedő ápolók létszámának növelésével akár 30%-kal csökkenthető a halálozási mutató”. Döbbenetes adat, életokról szóló szám.

Közel négy évtizede az első riportjaim egyike egy ápolókat oktató intézményben, nővérképzőben készült. Az egyes évfolyamok tele voltak leendő ápoló szakemberekkel. Több fiatal hölgygel is beszélgettem, általában a megyeszékhely kórházába készültek, ott látták a jövőjüket. Ma is van ilyen képzés, de mint hallom, a lelkesedés a szakma iránt közel sem ugyanolyan. Mindez köszönhető a súlyos alulfizetettségnek, a rossz munkafeltételeknek, a szakma tekintélyvesztésének. Nyugodtan kimondhatjuk, míg kórházba kerülve a betegek nap mint nap tapasztalják, hogy az ápolók az életüket tartják a kezükben, addig felelős beosztásban a pénzosztó, döntéshozó vezetők erről nagyon el tudnak feledkezni.

Sajnos az ember általában már csak olyan, hogy ami olcsó, azt nem becsüli meg. Nem fizetik meg az ápolókat (tanárokat, rendőröket, munkásokat stb.), nyilván, mert annyit is ér a munkájuk. De, hogy valójában mennyit is ér egy ápoló tudása, tevékenysége, arról csak az életünkért küzdve, gyógyulásunkban reménykedve győződhetünk meg igazán.

Örök ruha

Fiatal házasként egy szocialista nagyvállalat gyártmányszerkesztőjeként igyekeztem a rajztáblámon mozgásra, működésre ösztönözni a formatervező által megálmodott termékeket, de nagyon keveset kerestem vele. Hogy egyről a kettőre jussunk, a hivatalos munka után évekig sokszor éjszakába nyúlóan egy maszek kötődében dolgoztam, én voltam az esti műszak. Az első teljesen önálló műszakom után másnap feldúltan fogadott a főnök azzal, hogy látja, tönkre akarom őt tenni.

- Na, ez mostantól kezdve éppen a fele legyen! – mutatta a mérlegen a pulóver lapjainak súlyát – és amikor felvettem, hogy az a ruhadarab az első mosás után egy kétéves gyerek méretére zsugorodik össze, vagy teljességgel szétesik, meglepve nézett rám. – Mosás, hát te miről beszélsz? Felveszik és hordják, amíg le nem esik róluk.

Mindez akkor jutott eszembe, amikor a helsinki Aalto Egyetemnek két éve publikált tanulmányáról olvastam, amely szerint a divatmárkák napjainkban kétszer annyi ruhát gyártanak, mint a 2000 előtti években. Mindezt a fast fashion (gyors divat) üzleti modell diktálja számukra. A gyors divat kifejezés lényege, hogy a gyárak alacsony költséggel, tömegesen gyártsák az éppen divatos ruhadarabokat és addig juttassák el az üzletekbe, ameddig legerőteljesebb irántuk a kereslet.

Egykor elképzelhetetlen volt, hogy elődeink egy ruhadarabot csak azért cseréljenek le, mert szebb, divatosabb került a boltokba. Hordták egész életükben és sokszor gyerekeik is viselték még a szoknyákat, blúzokat, nadrágokat, zakókat, amíg azok már végképp javíthatatlanná váltak vagy szétestek. De az anyaguk akkor is megmaradt törlőruhaként, foltanyagként.

Mára egy ruhadarab teljes viselési ideje több mint harmadával csökkent, az Egyesült Államokban például egy átlagos vásárló 5,5 naponta vesz új ruhát. Az Európai Unió lakosai évente csaknem 26 kilogramm textilt vásárolnak és nagyjából 11 kilogrammot kidobnak. Az UNECE, az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága szerint egy pamutpóló elkészítéséhez 2700 liter vízre van szükség, ami nagyjából megegyezik egy felnőtt ember 2,5 éves folyadékszükségletével. A ruhaipar az üvegházhatású gázok nyolc százalékának kibocsátásáért felelős.

A fast fashion ellentéte a slow fashion (lassú divat), amely a ruhagyártást a természet- és környezetvédelem, valamint az állatvilág szemszögéből nézi. A slow fashion egyik divattervezője Martina Mareková Kuipers szerint, ha most leállna a ruhagyártás, akkor évtizedekig nem kellene újat vennünk, az emberek szekrényei ugyanis tele vannak ruhákkal.

A fast fashion visszaszorítása egyáltalán nem egyszerű, hiszen sokan szeretnek új és divatos ruhadarabokba öltözni, ha lelassulna, csökkenne a gyártásuk, cégek mennének tönkre, tömegek veszítenék el állásukat, gazdasági visszaesés következne be.

Vagyis egyelőre aligha viselünk majd örök ruhákat.

Az az úr, akinek van pénze

Sokaknak tetszett, hogy szeptemberben hatályba lépett a közszférában a kétmillió forintos bérplafon. Na nem éppen az elmúlt szeptemberben, hanem több mint 12 évvel ezelőtt a pofátlannak nevezett bérek és végkielégítések korában. Az akkori szabályozás szerint a közszféra munkavállalóinak havi munkabére az előző évi bruttó nemzetgazdasági havi átlagkereset tízszerese lehetett.

Nyilvánvalóan mindez már a múlté, mert mindannyian örömmel olvashattuk a felemelő hírt, miszerint hazánk egyszemélyi vezetőjének a munkabére 2023 márciusától a sűrűn sorjázó és változó törvények valamelyikének alapján, vagyis szigorúan jogszerűen 860 ezer forinttal havi bruttó 5 727 000 forintra nőhet. Bizonyára a mindenkori munkám értékét mutatja, hogy ez a szám sohasem jelent meg a fizetésemben. Még a tizedrésze sem. De ezzel a magyarok zöme így van.

Személy szerint örülök e béremelésnek, mert hogy is nézne ki egy regionális középhatalmi státuszra törekvő nemzet első és legnagyobb hatalmú embere, ha a háta mögött sajnálkozva súgnának össze az uniós országvezetők, hogy nézd ezt a szegény embert, alig tud kijönni a fizetéséből. Ilyen szegénység már nem fenyeget. Mert bár uniós összehasonlításban a magyarok bruttó átlagkeresete oly alacsony, hogy csak a bolgárok tudtak bennünket lehaladni a legalacsonyabb bérűek versenyében, a vezetői bérek tekintetében a mi egyszemélyi vezetőnket csak kilenc ország kormányának első embere előzi meg a legmagasabb bérek összehasonlításában. Mögöttünk olyan szűkölködő országok vezetői sorjázhatnak, mint például Finnország, Csehország, vagy Spanyolország, hogy a többiek szánalomból ne is említsem.

Őszinte örömmel tölt el – gondolom másokat is –, hogy az ország jobbítása érdekében igen sokat dolgozó országgyűlési képviselők fizetése ugyancsak egy törvény alapján idén 230 ezerrel nő és további sok tízezerrel a költségterítései is növekednek. Persze, hogy forinttal, nem is euróval! Micsoda rosszindulat, ha valaki erre gondol. Én viszont arra, hogy aki sokat dolgozik, az meg is érdemli, hogy megfizessék. Már az Illésék is megénekelték, hogy azt mondja: „Hej, aki dolgozik, az meg is szomjazik, Kugli fejében ez így van jól”. Ja, most látom, hogy ez nem is tartozik ide.

De az már igen, hogy a népet, amelynek tagjai éppen megpróbálnak a víz felszínén maradni a drasztikus energiaárak, az unió-bajnok és világ tizedik legmagasabb pénzromlása közepette, vagy az inflációkövetőnek csúfolt, de az inflációtól lassan látótávolságon kívülre szakadó nyugdíjemelés után, örömmel töltheti el, hogy vezetői legalább boldogulnak és nem szenvednek hiányt annyira, hogy netán lenyúlniuk kellene a közvagyon.

Hiszen ahogy Kugli gondolja a dalban: „Ott a zsebében a munkabére, És az az úr, akinek van pénze..., ...És felszabadítja az öntudatát”.

Mert ugyebár az öntudat a lényeg, meg hogy kinek mennyije van, annyit is ér.

Unalmas népség

Megszaporodtak mostanában az UFO-észlelések. Bár az okát még csak nem is sejtem, de tény, a legtöbb azonosítatlan repülő tárgyat Amerikában látják az emberek.

Mostanában megint felerősödött a vita, miszerint lehet-e élet a végtelenül hatalmas világegyetemben másutt is, mint a Földön. Azok közül, akik úgy vélik, az emberi faj a világ ura, sokan hívei a laposföld- és hasonlóan tudományos más elméleteknek is, mások tudják, hogy az idegenek már jó ideje közöttünk élnek, például a gyíkemberek, sok földi baj okozói. Megint mások szerint Isten csak a Földet népesítette be, miközben az Univerzum egésze is hatáskörébe tartozik, bár erre sincs közvetlen bizonyíték, de hinni azért lehet benne.

Aztán ott vannak azok, akik szerint egykor a földönkívüliek azért jöttek ide, hogy belepiszkáljanak a neandervölgyiek (vagy még előbb a majmok) DNS-ébe és létrehozzák a Homo sapienst. A munka csak részben sikerült, az évezredek során sok lett a rossz tulajdonságokkal rendelkező selejt. Már persze, ha egy gonosz, hitvány emberre szabad ezt a jelzőt használni.

A Jeruzsálemi Héber Egyetem kutatóinak újabb elmélete szerint a földi technológia túlságosan fejletlen ahhoz, hogy az idegen civilizációk érdeklődését felkeltse, vagyis nem jönnek hozzánk, amíg össze nem kapjuk magunkat. Bár nekem, aki a varázsszemes néprádió és a szoba díszeként is funkcionáló tárcsás telefon mellett nőttem fel, már a televízió és manapság az internet meg az okostelefon is mérhetetlen műszaki fejlődésnek számít, mindez smafu az év-százezredekkel előttünk civilizálódott és azóta fejlődő lényeknek.

Amri Wandel, a nemrégiben napvilágot látott tanulmány szerzője szerint az idegeneket vélhetőleg olyan bolygók érdeklik, amelyeket magas szintű biológiai élet és elképesztően fejlett technológia jellemez. Az említett egyetem asztrofizikai intézete vezető tudósának elmélete azon alapszik, hogy az emberek csak az 1930-as évek óta sugároznak rádiójeleket a világűrbe, vagyis 15 ezer csillaghoz, és azok bolygóihoz juthatott el a jel, ami a galaxisban található 400 milliárd csillagnak csupán töredéke.

Mindez annak fényében tűnik még izgalmasabbnak, hogy az ember, úgy nagy általánosságban a Föld urának hiszi magát, aki uralkodhat a bolygó élővilága, anyagi javai és cseppel sem utolsósorban egyes egyedei az emberiség tömegei felett. Vagyis, míg a kutató szerint unalmasak, érdektelenek vagyunk egy jóval fejlettebb civilizációnak, addig mi magunkat ennél sokkal magasabb polcra helyezzük. Néhányan közülünk önmagukat meg még magasabbra, amíg aztán onnan jó nagyot nem esnek, de ez már nem UFO-ügy.

Már csak az amerikai észlelések növekvő száma lehet megfontolandó kérdés. Lehet, hogy az Óperenciás tengeren túl élők fejlettsége, intelligenciája már érdekes a földönkívülieknek?

Ahogy az amerikai tucatfilmeket nézem, aligha.

Vidd haza!

Húzd el a csikket! – olvastam minap a véletlenül a kezembe keveredett fővárosi második kerületi újságban meghirdetett akcióról, amellyel az ebben együttműködő vendéglátóhelyektől gyűjtenék össze és hasznosítanák esetlegesen újra a cigarettacsikkeket. Ez utóbbiról nem szól a cikk, így hát fogalmam sincs, hogy vajon a benne lévő dohányt töltenék-e új cigarettákba, vagy ha nem, akkor hogyan hasznosítanák mindezt újra. A kerület meghirdette a Csikkmentes második kerület programot is, amellyel az utcán eldobált hatalmas csikkmenyiséget kívánják csökkenteni.

A fővárosi kerület nincs ezzel a gonddal egyedül, hiszen az eldobált szeméttel, csikkkel, az utcák közepén hagyott kutyaürülékekkel majd' valamennyi magyarországi kistépülés és nagyváros megküzd. A Velencei-tó mellett például többfelé arra biztatják a polgárokat, nyaralókat, látogatókat, hogy a nap közben keletkezett szemetüket vigyék haza. Ez, ahogy tapasztaltam, többeket indulatos kifejezésekre ragadtattak, hogy nem ezt kellene kiírni, hanem mindenhova szemetes gyűjtőedényeket kellene kitenni. Igen ám, de a szemet összegyűjtése, kezelése drága mulatság, amit valakinek finanszírozni kell. Na de kinek? Adódik azonnal a válasz, a helyi önkormányzatnak.

A kormányzat által a bevételeiktől jószérével teljesen megfosztott önkormányzatok mindezt valamiféle adó kivetése után tudnák megtenni, ami ellen nyilvánvalóan a helyi lakosság ágálna, de nagyon. Így hát marad a szép szó és a kérés, netán a büntetés, ha egy településen nagy véletlenül elkapnak a hivatalos szervek képviselői egy szemetelőt. Ez nem éppen gyakori eset, nem is érdemes sokat foglalkozni vele.

Némi netes kutakodás után kiderül, hogy a vidd haza a szemeted kérés, felhívás jóval gyakoribb, mint gondolnánk, hiszen a már említett velencei-tavi települések mellett ezt kéri például a pilis parkerdő, és a nyírségi erdőszet területén, a Hajdúságban, vagy a Kékesen és még sok más helyen is.

Az már más kérdés, hogy mindez milyen hatásfokkal történik. Gondolom oly parányival, hogy az kiértékelhetetlen. De mint mindent, ezt is máshogy kellene kezdeni. Egy közismert mondás szerint az oktatás otthon kezdődik. És valóban! Mert ha a gyerek azt látja apjától, vagy anyjától, hogy az lazán kidobja a cigarettacsikkjét útközben az autóból, vagy a gyerek jó magviseletéért vett édesség csomagolópapírját könnyedén leejti a földre, akkor a kicsi egész életére kiható információkhoz jut. Ezt még valamelyest az iskola talán képes lenne helyrehozni, ha az ifjú ott megfelelő és rendszeres ezirányú nevelést mintát, példát kapna. De vajon lehet-e erre számítani az ezer sebből vérző, kizsigerelt, anyagi gondokkal küzdő iskolarendszerben dolgozó, megélhetési nehézségeikkel viaskodó pedagógusoktól?

Így hát maradnak az akciók és a kérés: vidd haza a szemetedet!

Ha már Svájc is...

Miután megvan a magunk baja, nemigen verte ki a biztosítékot mifelénk az a hír, miszerint Svájc az áramkimaradások megelőzésére kidolgozott terv értelmében akár már idén télen időszakosan betilthatja az elektromos járművek használatát.

Bárhogy is törtem a fejem, mindössze egyetlen olyan ismerősömről tudok, aki vett és rendszeresen használt is tisztán elektromos autót. Én fosszilis energián nevelkedtem és bizonyára sokan megvetnek érte, de jobb alternatívának látom pillanatnyilag a legkorszerűbb dízel motorokat, mint a jelenlegi legjobb akkumulátorok mellett is rövid hatótávú és hosszú töltési idejű méregdrága elektromos autókat. Igaz, egykori vasútgépészeti technikumi diákként szereltem (és egyszer vezettem is harminc méteren keresztül, míg le nem szedtek a vezetőállásból) dízel mozdonyt, vagyis beleszerettem a dízel motorok erejébe, megbízhatóságába. De ez magánügy.

Az viszont már közös ügyünk, hogy az Európai Unió tagállamaiban 2035-től nem lehet új, belsőégésű motorral hajtott kisteherautókat és személygépkocsikat értékesíteni, csak nulla CO₂-kibocsátású járművek kerülhetnek az utcákra. Mindezzel van néhány bajom. Egyrészt, mint látjuk, Európa számos országa villamosenergia-hiánnyal küzd, vagyis hasonló állapot mellett nem is kell túl nagy fantázia ahhoz, hogy elképzeljük, hogyan néz majd ki, amikor százezrek egyszerre teszik töltőre az autójukat, robogójukat, rollerjüket, a cégek pedig kisteherautóikat. Aztán mennyire életszerű, hogy a mostani párperces tankolás helyett a töltőállomásokon sorukra várva ácsorognak majd ideges utasaikkal a járművek, mások meg már haladnának tovább, de az autó aksijának legalább 80 százalékos töltöttségéhez, kell még vagy húsz perc.

Addig, amíg egy elektromos autó akkumulátora nem lesz oly kicsi és oly könnyű, valamint legalább ezer kilométeres hatótávú, amit egy nem műszaki végzettségű autós a töltőállomáson fél kézzel kiemel a helyéről és teszi be ugyanolyan könnyed mozdulattal a cserébe kapott töltőt, alig érdemes erről beszélni. Arról nem is beszélve, hogy mint látjuk, atomerőművet sem lehet percek alatt felhúzni, pedig például áramimportra kényszerülő hazánknak is nagy szüksége lenne rá. Magánvéleményem szerint rossz lóra tettek a döntéshozók, a villanyautózás a jelenlegi energiátárolási technológia mellett zsákutca.

Láthatjuk a sok atomerőművel rendelkező Franciaország villamosenergia hiányát, az atomerőműveket elhamarkodottan leállító Németország hasonló kínlását, hogy a kisebb országokat ne is említsem. Valószínűleg jobb és messze környezetkímélőbb megoldás lenne a hidrogéncellás meghajtás, ha a döntéshozók ez irányba jelölnék ki a fejlődés irányát. Vagy, ha rájövünk Nicola Tesla ingyen energiájára, aminek titkát magával vitte a sírba.

Addig viszont el kell döntenünk, hogy világítani akarunk-e, vagy autózni. A kettő nehezen megy majd együtt.

Utolsó órában

Nemzetünk az utolsó órában van, hogy képes legyen fenntartani társadalmi funkcióit. Olyan kérdés ez, amely nem tűr halasztást – hangzott el a minap a parlamentben a miniszterelnök szájából.

Mielőtt bárki is lázasan kutakodna az emlékezetében, gyorsan hozzáteszem, hogy mindez Japánban történt pár hete, ahol az adatok szerint az ország népessége rekordtempóban fogy és öregszik. A kijelentés akár hazánkra is igaz lenne, ahogy még néhány tucatnyi modern, nyugati típusú életformát élő társadalomra. A népességcsökkenés nagyon is jelenlévő állapot, amely ellen több módszer is lehetséges, bár eddig egyik sem mutatkozott igazán sikeresnek, leginkább nem az unión kívülről származó migráció segítése.

Az Európai Parlament hivatalos honlapján olvasható szöveg szerint, a szervezet nagyon is foglalkozik az elvándorló munkaerő, öregedő népesség és elnéptelenedő kis falvak problémájával, amely különösen Kelet- és Dél-Európában jelentős és amelynek oka az EU-n belüli migráció, valamint az alacsony termékenységi ráta.

Az unión belüli elvándorlást a munkaerő elszívása is okozza, elég csak arra a mintegy 600 ezer magyar munkavállalóra gondolni, akik éppen az unió jobban fizető és jobb munkafeltételeket biztosító országában keresik boldogulásukat. Különösen nagy gondot jelent valamennyi ország számára az öregedő népesség is. S bár minálunk rosszabbak a nyugati élettartamhoz képest a várható életkilátások, másfelé ennek növekedése miatt lesznek mind többen a 65 éves vagy annál idősebb emberek.

És nagyjából itt csatlakozik az európai probléma a japánéhoz, mert a világ harmadik legnagyobb gazdaságának lakossága tizenhárom éve folyamatosan csökken, 2021-ben például 726 ezerrel. A magyar népességcsökkenés is ijesztő, hiszen a Magyarországon élő magyarok száma az előrejelzések szerint hét évtized alatt a mostani kevesebb mint 9,7 millióról az évszázad végére 3 millióval csökkenhet.

Alapvető kérdés, hogy mit lehet tenni e folyamat ellen. A japán vezető a demográfiai politikára fordított költségvetési pénzek megduplázását javasolja és egy új kormányügynökség létrehozását a demográfiai kérdés kezelésére. Ezek sovány, kétes sikerű intézkedéseknek tűnnek. Azt nem állíthatjuk, hogy a magyar kormány(ok) ne tennének sokat a romló demográfiai adatok ellen, hiszen mindenféle szülésre ösztönző akciókat hirdetnek meg, kedvezmények sorát biztosítják. Mindez csak átmenetileg hoz javulást, vagy mostanában még úgy sem. Talán meg kellene próbálkozni a békésebb politizálással, a kijelölt bűnbakok és ellenségek irányított gyűlölésének visszaszorításával, az egyes szakmák művelőinek anyagi és társadalmi elismerésével, vagyis úgy nagy általánosságban a jobb, nyugodtabb élhetőséggel. Bár belátom, ezek csak hosszú távon hathatnak, az agymosás sokkal gyorsabb és hatékonyabb.

A népesség fogyása meg közben zavartalanul folyik.

Fehér lap

A focimeccseken, minél nagyobb a tét, annál többször kerül elő a sárga és nem ritkán a piros lap. Az első egy figyelmeztetés, amit sérülésveszélyes szabálytalanság miatt oszt ki a játékvezető, a második ennél sokkal súlyosabb büntetés, felmutatása nyomán a vétkes játékos már indulhat is az öltözőbe.

A minap nemzetközi hírré vált, hogy a labdarúgás történetében első ízben mutatott fel egy bíró fehér lapot. A Sporting Lisbon és a Benfica női csapatai játszottak egy meccset, amelynek során került elő a játékvezető zsebéből a pozitív elismerést jelentő lap. Mindennek előzménye, hogy egy néző lett rosszul a lelátón, mire mindkét csapat orvosai a segítségére siettek. Ezt követően kapta mindkét csapat a fehér lapos dicséretet.

A fehér lapot egyelőre csak Portugáliában vezették be azzal a céllal, hogy a fair play szellemében játékosokat elismerjék. Más ország viszont még nem alkalmazza, ellentétben a sűrűn villanó sárga és piros lapokkal.

Közel sem vagyok abban biztos, hogy a portugál kezdeményezés szélesebb körben is elterjed majd, mert – már csak ilyen az ember – a büntetést jelentő színes lapokat rendre komoly örömteli üdv rivalgás, vagy hatalmas füttyszó jelezte tiltakozás kíséri, attól függően, hogy a szurkolók egyik, vagy másik táborának éppen tetszik, vagy nem a felmutatott lap, míg egy játékvezetői dicséret, ami semmire sem jogosít, aligha dobogtatja meg ezrek szívét.

Mindenesetre ez a fehér lapos kísérlet elgondolkodtató, hogy vajon egy ilyen elismerést alkalmazhatnánk-e az élet más területén is? Biztosan igen, bár a hozadéka erősen kérdéses. Például az utcai küzdőtéren, a napi közlekedésben az udvarias sofőrnek a sávba besorolni akaró jármű vezetője mutathatna fel ilyen lapot, vagy a buszon, villamoson, vonaton a helyét egy idősebb embertársának átadó ifjú is kaphatna fehér lapos elismerést. Persze ezekre a vészvillogó rövid működtetése, vagy a kézfelemelés, míg a tömegközlekedésben a mind ritkábban elhangzó, de azért még talán használatos „köszönöm” is megfelel.

A baj csak azzal van, hogy míg a piros lap automatikusan egy vagy több meccses eltiltást von maga után, a sárga meg, ha egy meccsen megduplázódik, akkor piros lapot, vagyis kiállítást, az elismerő fehér lap kevesebbet ér, mint egy átfutó mosoly az arcon. Mindez persze értéket is kaphatna, ha valamit vonna maga után. A fociban például ösztönző lehetne, ha egy fehér lapos elismerés semlegesítene egy sárga lapot. Esetleg három fehér lap után a sportági szakszövetség pénzjutalmat adna. A mindennapi életben leginkább a pénz a mozgatóerő, vagyis, ha az elismert jóindulatért kapott fehér lapok pénzre, bónuszra, kuponra lennének beválthatók, máris több lenne a kedves ember.

Vagy nem. A kedvesség ugyanis fárasztó tevékenység. Meg különben is: dögöljön meg a szomszéd tehene is!

Magánügy

Számomra a vallásosság, a hit Isten létében, jóságában, mindenhatóságában, magánügy. Mindenki abban hisz, amiben és akiben akar, elvégre nincsenek erősebb érvek a hívő ember hiténél.

Éppen ezért fogadom nehezen az állam és egyház(ak) mind erőteljesebb összefonódását, a vallás állami intézménnyé tételét. Naponta hangzanak el állampárti politikusok szájából egy mondatban a keresztény, nemzeti és magyar szavak. Különösen zavaró a hitbeli jelző egy olyan országban, amely a felmérések szerint messze nem olyan vallásos, mint azt az ország haladási irányát kijelölő egyszemélyi vezető látni és láttatni akarja.

A közelmúltban közzétett, az Európai Unió polgárainak vallásosságát, istenhitét vizsgáló felmérés szerint Magyarországon az emberek negyede-ötöde csak karácsonykor, vagy más nagy ünnepeken megy templomba, 40 százalék pedig még ilyenkor sem. Más adat szerint nagyjából csak az emberek 7 százaléka vesz részt heti rendszerességgel egyházi szertartáson.

A felmérés szerint Európában Magyarország a közepesen vallásos és a kevesebbet imádkozó országok közé tartozik. Az nem meglepő, hogy a kifejezetten vallásosnak ismert lengyeleknél (akiknél egyébként a fiatalok oly mértékben szakítottak a vallással, hogy már egyfajta vallási összeomlásról is beszélnek a szakemberek), de a szlovákoknál, horvátoknál, osztrákoknál is alacsonyabb a magyarok vallási aktivitása.

Ahogy a 2022-es Társadalmi Riportban pár hónapja megjelent „Vallási riport, 1991–2022 Magyarországi trendek nemzetközi összehasonlításban című” tanulmányában a szerzők írják, az intézményes vallásgyakorlás a rendszerváltás óta Magyarországon is visszaszorult, bár a tízes évek közepétől a vallásosság inkább stagnált, talán enyhén emelkedett is. Megállapításuk szerint „a társadalom két, nagyjából egyforma méretű, kb. 40-40%-ot kitevő nagyobb tömbje, a soha templomba nem járók, és a vallásukat néha, rendszertelenül gyakorlók mellett a saját bevallásuk szerint rendszeres, legalább havi szertartáslátogatók egy mintegy 20% körüli kisebbséget alkotnak”.

Meglepő, hogy miközben egyértelműen elnéptelenednek a nagy egyházak, a korábbi 58 százalékos istenhitarány nagyot változott. Az emelkedő arányú istenhit nagyobbrészt azonban nem egy Istenbe, mint konkrét személybe, hanem valamiféle magasabb rendű szellemben vagy életerőbe vetett hitet jelent.

Fogalmam sincs, hogy egyszemélyi vezetőnk, aki egy ideje mélyen vallásos arculatát mutatja, tájékoztatják-e az őt körülvevők a tényekről, de lehet, hogy ebben az esetben sem kap világos képet a társadalmi folyamatokról, ahogy azt sok más esetben is tapasztalja az átlagpolgár. Így az ő világából talán hiheti is, hogy a magyar egy igazán istenfélő, istenszerető, istenben hívő nép.

Mint mondtam, a hit magánügy. A vezetőé is. Akkor lesz baj, ha közügyggyé válik.

Kaja az utcán

Talán nyolc, vagy kilencéves lehettem, amikor édesanyám először fizetett be a környék egyik éttermébe ebédelni, miután ő édesapámmal együtt munkával próbált annyi pénzt keresni, hogy háromtagú kis családuk egyről a kettőre jusson. Attól a naptól kezdve mindmáig éttermekben ebédelek.

A magánügy emlékeimen túl mindennek azért van jelentősége, mert az elmúlt sok évtizedben napi résztvevője, élvezője voltam a honi vendéglátásnak. Láttam a szocialista nagyvállalatok üzemeltette éttermek elhasznátságát, pincérjeinek unottságát, az egyenkaják igénytelenségét, majd élvezhettem az elmúlt három évtizedben bekövetkezett pozitív változásokat és megértem az egykori két-háromforintos napi menük közel háromezer forintossá válását.

Mostanában láthatjuk, hogy sok évtizede üzemelő éttermek zárnak be, húzzák le időszakosan, vagy mind többen végleg a redőnyt és keresnek más megélhetést. Az okokat tudjuk: a világot sújtó energiaválság miatt többszörösére nőtt energiaárak és a rossz hazai gazdaságpolitika miatt top tízes világranglistás, európai uniós bajnok magyar infláció miatt már nem lehet gazdaságosan és megfizethető áron ételt előállítani, szolgáltatni. A vendéglátóhelyek tulajdonosai többnyire elmennek a falig és csak akkor állnak le, ha szembejön velük a vég. Mások surranópályákat keresnek, hogy túléljenek. A koronavírus-járvány alatt jelentősen megnőtt a házhoz szállítás igénye, ez is egy lehetséges útja a vendéglátás életben tartásának, de ez a piac véges. A másik lehetőség az áttérés a street foodra, az utcai étkeztetésre.

Egyetlen jobbfajta amerikai filmből sem maradhat ki a jelenet, amikor az iroda munkatársai délben kiözönlének munkahelyükről és sorba állnak az éppen odatelepült ételes bódé vagy street foodos kocsi előtt, hogy megkapják kedvenc utcai gyors eledelüket. Idehaza ennek korábban nemigen volt hagyománya, talán csak a kirakodóvásárokon, fesztiválokon, de mára egyre több gyors konyha található a nagyvárosok forgalmasabb útjai mellett.

Nyilvánvalóan a növekvő megélhetési nehézségek, a drasztikus élelmiszerár-emelkedés, a rohanó infláció okozza, hogy a korábban étterembe járó vendégek nagy részének már nem megfizethetőek az éttermi árak. És itt lép színre a street food, amely bár nem olcsó, még mindig olcsóbb, mint a vendéglői ár.

Sok évtizeddel ezelőtt jelent meg Magyarországon a hot dog. A kiflibe dugott, mustárral vagy paradicsomszósszal ízesített virsli olyannyira elvarázsolt, hogy edzésre menet a fővárosi Boráros téren majdnem minden nap megvendégeltem magam egy ilyen finomsággal. Megfizethető volt az akkori párforintos fizetésemből is és néhány pillanatnyi örömet okozott az éhség csillapítása mellett. Ma messze rafináltabb ízű finomságok kaphatók a bódékból, kerekeken guruló konyhákból.

Talán ez is egy út, amely a hazai vendéglátás túléléséhez vezethet.

Íme az ember

Nézem a törökországi és szíriai földrengés pusztításának képeit, hallom és látom a híradásokat a világ számos országából a katasztrófa helyszínére siető és olykor életüket is kockára tevő mentőalakulatok tevékenységéről, és a rémület, az elborzadás mellett valami melegséget is érzek a szívem táján. Talán még nem halt ki teljesen az emberség az amúgy végtelenül elfásult emberiség tagjaiból.

Aztán egyszer csak ott az ellenpont, a gyors ébresztő, hiszen mint az brit és szír híradásából kiderült, még két órának sem kellett elteltie a borzalmas földrengés után ahhoz, hogy a szíriai kormányerők tűzérési tüzet nyissanak a szakadárak által ellenőrzött Marea városra. Mert ugyebár a földrengés egy dolog, a polgárháború lehetséges győzelme egy másik. Íme az ember? Aztán ott voltak még a török rablók, akik miközben idegen országbeliek életveszélynek fittyet hányva mentették a török embereket, ők javában fosztogattak és támadtak meg mindenkit, akinél elvennivalót sejtettek.

Törökországban nemzetközi összefogással mentettek életet az erre szakosodott szervezetek hősei, akik nem mérlegeltek túl sokat ezúttal sem, összehakolták, amit kellett és órákon belül útnak indultak. Köztük ott voltak a magyar mentőegységek is, akiknek a köszönet mellett tisztelet, a tettük iránti megbecsülés is kijár. A földrengést követő harmadik napon már 96 ország és 16 nemzetközi szervezet mentőcsapatai tevékenykedtek az emberi életek mentésén, köztük orosz mentőcsapatok is, amelyek a szíriai károk elhárításában segédkeztek, míg az országban állomásozó (?) katonák a romok eltakarításában vettek részt.

És akkor e hír nyomán bevillannak az ember agyába a szinte beleégett képek az oroszok területszerző háborúja során rommá lőtt ukrainai városokról, az ártatlan civil áldozatokról, a fagyoskodó, éhező gyerekekről, az otthonukat, mint egyetlen vagyonukat örökre elvesztett emberekről.

Az emberi agy rendkívüli képességű, számtalan dolgot tud elképzelni, képzelet szülte valóságot teremteni, meséket, történeteket kitalálni. Mégis valahogy még ez a számítógépekét messze felülmúló alkotóképesség is kevés ahhoz, hogy megértsük: vajon azok az emberek (és főleg vezetőik, akik a parancsokat kiadják) hogyan képesek egyik percben ölni, míg a másokban segítőként megnyilvánulni? És vajon megérhetjük-e azt a pillanatot, amikor a most Szíriában oly buzgón segítő oroszok ugyanezt megteszik a bajba taszított ukrán felebarátaikért is?

Tudom, hogy már a kérdésfelvetés is számárság, de mint mondtam, az emberi agy sok mindenre képes. Még arra is, hogy elképzelje, lesz majd olyan időszak e sárteken, amikor a jószándékúak kerülnek többségbe, a gonoszok meg szégyenkezve elbújnak az emberek sokaságának szeme elől.

Igen, az ember agya már csak ilyen. Meghökkenő gondolatokra is képes.

Hírérték nélkül

Egyéni szerencsém, hogy mindezidáig nem kellett megtapasztalnom, milyen is az igazi éhezés. Olyan persze volt, hogy egy-egy kiadós edzés utáni csillapíthatatlan éhségemben összevettem mindent, amit otthon találtam és amivel sikeresen szert tettem egy remek kis gyomorrontásra, amelyet aztán a házi gyógyászati útmutatások szerint jól ki kellett koplalnom. De koplaltam akkor is, amikor egy emlékezetes műtetem után napokig nem ehettem, de mindez csak felszínesen érintette az éhezés fogalmát.

Még '56-ban, a szovjet barátaink megszálló bevonulását követően a nyolcadik kerületi bérház lakosságával a légópincében átvészelt napok alatt is akadt egy kis krumpli, liszt, zsír, hagyma, só, pirospaprika, és olykor kenyér is. Vagyis az sem volt igazi éhezés. Így hát joggal gondolhattam mindeddig, hogy ma már egy olyan fejlett országban, mint a hazám, a szó szoros értelmében senki sem éhezik. Mint kiderült, tévedtem.

A minap az egyik rádióadó adásában (nem, nem az állami rádió volt) hallgattam egy Gabriella nevű asszonyt, aki arról beszélt, hogy önkéntes szociális munkásként kiken próbál segíteni. Akik oly szerencsések, hogy az országnak kevésbé szegény részében laknak, azoknak fogalmuk sem lehet arról, hogy például Borsodban egyes helyeken milyen óriási, sőt felfoghatatlan a nyomor. Ahogy a jószolgálati missziót folytató asszony elmondta, Miskolctól távolodva cigányok által is nagyobb számban lakott falvak sora van, ahol elképesztő a nincstelenség.

Munka természetesen nincs, a lakosok legfeljebb a gyesre és, ha valakinek netán van, a nyugdíjra számíthatnak, amelyet aztán egyből át is kell adniuk a tartozás fejében. Ahogy a hölgy elmondta, ezek a falvak azok, ahol még az uzsorás is éhezik, bár ő nem három hétig, legfeljebb négy-öt napig, amíg sikerül behajtania a kölcsönadott, uzsorakamattal növelt pénzét.

A kistelepüléseken mindennaposak a betörések, főleg az egyedül élők otthonát támadják a betörők, miután kifigyelték, hogy az illető elmegy otthonról. És az éhségre jellemző, hogy elsősorban a fagyasztók, kamrák tartalmára utaznak, vagyis élelmiszert lopnak egymástól. Van olyan család is, ahol az asszony, amikor már semmi megehető sincs, végigkoldulja a falut egy kis lisztért, de ahol másnak is alig van, ott nemigen tudnak adni. Az éhezés mellett a fűtés hiánya és a nem megfelelő ruházat okozta fagyásos sérülések is kínozzák a helyieket.

Vannak fiatalok, akik a falvakhoz közeli nagyvárosban koldulással próbálnak betevő falatnyi pénzhez jutni családjuk aznapi túléléseért. A rettenetesen elfáradt, fásult hivatásos szociális munkások jószerevével tehetetlenek a segítségért folyamodók sokasága miatt.

Erősen át kellene gondolnunk a szegénység és gazdagság fogalmát és talán másként kellene megítélnünk saját helyzetünket, ha még mindig tudunk fűteni és az asztalunkra mindennap kerül valamilyen étel.

Idegállapot

Párom szerint önkínzó vagyok, mert az ismerősei között jószerével egyedül vagyok, aki időről időre belenéz egy magyar labdarúgó-mérkőzésbe. No nem sokáig, mert hamar elfog az idegesség a látványtól, hiszen bőséges összehasonlítási alapom a spanyol, olasz, angol, francia, vagy német bajnokságokból és bizony nagyon is más azok élménye.

Nagyjából többen vélekednek hasonlóan rólam, amikor megtudják, hogy rengeteg hírt, köztük politikaiakat is elolvasok, de ezt én inkább a hivatásommal járó kíváncsisággal és a tájékozottság igényével magyarázom, bár a legtöbbször ugyanolyan idegállapotba kerülök, mint amikor az átlagosan 3,8 millió forintos havi szerény összeggel megfizetett labdarúgók mutatják be tudásukat a magyar adófizetők fizette új stadionokban.

Ahhoz túl rövid az élet, meg már az idegeim is gyengék hozzá, hogy élőben hallgassak politikusokat, de azért eltérő forrásokból több tudósítást is elolvastam a minap az egyszemélyi nemzetvezetőnk szokásos évértékelő beszédének idei mondanivalójáról. Nyilván lehetne találni egy-egy mondatot, amellyel egyetértek, de azért erre nem nagyon vennék mérget. Ahogy olvasgatom a tiszteletreméltó vezető gondolatait, két idézet jut eszembe. Egyrészt Kösztlér Artúr (Arthur Koestler) író, újságíró kijelentése, miszerint „magyarnak lenni kollektív neurózis”, másrészt meg, hogy „nyomják Krahácsot”.

A beszédben leginkább az gondolkodtatott el, hogy mennyi idióta nép szaladt össze a 27 tagú európai szövetségben, amelynek 26 tagja pont szembemegy a legtöbb ügyben az egyedüli helyes utat képviselő magyar állásponttal. Erről az az ösöreg vicc jutott eszembe, miszerint egy ember a sztrádán halad autójával, amikor hallja a közlekedési hírekben, hogy figyeljen minden arra autózó, mert egy örült sofőr szembemegy a forgalommal! Mire emberünk dühösen felkiált: mi az, hogy egy? Mind szembejön!

A szállóigévé vált „nyomják Krahácsot” kijelentés egy kabaréjelenet-sorozatban hangzott el rendre visszatérő szlogenként. A Csákányi László és Agárdy Gábor megformálta két panaszkodó szerint szülőföldjük összes baját a nem krahácsiak, vagyis a „gyüttmentek” irigy, rosszakaró packázásai okozzák. Pedig Krahács külön település mindegyik másnál, csak a többiek nem engedik kibontakozni. Krahácsnak dicső a múltja és jelene csak azért nem lehet olyan fényes, mint amit megérdemel, mert elnyomják, áskálódnak, szervezkednek ellene. Lefordítva: nyomják Magyarországot.

Erről megint csak eszembe jut egy nagy igazság: ha az ember ezt nem érzi, de valaki azt mondja rá, hogy részeg, bátran kérje ki magának. Ha már egymástól függetlenül ketten is állítják, gondolkodjon el rajta, de ha még egy harmadik is részegnek találja, menjen haza és aludja ki magát.

Tanulságos hétvége volt.

Ki és hova, meg mikor

Miközben sajnálkozva nézem a hangyák vergődését és gyors kimúlását, azon elmélkedem, hogy lám csak mennyire nem mindegy, hogy ki, hova születik. Aztán még az is eszembe jut, az sem mindegy, hogy melyik korba. Mert íme, ezek a derék hangyák, amelyek a fürdőszobám csempéje mögött rendezkedtek be és szaporodnak, sokasodnak olyannyira, hogy a legvadabb télvíz idején is naponta vagy százan kerülnek elő a falból és hozzák rám a frászt, születhettek volna valamelyik őserdőbe, ahol jórészt ők lettek volna a területük urai és egyetlen ember sem vadászott volna rájuk a mérgezett tartalmú spréjével, hogy kiirtsa őket.

Azt azért elárulhatom, miután minden életet szentnek tartok, hogy komoly lelki válságot okoz nekem a hangyák elpusztítása. Látom ezeket a szerencsétlen hangyákat, hogy ők sem ilyen életet akartak a kölykeiknek. Fel sem merült bennük a gondolat, hogy odakint én, az ellenség addig tapasztom be az összes rést a csempéken, míg ők nem tudnak majd többé kijönni és lassú, fulladásos halált halnak.

Születhettem volna én is mondjuk Nagy Herodes júdeai király országába, aki hitt a jóslásnak, miszerint felnőve Jézus lesz majd egykor Izrael királya, ezért hatalomféltésében elrendelte a minden kétévesnél fiatalabb betlehemi kisdéd – közöttük Jézus – megölését és akkor nekem kortársaimmal együtt annyi lett volna. Vagy születhettem volna pestises, kolerás korba, egy haláltábor poklába, netán egy békés ukrán kisvárosba, amelyet a hatalmas orosz hadsereg az amúgy addig úgy-ahogy nyugodt Európában egyszer csak a földdel kívánt egyenlővé tenni és legyilkolni mindenkit, köztük engem is, a kisbabát.

Ha a csempe mögé jövök világra és szüleim szépen elmondják nekem, hogy már több mint száznegyvenmillió éves a történelmünk, nem ám néhány százezer, mint a kinti szörnyetegé, aki éppen én vagyok és mi, mármint a hangyák még akkor is létezni fogunk, ha e kinti lény faja már egyetlen hírmondót sem mondhat magáénak a földgolyón, igencsak büszke lennék rá. Egészen addig, amíg tudásvágyam ki nem hajt a fészek melegéből, hogy világot lássak, de azt aligha ismerhetem meg, mert hangyák ellen kifejlesztett mérgek fogadnak kint, hogyha lehet, még csírájába fojtsák el létezésemet.

Egy ideje mind erősebben foglalkoztat a lét, nemlét gondolata. Nem a halálé, az jön, amikor akar. Az életé. Kinek mennyi jut belőle és miért annyi? Itt vannak a fürdőszoba csempéi alól kifogyhatatlannak tűnő számban előtóduló hangyák, tele elszántsággal, tervekkel, a világ megismerése iránti szándékkal, a szaporodás, gyarapodás vágyával és mi történik? Ott állok én és harcolok ellenük.

Ahogy mondtam, nagyon nem mindegy, hogy ki hova születik és mikor.

Kétség

Sokszor beszélünk arról, hogy milyen fontos az egymás iránti szolidaritás, a rászorulóknak segítése, a közös érdekek érvényesítése miatti összefogás. Ugyanakkor azt látjuk, hogy ez többnyire csak szavakban, vagy legfeljebb szándék szintjén valósul meg, hiszen még az azonos társadalmi csoportokon, szakmákon belüli együttműködés, a közös célok elérésének érdekében történő összefogás, kiállás is ritka. Láthattunk az elmúlt évtizedekben ezekre remek példákat. Az, hogy a rendőrök, katonák sokakat irritáló korai nyugdíjazási lehetőségének megszüntetése a többséget nem zavarta, sőt inkább egyetértettek vele, magyarázható, de a tanárok, ápolók melletti kiállás hiányát már közel sem indokolhatjuk komolyabb érvekkel.

Az, hogy akik az oktatást, gyógyítást előbb vagy utóbb mindenképpen igénybe veszik, miért nem mennek ki az utcára tüntetni e szakmák művelőinek érdekében, már komolyabb szociológia elemzést érdemelne. Ahogy az egyes közös érdekek mentén működő szakmák szakembereinek, például a tanárok többségének hallgatását is nehéz megérteni. Csak a pedagógusok alig pár százaléka emeli fel a szavát és próbál tenni a valamennyiüket sújtó áldatlan oktatási és megalázó bérezési gondok ellen, a többség pedig legfeljebb otthon morog és elégedetlenkedik.

Napjaink egyik igen komoly hazai története volt minap a Magyar Orvosi Kamarával szembeni statáriális, vagyis rögtönítélő törvénykezés, amikor is mindössze egyetlen nap alatt megszüntette a parlament szavazógép frakciója a kötelező kamarai tagságot, ezzel gyakorlatilag megfosztotta a köztestületet attól, hogy tegye a dolgát, védje a tagjai érdekeit és kizárja soraiból a nem odaillőket. Mindezt azért, mert rosszállották a kormány szerintük szakmaiságot, a betegellátás biztonságát sértő döntéseit.

Az, hogy az ezer problémával, napi rendszerességgel változó törvényekkel, jogbizonytalansággal, valamint világviszonylatban is kiugróan magas, európai uniós első inflációval és még ezernyi bajjal terhelt lakosság nem megy százezerszámra az utcára tiltakozni a mind rosszabb gazdaságpolitika, a hatalmi gőg és a torkokon erővel lenyomott változtatások ellen, az a szinte tapintható óvatossággal, félelemmel, a megélhetés és egzisztencia féltésével magyarázható. Ne szólj szám, nem fáj fejem?

Izgalmas kérdés, hogy vajon az orvostársadalom másként fog-e viselkedni, mint a pedagógusok, ahol a többség csendben meghúzza magát. Ha arra gondolok, hogy milyen összetett és hierarchikus a mintegy 40 ezer orvost foglalkoztató szakma, már kétségesnek tűnik az összefogás esélye.

Minden hatalom addig terjeszkedik, addig uralkodik a lakosságon, amíg az ellen az egyes szakmák, társadalmi csoportok egymásért is összefogva el nem kezdenek tiltakozni és nem mutatnak fel erőt.

Gyanítom, hogy ez mifelénk nem egyhamar lesz.

Norvég minta

Kezdhetnénk azzal, hogy már az ókori görögök is, de jelen esetben messzebbre kell visszamennünk. A dohányzás ugyanis már a minószi civilizáció i. e. 3. évezredben történt kialakulása előtt kétezer évvel is ismert volt. Azóta szívja az ember a füstöt, amióta rájött, hogy az egyes égő növények füstjét beszívva élénkítő vagy kábító hatást élvezhet. A kutatások szerint az Amerikát felfedező Kolumbusz és hajósai hozták be Európába ezt a szokást. Jellemző a dohányzás fogadtatására, hogy a 16. század végére már tömegesen elterjedt ez a szenvedély és azóta pusztítja, öli az embereket.

A burgonyafélék családjába tartozó dohánynövény leveleinek égetése során keletkező füst beszívása az alkohol után a második legtöbb halálos áldozatot követelő engedélyezett élvezeti szer, amely például csak Magyarországon évente közel harmincezer ember haláláért felelős. És hazánk még csak nem is tartozik az igazán nagy dohányos nemzetek sorába. Örömteli hír viszont, hogy az Egészségügyi Világszervezet, a WHO jelentése szerint a világ népességének növekedése ellenére folyamatosan csökken a dohányosok száma. A 15 és 24 év közöttiek körében 2000 és 2020 között 20,8 százalékról 14,2 százalékra esett vissza a dohányosok aránya.

Ha belegondolunk, a nyolcmilliárd emberből nagyjából minden hatodik-hetedik embertársunk mérgezi magát és a dohányfüsttel a környezetét. A norvég kormány még az említett csökkenést is lassúnak tartja és változtatni akar. Az ezirányú rendelettervezetről annyit már tudni lehet, hogy hosszú távú célja a dohányzásmentes társadalom kialakítása. Ennek érdekében tervezik megtiltani a 2010 után születetteknek, hogy dohánytermékeket vásároljanak a jövőben.

Miután sokakkal együtt megrögzött nemdohányzó vagyok és jelentősen zavar, ha egy helyiségben, társaságban akárcsak egyetlen ember függősége miatt is a tüdejéből kifűjt füstben kell lélegezni, beszélgetni, ezért irigykedve figyelem a norvég fejleményeket. Ugyanakkor eszembe jut az 1920-ban bevezetett amerikai szesztilalom, amely a különféle protestáns szervezetek józansági mozgalmának eredményeként született és mint tudjuk, egyáltalán nem érte el a célját. Viszont látványosan megnövekedett a bűnözés, kialakult a feketén gyártott alkoholok iparága és a szervezett szeszcsempészség. A 13 évig élt törvényt vissza kellett vonni.

Jó lenne hinni, hogy a tervezett norvég szigorítás nem jár ekkora kudarccal, sokkal inkább példát mutat majd más országoknak is, bár ehhez nyilván a hatalmas pénzeket bezsebelő, mozgató dohányiparnak is lesz néhány szava. És mint tudjuk, amit tiltanak, azt még az is ki akarja próbálni, aki amúgy egyáltalán nem is gondolna rá.

Jó lenne hinni, hogy a dohányzás előbb vagy utóbb kiesik a jövő generációira váró veszedelmek közül. De a tiltás és a büntetés ebben az esetben is kevés sikerrel kecsegtet.

Gépmadár

Meglepő természetességgel veszi tudomásul a ma embere, hogy egy drónnak nevezett eszközzel valahol, valakik láthatatlanul követhetik a levegőből, titokban felvételeket készíthetnek róla, barátairól, napi mozgásáról. És ha ez a valaki szükségét érzi az ő levadászásának, a levegőből oly észrevétlenül megteheti, hogy a kiszemelt már húzható is ki az élők sorából.

Azt is könnyedén vesszük tudomásul, hogy nem is oly messze tőlünk naponta drónok sokaságával igyekeznek embereket ölni, azokat, akik piacra, boltba mennek, munkába, gyerekeik meg iskolába. Ehhez valahol Ázsiában valakik némi politikával fűszerezett üzleti alapon tömegével gyártanak csapásmérő drónokat, amelyeket mások megvesznek és elindítanak. Ha pedig célba is jutnak a gépmadarak, az ember meg történetesen például ukrán, mire észbe kapna, már nincs otthona, vagy nem is él. Amúgy egy ilyen pompás, egyszer használatos gyilkos drón, amelyet orosz felebarátaink szép számmal küldenek ukránföldre, internetes források szerint darabonként nagyjából 20 és 50 ezer euró között kapható. Nem pénz ez értük.

A New Scientist a közelmúltban arról számolt be, hogy az Új-Mexikói Műszaki Egyetem munkatársai olyan drónokat fejlesztenek, amelyeknél az alkatrészeket preparált állatmaradványokkal ötvözik. Ezzel természetesebb megjelenést adnak az eszközöknek.

Bevallom, már most fáj a fogam egy ilyen nagyszerű madárszerkentyűre. Egyelőre ugyan nincs szükségem arra, hogy egy ilyen drónmadárral bárkit is megfigyeljek, arra ott vannak a közösségi felületek, bár ott sem nagyon érdekelnek a magánügyek. Emellett más életére sem török, bár vannak, akik szerintem terhelik jelenlétükkel a Földet, de halálukat nekik sem kívánom, vagyis a csapásmérés lehetősége nem érdekel. Viszont klassz lenne, hogy kalitka nélkül is tarthatnék egy szép madarat otthon, amelyet, ha feltöltöttem mondjuk kerozinnal, jól meg is reptethetnék és ha ügyesen irányítanám, vissza is jönne hozzám, szeretett gazdájához.

A madárdrónnak propellerek helyett madárszárnyak és madarak mozgulatait utánozó mechanika segít a levegőben maradni. A repülőszerkezetre madárfejeket és tollakat is felszerelnek, hogy sokkal jobban hasonlítsanak az igazi madarakhoz, mint a délnyugat-ázsiai fegyvergyár drónjaihoz. A tervezők szándéka, mint oly sok esetben nemes, ugyanis madárrajok viselkedését tanulmányoznák velük, bár nem tagadják, hasznosak lennének a robotmadaraik más, akár katonai célú megfigyelésekre is.

Gondolom a kísérletek hamarosan sikeresek lesznek és nemsokára már nem tudjuk, hogy a fejünk felett köröző madár egy mesebeli griff-e, vagy csak egy egyszerű csapásmérő gyilkos. Így hát pár év múlva, ha fejünk felett köröző madarat látunk, jobb, ha fejvesztve menekülünk a saját bunkerünk felé.

Mert ugyebár, ha így fejlődik a drónvilág, nem kétséges, hogy a bunkerüzletág is fellendül majd.

Fekete lap

A minap már a második olyan amerikai filmet láttam, amelyben elhangzik, hogy a színesbőrűek a kórházban állítólag kisebb adag fájdalomcsillapítót kaptak, mint a hasonló bajban szenvedő fehérbőrű honfitársaik, mert orvosok körében elterjedt tévhit szerint magasabb a fájdalomküszöbük. Az interneten ennek nem találtam nyomát, de ha több amerikaiak által készített filmben is elhangzik ez, vehetjük egyfajta szembenézésnek a sokak tudatában mindmáig másodrendű lényeknek tartott, sötétebb bőrrel született emberek sorsával kapcsolatban.

Pár napja egy reggeli rádiós beszélgetésben arról a tízéves időtávot vizsgáló itáliai kutatásról hallottam, amely szerint az olasz első osztályú labdarúgó-bajnokságban nagyjából 20 százalékkal több színesbőrű játékos kap sárga és piros lapot, mint fehérbőrű társaik. Egy másik kutatás pedig azt vizsgálta, hogy vajon mennyire befolyásolja a játékvezetőket a közönség indulata. Nos, mint kiderült, a Covid-járvány idején az üres stadionokban játszott meccseken ez az arány sokkal kiegyensúlyozottabb volt, a fehérek jószerével ugyanannyiszor kaptak sportszerűtlenségük következtében valamilyen lapot, mint a színesbőrű játékosok.

A covidos kutatás azért közel sem olyan mélységű, mint a másik, mert annak egy évtizedével szemben ez csak egy évig, a járvány idején tartott, de azért valamit mégis mutat. Egyrészt a mindenütt, kórházban és labdarúgópályán jelenlévő rasszizmust, másrészt, hogy a játékvezetőt igenis erőteljesen befolyásolja a közönség hangulata és igénye.

A kutató arra hivatkozott, hogy a labdarúgásban az ultrák táborában – szinte minden országban – erősen él a rasszizmus. Bizonyára vannak, akik kikérik maguknak az általánosítást, de számtalan tanújelét észlelheti a tévé előtt ülő néző is a lelátókon uralkodó közhangulatnak.

Meglehet, hogy a színesbőrű születettek keményebbek, kíméletlenebbek, hiszen talán olyan országokból származnak, ahol gyerekkorukban minden falatért, az életben maradásukért is meg kellett küzdeniük, de azért ez a hivatkozás sok sebből vérzik. A játékosok jelentős része már Európában született és gyerekként, ha szegény is volt a családjuk, vélhetően nem éheztek, nyomorogtak.

Annak, hogy miért éppen Olaszországban alakul mindez így, magyarázata lehet, hogy egyelőre csak ott végezték el ezt a kutatást. De azzal is indokolják a tényeket az elemzők, hogy sok olasz klubnak vannak szélsőjobboldali szurkolói, akik rendszeresen rasszista alapon bántalmazták (szerencsére a legtöbbször csak szavakkal és gesztusokkal) a fekete bőrű játékosokat.

Pár hete írtam a portugál bajnokságban alkalmazott elismerést, sportszerűséget jutalmazó fehér lapról. Talán be kellene vezetni a fekete lapot is, amelyet a rasszisták kapnának, ha okot adnának rá.

Bár meg lehet, hogy a fekete szín megint csak olaj lenne a tűzre.

Tiszteletet!

Az amerikai gengszteres, bandás, maffiózós filmekben gyakran visszaköszön a tisztelet igénye, amelyet, ha nem ad meg az ellenérdekelt fél, gyorsan bajba kerülhet. Ilyenkor el is gondolkodtat, hogy vajon mi alapján kellene tisztelni az illetőket? Esetleg a börtönben töltött évek száma, az általuk forgalmazott kábítószer minősége, a végrehajtott rablások, gyilkosságok száma alapján?

Magamat a tiszteletet megadó emberek közé sorolom. Szeretetem mellett mélyen tiszteltem szüleimet, tiszteltem tanárait, főleg az igazi pedagógusokat és szerencsémre sok ilyen emberrel sodort össze a jó sorsom. De szeretem és tiszteltem azokat az okos, a szakmájukban, hivatásukban igen magas szinten alkotó, tevékenykedő asszonyokat is, akik meghatározók az életemben, ahogy szomszédjaimmal és a legtöbb egykori munkatársammal is így vagyok. Összegezve: a tisztelet megadása nem áll messze tőlem.

Tapasztalatból tudom, hogy milyen nehéz a tiszteletet kiérdemelni. Az ugyanis nem jár alanyi jogon, meg csak úgy, elvárásra. Hosszú ideig voltam edző, vezetőedző, közben kirándulást tettem az általános iskolai testnevelő tanári pályára is és sok évtizedekig voltam munkahelyi vezető is. A saját kudarcaimon, sikereimen keresztül tapasztalhattam meg, hogy milyen nehéz már csak azt is elérni, hogy ne ellenséggént kezeljenek az általam irányítottak, ne utáljanak, de figyeljenek rám, elfogadjanak és ha kiérdemeltem, talán tiszteljenek is.

A tisztelet ráadásul egy könnyen illó valami, amelyre a bizalommal együtt kegyetlenül nehéz rászorgálni, de elég egy rossz döntés, mondat, gesztus, helytelen viselkedés és máris elszállt, mint a boldogság kék madara. S mint tudjuk, az nagyon is könnyen tovaszáll.

- „Magyarországnak több tisztelet jár” – tette szóvá a minap a magyar honvédelmi miniszter az Európai Unió tagállamainak hasonlóan magas pozíciót betöltő szakembereivel tartott megbeszélése után. E jeles embert én például látványos gazdagodása, kiváló üzletemberi képessége, politikai kapcsolatai miatt akár tisztelhetném is, bár ez nehezemre esik. Ugyanígy vagyok a külügyminiszternek kinevezett úrral is (hogy a többi, a területén gyenge élvonalbeli politikust már ne is hozzam szóba), akit jó szándékú polgárként aggódva figyelek, hogy milyen erős szerrel lett beoltva diplomáciai érzék ellen és hogy mennyire nem neki való ez a terület. De csinálja hőiesen, ha már a vezetője odarakta a posztra. Ő az az ember, aki a diplomáciát messze másként értelmezi a klasszikus felfogástól és bátran megy neki a legjobb barát szövetségesünknek is. Például, ha az illető esetleg az egyszemélyi nemzetvezetőnek nem tetszőt szól, aki ugyancsak többször várja el szövetségeseinktől a tiszteletet, mintsem arra okot adna.

De ahogy a filmbeli gengsztereknél tapasztaljuk, ha nagy a szánk, minden érdemtelenységünk ellenére is megkövetelhetjük a tiszteletet.

És még beszélgetni sem kell utána

Ha leszámítjuk a politika mindent befolyásoló nyomulását, vagy a pénz uralmát, ma szinte minden a szexről szól. A legerősebb emberi ösztönre, vágyra, velünk született hajlamra olyan komoly üzletágak is épültek, mint például a prostitúció, a pornófilmek, kiadványok és szexuális segédeszközök gyártása, árusítása, a különféle erre szakosodott vendéglátóhelyek működtetése és még számtalan más, általában jól jövedelmező vállalkozás.

Az, hogy kinek milyen a beállítottsága, szexuális hajlama, milyen szigorú, vallásos, vagy szabadelvű nevelést kapott, mennyi tiltást, tilalmat, megszegyenítést élt át, és ezek hogyan hatnak ki szexuális életére, egyénfüggő. Ahogy az is, hogy ki, mennyire igyekszik ezeket a tabukat ledönteni, áthágni.

A modern kor számtalan vívmánya az egyes emberek szexuális vágyának kielégítési módját is erősen átértelmezi. Ha az egyéni szexuális különbségekre gondolunk, vagy arra, hogy a megszokás a monogám házasságokban a szexuális vágy gyilkosa lehet, érthető az iparág lendülete.

Nemrég egy tévésorozatban egy gyilkos szexrobot szerepelt, amely oly élethű volt és olyan emberi gesztusokra, tevékenységekre volt képes, amelyeket aligha feltételezünk egy gépről, amely ráadásul kifejezetten szép nő látványát nyújtja. A minap aztán kiderült, hogy közel sem a fantázia termékét láttam, a szexrobotok ugyanis ma már valóban egyre inkább hajaznak a szép és okos nőkre. Nem csak lefekszenek az emberekkel, de nevetnek a vicceiken, válaszolnak a feltett kérdésekre, beszélgetnek a tulajdonosaikkal, akik egy idő után erős tudatmódosuláson mennek keresztül és már-már asszonyukként tekintenek a szexgépükre, amelyeknek még a szívverését is érezhetik a szerelmes gazdák.

Mint olvastam, Európában már több bordélyban is szexrobotok veszik kezelésbe a kedves vendégeket. S hogy mennyire korszerű a mi fővárosunk, néhány nyugati nagyváros után Budapesten is megnyílt egy hely, ahol egy igazán méltányos egyórányi bérleti díjáért ki lehet próbálni, hogy mit is nyújt a gépnő.

Ahhoz nem kell informatikából nagyon képzettnnek lenni, hogy tudjuk, a gép szép fejében MI, vagyis mesterséges intelligencia osztja az ést, ugyanúgy, ahogy a derék választópolgárok által a politikusok közösségi oldalain feltett kérdésekre is MI válaszol. A hölgyek öröme az, hogy férfit is kifejlesztettek már, bár egyelőre nem olcsók ezek a géptársak. A női már állítólag 6-8, míg a férfi szexpartner 10 ezer dollár körül kapható.

Nekem egy nő legyen hús, vér és igazán nőies, még ha időnként ki is borít, fel is idegesít, ahogy bizonyára én is őt. De, hogy egy robottal éljem le az életemet, elképzelni sem tudom.

Ezzel már el is árultam, hogy az elmaradott múlt gyermeke vagyok.

Ügynökök

- Elvtársam, figyeljük magát, mindent tudunk magáról! – szólt rám fenyegetően a cég méltán utált személyzetise, amikor valamilyen túlmunkát akartam elkerülni a sokak kedvence kommunista szombat elnevezésű kötelező fizetés nélküli munkanapon azzal az átlátszó kifogással, hogy edzésem lesz és versenyre készülök. Ami viszont igaz volt.

Valószínűleg sokan nem is hallottak arról a remek szabadszombati elfoglaltságról, amikor oly értelmes feladatokat kellett elvégezni, mint a főmérnöknek a kerítésfestés, a vállalatigazgatónak meg építőanyag-talicskázás, míg az alattuk lévő beosztottak szemetet szedtek, söpörtek, de leginkább azt lesték, hogy mikor léphetnek le ebből az örből.

Akkoriban kellőképpen fiatal voltam ahhoz, hogy foglalkoztasson, kik azok, akik figyelnek engem és főleg cseppet sem érdekelt, hogy mit tudnak rólam. Amúgy nem gondolnám, hogy túl sokat, mert a munkahelyi munka és a napi megterhelő edzések, meg a vasárnapi építőipari segéd munkásként elkövetett pénzkeresés mellett hangyányit sem érdekelt a politika, beleszülettem abba, ami volt, nem gondoltam volna, hogy az az én életemben megváltozhat.

De visszatérve a megfigyelésekre, később persze szembesültem a ténnyel, hogy hazánk egy szép korszakában voltak a megfigyelők és jelentők, valamint a megfigyeltek. Időnként volt ebben némi átrendeződés, például, amikor a megfigyeltet beszervezték, hogy figyelje meg és jelentsen az ő számára e tevékenységében ismeretlen megfigyelőjéről. Így aztán szépen felépült a rendszer, a megfigyelők megfigyelőinek megfigyelésével.

E szép emlékek jutottak eszembe, amikor a közelmúltban már sokadszor került a parlament illetékes bizottsága elé az ügynöklis nyilvánosságra hozatalának igénye, amelynek tárgyba vételét az állampárt képviselői – vajh' miért? – ismét elutasították.

Egyszer, még a rendszerváltásnak nevezett valami után egyik ismerősöm megkérdezte, hogy szeretném-e tudni, hogy ki és mit jelentett rólam, ha ez egyáltalán megtörtént. Ebben nem hittem, úgy véltem, hogy a jeles személyzetis jó nagyot hazudott a megfigyelésemről, mert az államvédelem szemében én egy nagy senki lehettem akkoriban. Bár ki tudja.

A lényeg, hogy ismerősöm kérdésére nemmel válaszoltam, mert mi lett volna, ha mégis jelentettek rólam és kiderül egyik családtagomról (elképzelni sem tudom egyikükről sem), barátomról, munkatársaim valamelyikéről, hogy ez az ő feladata volt. Nekimentem volna, számonkérem, hogy miért tette, örök haragot fogadtam volna? Nem. Csak fájt volna.

Ugyanakkor készséggel elismerem, hogy azoknak a nevét ország-világ elé kellene tárnunk, akik ma osztják az észt, meg maguknak a pénzt, emberek sokaságának életéről, sorsáról döntenek, de egykor sunyi és galád módon jelentettek honfitársaikról, tettek tönkre életüket.

Nekik valóban a nyilvánosság ítélőszéke előtt lenne a helyük.

Pótvizsga

Ha a hír magyar eredetű lenne, azonnal a Nemzeti Néprösszléti Minisztériumra gyanakodnék, amelynek az én felfogásom szerint egyetlen dolga, hogy nehezítse az amúgy csupa dal és vidámság életünket. De a hír, amelyről szó lesz az Európai Uniótól (naná, hogy Brüsszel!) származik.

Mint az a híradásokban napvilágot látott, az Európai Unió tervezete szerint, aki 70 éves kora felett is meg akarja majd tartani a jogosítványát, annak meg kellene ismételnie bizonyos vizsgákat. Ezzel kellene igazolnia, hogy életkorához képest alkalmas a gépjárművek vezetésére.

A cél tiszteletreméltó, mégpedig az, hogy 2050-re egy halálos baleset se történjen a közutakon. Na, innen kezdve kezd az egész kiszúrassá, bohózáttá válni. Elég, ha csak arra gondolunk, hogy pár évvel ezelőtt egy vidéki fiatalember a Rákóczi hídra hajtott fel a forgalommal szemben, majd négy utasával a kocsijában nekiütközött egy szabályosan közlekedő teherautónak. Mind az öten meghaltak. Vagy gondoljunk arra az esetre, amikor pár hete egy villamosmegállóban álló nőt gázolt halálra egy nagyjából harmincas, ám felettebb részeg külföldi autós. Netán arra, hogy pár nappal később egy 27 éves fiatalember lökött fel a járdán és okozott sérüléseket egy gyalogosnak, mert a sarkon befordulás után – állítólag rosszul lett – elvesztette uralmát a járműve felett.

Természetesen rosszul lehet az idős ember is, akinél ez fokozott veszély, de kiegyenlíti az egyenleget, hogy az idősebbek kevésbé rohangásznak járműveikkel, mint a fiatalabbak. Egy biztosítási alkusz cég közzé is tette az adatain alapuló ismereteit arról, hogy a fiatalabbaknál jóval kevesebb balesetet idéznek elő az idős autóvezetők. A biztosítók tapasztalata szerint ugyanis csak a közúti balesetek maximum 10 százalékáért felelősek a 65 éven felüli járművezetők. Az alkusz ezt az egyik közismert televíziós személyiség balesetét követően az idős járművezetők ellen indult támadássorozat miatt tartotta fontosnak leszögezni.

A KSH adatai szerint a 25 évesnél fiatalabb korosztály az időseknél több balesetet okoz, de az ő arányuk is 15% körüli az összes eseten belül. A legtöbb bajt az adatok szerint az idősek vádolásában a hangjukat legerősebben hallató 46-64 év közöttiek idézik elő, míg az összes gépjárművezető által okozott baleset majdnem felét a 36-64 év közöttiek okozzák és e tevékenységükben folyamatosan nő is az arányuk.

Ezzel a jogosítvány ügygel pont olyan érzésem támadt, mint a benzinnel, gázolajjal működő autók 2035-öt követő forgalmazásának tilalma hallatán. Az sem életszerű, ahogy az idősek zaklatása sem jogos.

Készséggel elismerem, hogy nem tetszik a folyamat, amelynek végén talán már az élethez való jogot is tesztekkel kell majd igazolni.

A bűnös

Amikor sok évtizeddel ezelőtt szerencsém az általam régóta vágyott szakmába, az újságírás sokak által irigyelt világába sodort, jó ideig azt hittem, hogy a leírt szónak varázsereje van. Aztán sorra szembesültem azzal, hogy még a legdurvább túlkapás leleplezéséről szóló írás sem változtatott a világ folyásán.

Az elmúlt majd' egy évtized után ezt a tapasztalatomat erősen át kell értékelnem és el kell ismernem, hogy aki igazán birtokolja a média minden lehetséges formáját, az előbb, vagy utóbb uralja a néptömegek gondolkodását is. Különösen így van ez, ha az információhordozó kikerülhetetlen, úton, útfélen ránk kiált, belénk sulykol, erőszakkal módosítja a tudatunkat. Ezt igazolja egy mostani felmérés eredménye is, miszerint a magyar emberek egyre növekvő hányada gondolja úgy, hogy a magas élelmiszerárak okai a brüsszeli szankciók.

Mindezt a valóság cáfolja, hiszen Magyarországon egy-két uniós tagállamhoz hasonlóan már nagyjából egy évvel a háború kitörése előtt is látványosan emelkedtek az árak, különösen az élelmiszereké. Aztán Oroszország lerohanta Ukrajnát, amely gyalázatos tettet valóban kísérnek büntetőszankciók az EU részéről, de csak Magyarországon lett kiemelkedő az infláció, az unió többi tagállamában a drágulás mélyen a magyaré alatt van.

Aki gondolkodik, olvas, néz, hallgat híreket és nem csak a pártközpontban vagy a miniszterelnöki kabinetirodában szerkesztett propagandaanyagok nyomán született újságcikkeket, tévé- és rádióhíreket, műsorokat, az könnyen szembesülhet a valósággal. Ha akar. De, mint a felmérésből is látható, többségünk nem akar, mert mindig könnyebb egy kijelölt bűnösre haragudni, őt vagy azokat gyűlölni és minden szenvedésünkért okolni. Hogy mindez egyáltalán nem igaz? Na és volt már ilyen a történelemben.

Az adatokból kiderül, hogy március első hetében a megkérdezettek 63 százaléka okolta a brüsszeli szankciókat, míg decemberben még csak 47 százalékuk mondta ugyanezt. Nem meglepő ezek után, hogy 86 százalékról 75 százalékra csökkent azok aránya, akik szerint a gyenge forint a felelős az élelmiszerárak gyors emelkedéséért. A kormány gazdaságpolitikáját hibáztatók aránya 74 százalékról 65 százalékra esett vissza. Szigorúan magánvéleményem szerint, a propaganda agymosása éppen ez utóbbiról kívánja elterelni a figyelmet.

Tömegeket befolyásolni nem nagy kunszt. Aki egy kicsit is tisztában van a tömegpszichózissal, játszi könnyedséggel utáltathat meg embereket, rasszokat, kisebbségeket, országokat, szervezeteket és mindezt azért, hogy a maga sarát kisebbitse a bajok előidézésében. Aki tanult történelmet, az sok ilyen tragédiával találkozhatott.

Számomra leginkább csak az nem érthető, hogy a brüsszeli szankciókat okoló emberek miért nem teszik fel a kérdést: vajon a szankciók miért csak bennünket sújtanak ilyen kegyetlen módon?

Na persze tudjuk: nyomják Magyarországot.

Cenzúra

Mostanában a sajtóban és az interneten olyan szavak, kifejezések jelenhetnek meg, amelyeket néhány évtizede még a legzűrösebb kocsmaokban is csak visszafogottan használtak a törzsvendégek. Mindezzel szemben ugyanakkor egyes közösségek, szervezetek, intézmények mindinkább szemérmessé és politikailag korrektebbé válnak.

A PC, vagyis politikai korrektség jegyében nem illik, sőt egyre inkább nem szabad például Amerikában az „n” betűs (csak a tisztánlátás érdekében: néger, nigger) szóval illetni az afroamerikaiakat, mivelénk romáknak kell mondani tiltakozásuk ellenére is a cigányokat és cinkos tekintet mellett körbe kell írni a zsidó megnevezést. Nyilván azért, mert e szavak mögött lévő emberekhez történelmi távlatokban, ahogy napjainkban is rengeteg gyűlölet, tévhiedelem, alantas cselekedet, lenézés és nem ritkán súlyos tettlegesség kapcsolódik.

Bár a politikai korrektséggel sem fogynak a bajok, azok alkalmasak túlkapások gyakorlására, mint történik Nagy-Britanniában, ahol átszerkesztik, pontosabban átírják Agatha Christie több regényét, például a generációk kedvence Halál a Níluson, vagy a Rejtély az Antillákon című könyveket. A PC jegyében kiszedik belőlük azokat a részeket, amelyek bántóak lehetnek a ma olvasója számára. Hogy közben megváltozik a mű, a történet, hát az meg kit érdekel? Ahol gyalulnak, ott hullik a forgács.

Agatha Christie egy olyan korban, jogi környezetben és közbeszéd ismeretében írta műveit, amelyekben a használt kifejezések elfogadottak, közhasználatúak voltak, még ha a néger, az indián és még sok más szó ma sértőnek is tűnik egyes népcsoportok, kultúrák körében. Bár, ha megnézzük az amerikai filmeket, többször találkozunk azzal a ténnyel, hogy a fekete bőrű emberek maguk szólítják „niggernek” hasonszőrű (fele)barátaikat és a politikai korrektség jegyében az őslakosok sem nevezik önmagukat native american-nak, amerikai őslakosnak, hanem többek között irokéznek, apacsnak, cserokinak.

A túlzásba vitt PC-ről juthat az ember eszébe az Agymenők című sorozat egyik jelenete, amelyben a Texasból Pasadenába érkező vendéget többször is helyreigazítják, hogy ezt, vagy azt a szót nem illik mondani, mire a látogató kifakad: szerencse, hogy egyáltalán még tudtok beszélni. De, hogy ne menjünk ilyen esetekért Amerikába, vagy vissza a szigetországba, itthon például egy iskolaigazgató letiltotta a március 15-ei iskola megemlékezés egyik bemutatóját, mert az előadott Petőfi versben visszatérő refrénként hangzik el a felszólítás: „Akasszátok föl a királyokat!”. A derék igazgató szerint ez nem adható elő, mert a hallgatóság könnyedén asszociál a mai egyszemélyi vezetőre. A PC-nek helye van a világunkban, de mint a britanniai példa is mutatja, az sok esetben túlkapáshoz vezet, míg a hazai iskolai cenzúra meg egyszerűen hülyeség.

Vagy a félelem megnyilvánulása egy diktatúrában.

Tetőzés

Jó ideje meggyőződése, hogy az emberi civilizáció részleges, vagy teljes összeomlását önmaga, pontosabban a saját létszámának mind gyorsabb ütemű gyarapodása okozza majd. A legfőbb gond a túlnépesedés, amelyet gyakorlatilag nemigen lehet megállítani. Hacsak...

Hacsak a Föld meg nem unja létünket és nem tesz arról, hogy ne legyünk ennyien. Mondjuk megrázza magát, mint tette nemrégiben Törökországban, Szíriában és öl meg tízezreket. Bár be kell látnunk, a rengeteg egyéni tragédia cseppnyit sem befolyásolta a bolygó emberi népességének számát.

Aztán lehetnek gyilkos háborúk is, mint látjuk a szomszédunkban, bár a napvilágot látott, ellenőrizhetetlen adatok szerinti százezernél is jóval több áldozat a nyolcmilliárdhoz képest, ahányan most nyomjuk a Föld hátát, szinte elenyésző. Vagyis sem földrengés, sem egy örült személy, vagy csoport indította háború nem változtat érdemben a népesség számán. Olyannyira nem, hogy e tragikus időszak alatt is háborítatlanul nőtt, nő a létszámunk.

Éppen ezért tűnik érdekesnek az az elemzői adat, amely szerint 2040 táján elérheti a világ népessége a 8,5 milliárdos plafont és az évszázad végére akár hatmilliárdra csökkenhet a Földön élő emberek száma. Ezt a közgazdászokat, tudósokat és jogászokat tömörítő nemzetközi kezdeményezés, az Earth4All közelmúltban közreadott jelentése tartalmazza.

Ezzel ellentétben az ENSZ 2022-ben közzétett tanulmánya, amely szerint a világ népessége előreláthatólag 10,4 milliárdos létszámmal tetőzik majd 2080-ban. Bár egy ettől is merőben eltérő szakértői vélemény szerint már az is nagyon optimista feltételezés, hogy az emberiség fele életben maradhat a következő évtizedekben. Akik ezt gondolják, arra alapozzák, hogy a fenntartható ipari fejlődés, amely biztosítaná az irdatlan embertömeg életfeltételeit megáll és a fenntarthatatlanság lesz a meghatározó.

Visszatérve az Earth4All kutatóihoz, ők „Az emberek és a bolygó” című tanulmányukban két lehetséges jövőt vázoltak fel. Az első szerint a világ gazdaságilag hasonló ütemben fejlődik, mint az elmúlt ötven évben. Ebben az esetben a népességszám 2050-ben éri el a csúcst. A második forgatókönyv szerint erre már 2040 körül sor kerülhet, különösen, ha jelentős összegeket fektetnek a szegénység elleni küzdelembe, a gazdasági fejlődésbe, az oktatásba és az egészségügybe. Ez utóbbi megvalósulására nem fogadnék nagyobb összeggel.

Én magam jobban hiszek abban, hogy az emberiség létszáma eléri majd és meg is haladja a 10 milliárdot, iszonyúan sok bajt hozva ezzel önmagára. Saját szerencsémre mindezt már nem fogom meglátni, de aggódva gondolok utódaimra, hogy vajon ők miféle életet élnek majd a kiszáradó, túlmelegedő, kizsigerelt bolygón?

Ady Endre szavaival élve csak abban reménykedhetünk, hogy az élet él és élni akar.

A per

Az USA történetében első ízben indult büntetőeljárás egy volt elnök ellen.

A multimilliárdos üzletember, tévés személyiség és politikus, aki 2017 és 2021 között az Amerikai Egyesült Államok 45. elnöke volt, nagyon nem tartozik a kedvenceim közé. Mondhatnám, ha van ember, akitől kiráz a hideg, hát ő az egyik. Nem mintha a 46., jelenleg hatalmon lévő elnök szimpatikusabb lenne. Szó sincs róla. Neki már régen az emlékiratait kellene írnia, nem pedig a világ egyik vezető hatalmát irányítania. Na de mit tegyen a becsvágyó dúsgazdag amerikai ott a nagy víz túloldalán, ha csak öregkorára jut el odáig, hogy mérhetetlen gazdagsága mellé még a legvágyottabb pozíciót is elérje?

De visszatérve a 45. elnökhöz, a gyanú szerint ez az úr az ügyvédjén keresztül fizetett egy pornósztárnőnek, hogy hallgasson kettejük kapcsolatáról. Ahelyett, hogy vállalta volna, hogy ilyen vágyai, kalandjai voltak. Ettől legalább egy esendő embernek tűnne és nem egy nagyképu pozórnek. De ez láthatóan nem célja az illető férfinak.

Tudom, hogy a 45.-nek az elbukott választásakor is volt 73 millió szavazója, vagyis el kell ismernem, hogy az én fenti véleményem rengeteg emberével nem találkozik. Igaz, ez még mindig kevés volt ahhoz, hogy az illető, aki megint csak saját véleményem szerint komoly kockázatot jelentett a világbékére, már ha egyáltalán e fogalom még értelmezhető, újra elnök legyen. Bár utódja sem eminens a viszonylagos világbéke megőrzése terén.

Ha összegezném hozzáállásomat az amerikai elnökökhöz – nagyjából minden hatalmassággal szemben így érzek – nagyon nem tetszik a tevékenységük. A sok amerikai filmnek, a napvilágot látott történelmi dokumentumoknak, olvasmányoknak köszönhetően ma már tudjuk, hogy ugyan elnöki rendszer van arrafelé és egy ember százmilliók sorsa felől dönthet, nagyon is sok elvárásnak, rengeteg nyomásnak, lobbinak, érdekeknek kell megfelelnie. Vagyis mégsem akkora úr ő, mint képzelem magáról és képzelem a szavazói róla. De nem tetszik az USA-nak a világ csendőréként betöltött szerepe sem, a sok háborúja Koreától, Vietnámon, az Öbölháborún, Afganisztánon, Irakon keresztül a rengeteg kisebb csetepatéig, amelyekben összességében milliók haltak meg.

Nem gondolom, hogy a 45. elnök élte alkonyát börtönben tölti majd, van ennek a mai Amerikának sok nagy problémája, nem hiányzik oda még egy polgárháború is egy öregember szabadságáért. Az is lehet, hogy a sok jól fizetett és nagyon okos ügyvéd még ebből a vádból is kimosdatja majd az exelnököt, ahogy történik az adóügyei és más sumákolásai okán is és aki ezzel új lendületet véve folytathatja elszabadult hajóágyúszerű tevékenységét. S hogy el ne felejtsem, bár hazánk egyszemélyi vezetője velem merőben ellentételesen vélekedik e férfiről, mindezek ellenére az USA papíron ma is a barátunk.

A per mellett még ebből is elég gondjuk származik.

A dal

Amilyen lelkes híve és használója vagyok az internetnek, olyannyira támadnak egyre gyakrabban ellenérzések bennem a mind nagyobb teret hódító mesterséges intelligenciákkal szemben. Napjainkban például egy ChatGPT nevű mesterséges intelligencia, az átlagember számára jószerével felfoghatatlan valami uralja a kibernetet, olyannyira, hogy szinte már semmiben sem lehetünk biztosak, hogy az embertől, vagy egy programtól származik.

Az artificial intelligence (rövidítése AI, magyarul MI) megnevezés alatt egy program által létrehozott mesterséges tudattal megnyilvánuló intelligenciát értünk. Persze ettől a legtöbbben még nem lettünk okosabbak és nyilván, akik e téren nincsenek topon, nem is ugranak neki azonnal a ChatGPT használatának sem. Nem akarom azt a képzetet kelteni, hogy én bezzeg tudom hogyan is működik az MI, bár már kipróbáltam és felszínesen talán értem is.

Azt meg még inkább értem, hogy az MI hamarosan nagy gondot okoz majd a bérből és fizetésből élőknek, de még a Wall Street pénzügyi zsenijeinek is, mert az MI egykettőre okosabb lesz, mint ők és messze gyorsabb is. A New York-i pénzügyi szolgáltató, a Goldman Sachs közgazdász-kutatói úgy vélik, hogy 300 millió munkavállaló állását is veszélyeztetheti a mesterséges intelligencia. Ők úgy számolnak, hogy az Egyesült Államok és Európa munkavállalóinak kétharmada aggódhat a mesterséges intelligencia rohamos terjedése miatt és a munkavállalók tömegén belül a legnagyobb veszély az értelmiségieket fenyegeti. Ezt arra alapozzák a közgazdászok, hogy a ChatGPT ugyan az internet információit feldolgozva pillanatról pillanatra okosabb lesz, de betonozni, vagy gyalulni sohasem lesz képes. Erre azért nem vennék mérget.

Az amerikai multinacionális vállalat munkatársai szerint ugyanakkor nem kell túlaggódni a dolgot, mert a munkaerőpiac korábban is képes volt igazodni az új kihívásokhoz, mint történt a személyi számítógép robbanásszerű elterjedésével és szerintük most is ez fog történni. Meglehet, de gondoljunk arra, hogy például a kínai állami televízióban már vannak mesterséges intelligencia hírolvasók, akik jól néznek ki és sohasem bakiznak, tévednek. Legfeljebb az ember, aki betanítja őket.

Bár az MI betanítása is csak időleges elfoglaltság, mert ezek a programok képesek magukat fejleszteni és láthattunk a sci-fikben, hogy mi lesz, ha egy gép elkezd fejleszteni önmagát. Egy idő után már felesleges lesz számára az ember.

A minap egy derék magyar kormánytag megorrolt egy német uniós képviselőre, aki a ChatGPT-t kérte meg, hogy írjon egy dalt a magyar egyszemélyi vezetőről. A dal meglehetősen dicstelen képet festett a jelenlegi legismertebb magyarról. Válaszként a jeles államtitkár is felkérte egy dal szerzésére az MI-t, de annak verse dicshimnusz lett az illetőről.

Úgy tűnik, az MI egyelőre csak hozott anyagból tud dolgozni.

Gyógyító testszag

Milliószámra küzdenek emberek világszerte aggodalmaikkal, sokszor meg sem fogalmazható félelmükkel, rettegésükkel. Ezek leküzdéséhez a legtöbben nem fordulnak szakemberhez, maguk próbálnak úrrá lenni szorongásaikon, többnyire kevés sikerrel.

Szorongás akkor lesz úrrá egy emberen, ha az illető arra számít, hogy egy jövőbeli esemény vagy körülmény előre nem látható fenyegetést jelenthet az ő személyére, érdekeire. A fobia leküzdésének eszköze lehet, ha mások testszagát szagoljuk. Legalábbis egy kutatás felvetése szerint. Svéd szakértők ugyanis azt feltételezik, hogy mások testszaga segít a társadalmi helyzetektől való hosszan tartó, bénító és észszerűtlen félelem leküzdésében. A vizsgálat arra irányul, hogy érdemes lehet-e mások izzadságszagát szorongáscsökkentésre használni.

Azt mindannyian tapasztaljuk, hogy egy nekünk tetsző virág, parfüm, vagy étel illata örömmel tölthet el bennünket, egy kellemetlen szag, mondjuk a bűzlő ürülék, bomló test szaga undoríthat, rosszkedvet okozhat. A tudósok szerint az emberi verejtékmirigyben található illatanyag aktiválja az érzelmekhez kapcsolódó agyi pályákat, és azokra nyugtató hatással van. A szaglásunk ugyanakkor életünket is megmentheti, ha például megérezzük a gázszagot a lakásunkban vagy a tűz füstjét ott, ahol annak nem lenne szabad égnie.

A svéd kutatók úgy vélik, hogy testszagunk elárulhatja érzelmi állapotunkat, sőt, akár hasonló reakciókat is kiválthat azokból, akik megérik azt. Egy előzetes tanulmányban a kutatók önkénteseket kértek arra, hogy vegyenek mintát a hónaljuk izzadságából miután félelmetes vagy vidám filmet néztek. A mintákat megszagoltatták néhány szociális fóbiában szenvedő nővel, mialatt azok a tudatos jelenlétet gyakorolták. A tudatos jelenlét – mindfulness – lényege, hogy megtanuljunk az elménkkel bánni és mindennapi tevékenységeink, például vezetés, vagy beszélgetés közben is teljes figyelmünkkel jelen legyünk. A 48 résztvevő egyik része testszagot, míg a kontrollcsoportba tartozók tiszta levegőt szagoltak. Az eredmény szerint azok, akik izzadságot tapasztaltak, jobban teljesítettek a terápián. A boldog és az ijedt emberek illata ugyanolyan hatást váltott ki.

Az izzadság szagtalan, kivéve a hónaljban és az ágyékon, ahol a verejtékmirigyek az egyénre jellegzetes testszagot termelnek. Amikor azt mondjuk, hogy két ember közt működik a kémia, döntően ezekre a testszagokra kiváltott, kölcsönösen pozitív, tudattalan reakciónkra gondolunk.

Így aztán ha legközelebb orrfacsaró bűzt árasztó embertársunk furakszik közel hozzánk a szupermarketben, vagy egy közlekedési eszközön, ne fintorogjunk undorodva, hanem gondoljunk arra, hogy micsoda pompás segédeszközt kapunk a betegségektől, napi gondjainktól való félelmünk leküzdéséhez.

Bár én ilyenkor inkább egy ideig nem veszek levegőt.

Petőfi az űrben

Többször bevallottam már nagy nyilvánosság előtt is, hogy nemigen nézek híradókat. Hajdani televíziósként meglehetősen jól ismerem a műfaj előírásait, elvárásait, de számomra úgy tűnik, ezek az egykor alapvető szabályok ma nem érvényesek, vagy inkább játszi könnyedséggel átléphetők. Ahogy indokolni szoktam hozzáállásomat, csak azt a híradót nézem, amelyet én szerkesztettem, annak legalább tudom a valóságtartalmát.

Nagy ritkán egy-egy hírműsor mégis a képernyő előtt talál, többnyire azért, mert túl messze van tőlem a távirányító és egyszerűen lusta vagyok felállni érte, hogy átváltsak egy műszaki vagy természeti érdekességet, netán kiváló magyar labdarúgó-mérkőzést kínáló csatornára. De visszatérve a kivételes alkalmakra, az egyik éppen a minap történt, amikor is azt láttam a mindennapi szörnyűségeket bemutató tudósítások sora után, hogy a világon elsőként fény formájában küldött emberi hangot a világűrbe egy kiskőrösi lézerfejlesztő csapat.

Ez már valami, kaptam fel a fejem, különösen, amikor a címet is meghallottam: Petőfi a világűrben. Néhány úttörő úrhajós nevére még jól emlékszem, de Petőfi eddig nem szerepelt e körben.

Mint kiderült, a jeles magyar költő úgy került az űrbe, hogy a Petőfi Emlékév alkalmából mintegy harminc kiskőrösi diák négy nyelven másfél órán át szavalta a költő verseit. Ezt alakították fénné a világ legnagyobb teljesítményű lézereivel és küldték fel a végtelen világűrbe. Azt is megtudtam, hogy e fénynyalábok legfeljebb teljesítményük 15 százalékát veszítik el, amíg átverekszik magukat a Föld légkörén, de utána a versek végtelen ideig keringenek majd a világegyetemben és bárki befoghatja, hanggá alakíthatja és meghallgathatja ezeket, ha technológiailag legalább olyan fejlett lesz, mint mi vagyunk.

Csodálatos az ötlet, igazán tetszik. El is játszottam a gondolattal, hogy mondjuk ezer fényévnyi távolságban a Földtől egyszer csak egy létforma a kedvenc szerkezete előtt ülve (állva, fekve, csúszva, tekeredve, folyva, lebegve, szóval ahogy létezni szokott) érzékeli a kedves 21. századi földi lányok és fiúk szavatait, Petőfi verseinek komoly mondanivalóját, amelyet persze érteni nem fog, de valamit biztosan gondol majd rólunk.

Azt nem tudom, hogy a kiskőrösi ifjak elszavalták-e az Akasszátok föl a királyokat! című Petőfi költeményt. Csak szólok, hátha az én figyelmeztetésem is eljut az űrbe: vigyázzanak a távoli hallgatók, Petőfi veszélyes! A tőlük iszonyatosan távoli kis sárteken, egy Magyarország nevű helyen például egy önmagát nagyon komolyan vevő iskolaigazgató be is tiltott a vers miatt egy iskolai ünnepséget.

Vigyázat idegenek, Petőfi még fénynyalábként is veszedelmes!

Magyar életmód

Sok szép feljelentésre emlékezhetünk a magyar történelemből. Rengeteg élet veszett oda feljelentés után, vagyonok cseréltek így gazdát. Jó néhányan mindezt bosszúból tették, vagy állampolgári kötelességünknek véelve helyesen akartak cselekedni. A magyar feljelentők békeidős iskolapéldája volt két évvel ezelőtt, amikor egy, az esettel szemben lakó polgártársunk bepanaszolta egy mentőautó legénységét, mert azok kevesebb mint két percre megálltak ennivalót venni.

Most ismét lehetőség nyílik állampolgári kötelezettségünk teljesítésére, hiszen egy, a parlament által elfogadott (és a köztársasági elnök által megfontolásra visszaküldött) jogszabály lehetővé teszi, ha hatályossá válik, hogy bárki névtelenül bejelentést tegyen a hatóságoknál, amennyiben tudomást szerez gyermeket nevelő azonos nemű párról. Mint kiderült, ez a magyar életmód megvédéséhez fűződő közérdek.

Semmi kétségem sincs afelől, hogy ha a törvény életbe lép, az illetékes hatóság tucatszámra fogja kapni a jó szándékú bejelentéseket olyan párokról is, akik törvényesen fogadtak örökbe és nevelnek gyereket. Mert ugyebár a magyar életmód megvédése elsőrangú kérdés.

Azon azért el lehet gondolkodni, hogy vajon milyen a magyar életmód. Az-e vajon, hogy kevesebb bérért dolgozunk, mint más fejlett országban, hogy rosszabbak a munkafeltételeink, vagy rosszabb minőségű oktatás után kell versenybe szállnunk a hanyatló nyugat dolgozóival, iparával, mezőgazdaságával, tudományos kutatóival? Esetleg az, hogy átlagosan évekkal rövidebb az életünk, mint a tőlünk nyugatabbra születetteknek, azért is, mert többet kell várnunk egy-egy orvosi vizsgálatra, beavatkozásra? Tán az, hogy messze többet kell fizetnünk a kevesebb bérünkéből, nyugdíjunktól élelmiszerre, szolgáltatásokra, energiára, mint sok más helyütt? Bár lehet, hogy a megvédendő magyar életmód ezek összességének az eredménye, a jég hátán is megélés, az élelmesség, az okosban megoldások, a küzdeni tudás, amelyet ily módon szerzünk meg? Na de ezekhez hogyan jönnek a gyermeket nevelő egyenmű párok?

Egykori pedagógusként állíthatom, a legtöbb esetben még egy rosszabbul működő családban is jobb helye van a gyerekeknek, mint állami gondozásban és messze jobb egy jó anyagi körülmények között élő, a gyerekeknek a fejlődéséhez mindent biztosító szívärványcsaládban. Attól meg egyáltalán nem kell féltetni egy gyereket, hogy majd ő is meleggé, lesbikussá vagy más szexualitás identitásúvá válik a nevelőszülők hatására. Aki ezt így gondolja, az valószínűleg nincs tisztában az ember veleszületett hajlamaival.

1944-ben a származása miatt több mint 35 ezer magyar polgártársunknak a megszálló németek felé tett feljelentésével már komoly hírnevet szerzett hazánk. Feljelentések terén sokan a népi demokráciában sem tétlenkedtek. Most ismét törvény adhat erre lehetőséget.

Mert ezt igényli a magyar néplélek?

Zsákban futás

Volt olyan korszak, amikor tömegek ünnepelték felvonulással május 1-jét, a munka ünnepét. Némi szépséghibája volt az önfeledt ünneplésnek, hogy a felvonulók jelentős részét gyakorlatilag kirendelték az eseményre.

Egy alkalommal, mint egy nagy múltú klub edzője, evezőseimmel önként lettünk kirendelve a május 1-jei felvonulásra. S hogy kedvünk legyen ehhez az amúgy egyáltalán nem akart eseményhez, mindannyian vadonatúj melegítőt kaptunk azzal, hogy azt nem kell visszaadnunk. Magáról a vonulásról csak a fejetlenség maradt meg az emlékezetemben és a végtelen hosszúságú egyhelyben ácsorgás, míg végre megindulhattunk pártunk és államunk vezetői felé, hogy lelkesen integessünk nekik.

Az ígéret ellenére pár nappal később visszakérték tőlünk a tréningruhákat, de meglehetősen sikertelen volt a visszagyűjtés, ugyanis igazunk birtokában nem adtuk oda jogos tulajdonunkat. Majd' negyvenöt évvel később is abban vágom a füvet, szerelem az autómat.

A régi történet arról jutott eszembe, hogy május 1-jén egy szakembert hallgattam az egyik rádióadón, aki a szakszervezetekről, sztrájkokról beszélgetett a műsorvezetővel. A sok érdekesség közül leginkább az gondolkodtatott el, hogy ahogy az ellenzéki pártok, úgy a szakszervezetek is egyenként, csak a tagjaikkal, szimpatizánsaikkal ünnepelték a munka jeles napját. Az összefogás, mint olyan, hiányzik a magyar eszköztárból, jószerevével teljességgel kipusztult a közéletből.

Az együttműködés teljes hiányát láthatjuk akkor, amikor egyik, vagy másik szakma képviselői zokon veszik a kormány packázásait, a mind rosszabb munkakörülményeket, csorbuló jogaikat és tiltakoznak. Pedig a szakszervezeti vezetők biztosan tudják, hogy érdeket csak tömeggel lehet érvényesíteni. A pár tucat főt, vagy néhány száz tagot számláló szakszervezetek vezetői ki is állhatnának cégük kapuja elé és onnan harsoghatnák világgá követeléseiket, mert összefogás hiányában mondandójuk úgyis csak elhaló szó marad.

A 2023. évi majálisokon is elhangzottak szép beszédek és követelések a kormány felé. De hol van az az egység, amelyet a nép az emlékezetes internetadó-tervezet belengetésekor mutatott? Sehol. Ha engem nem bántanak, csöndben maradok, hátha megúszom. Így gondolkodhattak a tanárok az ápolók tiltakozásakor és fordítva. De egyedül küzdöttek a mozdonyvezetők, ahogy a többiek is. Jószerevével az összes szakma jogai sérültek már az elmúlt több mint egytucatnyi év alatt, mégsem volt összefogás, szolidaritás egymásért, magukért. Ennek hiányában pedig lehet ünnepelni május 1-jét, inni a méregdrága sört, enni a virslit, esetleg a gyerekekkel benevezni a zsákban futásra, lepényevő versenyre, de a munkajogok ezektől még változatlanul csorbulnak.

A sok évtizeddel korábbi május 1-je után sportolóimmal összefogtunk és ennek lett eredménye a vadonatúj tréningruhánk. Nosztalgiával használom ma is.

Sánta kutya

Nem vagyok hajlandó olyan filmet nézni, amelyben szóbeli, vagy testi erőszak, agresszió, csalás, terror uralja a történetet. Családom szerint nekem már legfeljebb csak a romantikus mozik világában lelhető fel megfelelő mese. Ez nem is baj, szép embereket, csodás környezetet és általában jómódot, gazdagságot láthatok ezekben a filmekben. Csak az nem tetszik, hogy e történetek bonyodalmi jószerével minden esetben ilyen-olyan okból elhangzó hazugsággal kezdődnek. És ez a füllentés rendre újabbakat gerjeszt, hogy aztán a végén minden kiderüljön és következzen a menetrendszerű boldog vég.

A hazugságok terjedését a valóságban bőszen táplálják a közösségi portálok bejegyzései is, vagy újabban a nyomtatott lapok, vagy online hírportálok írásainak címei, amelyek mind nagyobb számban köszönőviszonyban sincsenek a cikkek tartalmával. De nem jobbak a politikusi ígéretések sem, amelyek aztán a videó, vagy hangfelvételek ellenére is bátran letagadhatók. Sajnos a hazugságok kiszűrése sok esetben még az ez irányban képzett szakemberek számára is nehézséget jelent. A profi hazudozók ugyanis képesek kordában tartani az olyan nem szóbeli – nonverbális – jeleiket, amelyekkel megtéveszthetik tárgyaló, beszélgető partnerüket, vagy egy politikai nagygyűlés közönségét.

Szerencsére egy kis odafigyeléssel bárki hazugságteleplezővé képezheti magát. Az Amszterdami Egyetem kutatói szerint van ugyanis egy egyszerű eszköz, amelynek segítségével 80 százalékos pontossággal kiszűrhetők a hazugságok. A tanulmány állítása szerint a hazugok kiszűréséhez nem érdemes semmi mást figyelembe venni, csakis az illető történetének részletességét. A szakemberek szerint amennyiben egy személy részletegazdag leírást ad arról, hogy ki, mit, mikor, hogyan és miért csinált, akkor valószínűleg igazat mond.

Egy magyar közmondás ugyan azt állítja, hogy a hazug embert előbb utoléri, mint a sánta kutyát, amit ugyebár lehet vitatni, mert mindez függ a szegény sántító eb állapotától és a hazug ember szövegétől, azaz legalábbis kétséges a közmondás általános igazsága. Ráadásul mára oly mértékben sokasodtak meg a hazug emberek – továbbá politikusi megnyilatkozások, cikkek, kommentek, reklámok, elemzések, óriásplakátok, társadalmi hirdetések stb. – hogy jobb eséllyel kapjuk el a kevés sánta kutya valamelyikét, mint az ilyen-olyan hazugokat.

Sokak kedvence volt a Hazudj, ha tudsz! című tévésorozat, amelyben egy intézet munkatársai a testbeszéd, mimika és a mozdulatok elemzésével buktatják le a hazudozókat. Akinek ez nem megy, más módszert kell keresnie a világhálón.

Vagy elfogadja, hogy manapság a hazugság az új igazság.

A rémület másodperce

Állok autómmal Gárdony város agárdi vasútállomásának leeresztett sorompója előtt, közben figyelem a kisváros nagy eseményére, a velencei-tavi gasztrofesztiválra érkezett közönséget.

Arra leszek figyelmes, hogy egy három fiatal felnőtt nőből egy hasonló korú fiatalemberből, továbbá két idősebb kutyából álló társaság a piros jelzés ellenére elindult a sínek túloldalára. Az egyik, póráz nélkül bóklászó eb pár méterrel megelőzve a csapatot, a sínen megállt és onnan nézett vissza, jönnek-e a többiek.

A vasúti megálló épületétől nem láttam az érkező vonatot, de üvöltő hangját nagyon is hallottam: vigyázz jövök! A kutya láthatóan tanácstalanul nézett hátra, a gazdája, az egyik nő odalépett a sínre, hogy visszahúzza az állatot, de dolgozhatott benne az életösztön és hátraugrott, a mozdony centikre tőle már el is viharzott előtte. A fiatal nő élete tizedmásodperceken múlt. A kutya tette, amit ösztöne diktált, futott, ahogy tudott, bár ahogy láttam a történéseket, sem az ő sem a gazdája életéért egy lyukas garast nem adtam volna.

Még percekkel később is a látvány hatása alatt voltam, szerencsémre újabb szerelvény érkezett, volt időm lenyugodni. Amikor végre elindulhattam, megláttam a csoportot, akik ráérősen andalogtak a rendezvény irányába. Jó lett volna megkérdezni, hogy mire gondoltak, amikor tilos jelzés ellenére elindultak a síneken át és mi volt számukra olyannyira sürgős? És vajon a fiatal nő érzékelt-e, hogy Agárdon kapott egy második esélyt, mert az esetet megélők számára egyértelmű volt, hogy élete az adott pillanatban még egy pókfonalnál is vékonyabb szálon függött.

Mindezt persze sohasem tudom meg, de azt igen, hogy a vasúti átjárók a tókönyvéken, ahogy az országban sok más helyen is túl sok áldozatot szednek. Tapasztalható, hogy a kikapcsolódni érkezők, nyaralók lazábban veszik a szabályokat, mint tennék a dolgozók hétköznapiakon. De ennyire?

Hogy a helyzet tragikusságát érzékeltessem, 2022-ben 34-en haltak meg a síneken, többnyire az átjárókban. Könnyedén el lehet képzelni, hogy a sok-száztonnás, nagy sebességgel érkező szerelvény találkozása egy törékeny emberi testtel hogyan végződhet. Nem véletlen a sok halálos gázolás – a balesetek közel kétharmadát teszik ki a gyalogos elütések –, amelyeket az öngyilkosságokat leszámítva minden esetben a figyelmetlenség okoz. De nem jobb a helyzet, ha egy kerékpáros, motoros vagy autós ütközik a vonattal. Pedig közülük is sokan rokkantak meg vagy veszítették ily módon az életüket tavaly és a megelőző években.

Ezúttal valamennyi szereplő megúsza, legkevesbé az én idegeim. De hamarosan itt az iskolai szünet a szabadságolás ideje, jönnek a nyaralók és a vonat miattuk sem áll majd meg, ha eléje lépnek.

Allítom, nem érdemes ujjat húzni egy robogó szerelvénytől.

Nem gyengéknek való világ

Mostanában, hogy családukba öt hónap alatt két apróság is érkezett, többször olvasok el olyan gyermekneveléssel kapcsolatos írásokat, amelyek már jó ideje kívül estek az érdeklődési körömről. Így találkoztam a helikopter szülő elnevezéssel, majd a minap a fűnyíró szülő fogalmával.

Viccesnek tűnő elnevezések, de a gyerekek későbbi egész életét meghatározó szülői viselkedés áll mögöttük. Leszögezhetjük, hogy szülők döntő többsége csak a legjobbat akarja gyermekének, még a széltől is óvja, nehogy baja essen. Egészséges szinten ez így helyes.

De, hogy tisztázzuk az elnevezések tartalmát, a helikopter szülő fogalmát először dr. Haim Ginott pszichológus, terapeuta 1969-ben megjelent *Between Parent & Teenager* című könyvében írta le egy olyan anya jellemzésére, aki képletesen szólva a fia fölött körözött annak egész ifjúságában. Ezzel nem csak befolyásolta, de korlátozta is gyermekét a fejlődésében. A szakemberek az ilyen szülőket mérgező szülőkként is meghatározzák. A túlgondoskodó anya és ritkábban apa is a legjobbat akarja gyermekének, miközben csak árt ezzel a viselkedéssel. Nem jobb az ugyancsak jó szándékú fűnyíró szülő sem, aki azt sugallja minden tétével a gyermekének, hogy az túl gyenge ahhoz, hogy harcoljon az élet kihívásaival szemben, így aztán mint egy fűnyíró a kertben, minden akadályt lenyír, elhárít a gyerek elől, hogy az sima, akadálymentes úton haladhasson a – többnyire a szülő által kijelölt – célja felé.

Mindez azért sajnálatos és mérhetetlenül káros, mert a gyerek, aki kötelező módon óvodai vagy iskolai közösségekbe is tartozik, a mindennapokban azzal szembesül, hogy az anyja, vagy apja nem tanította meg a konfliktusok kezelésére, a felmerülő akadályok normális leküzdésére. Anyu vagy apu ugyanis mindent megold helyette. Ez persze szoros ellenőrzést is jelent, amely ugyancsak korlátozza a gyerek fejlődési lehetőségeit, a társadalomba megfelelő módon történő beilleszkedését.

A helikopter szülő jelen van a játszótéri vitáknál, maga akarja azokat gyermeke helyett megvívni, lerendezni. Később nem csak segít a tanulásban, de maga is írja meg a házi feladatokat, beleszól a tanár nevelői, oktatói munkájába, miközben otthon nem állít fel szabályokat, nem várja el, nem is engedi csemetéjének a házimunkákban részvételét. A fűnyíró szülő pedig sokszor már akkor cselekszik, hárít el akadályokat, amikor a gyereke még csak nem is érzékeli azokat, vagyis simára vágja a gyeptet a gyermeke lábai előtt.

Mindkét szülői magatartás rendkívül káros, mert nem gyengéknek való világban élünk, ők pedig akaratukon kívül önbizalom-hiányos, mentálisan törékeny, problémamegoldásokhoz mit sem értő, kudarckerülő embereket adnak a társadalomnak.

A helikopter és fűnyíró szülő is hiszi, vallja, hogy ez a feladata, miközben élnetelen emberré neveli gyermekét és így a legrosszabbat teszi vele.

Mentős konteó

A minap egy közismert és sokak által kedvelt színész majdnem belehalt abba, hogy a segítséget kérő családtag elmondása alapján a diszpécser nem tartotta életveszélyesnek az állapotát és hátrább sorolta a mentendők sorában. A család elmondása szerint majd' egy órán át, a mentősök adatai szerint 42 percig valóban nem küldtek mentőautót érte, emiatt végül is a lányai vitték saját kocsival kórházba, ahonnan már rohamkocsival szállították át egy másikba. Aki olvas újságot, néz tévét tudja, kiről, miről van szó.

A kis híján tragikussá váló esetet azért idézem fel, mert a mentősökre, akik ebben az esetben mit sem tehettek a történetekről, hiszen őket a diszpécser vezényli, „gyűlölet cunami” zúdult, de emellett sajnálatos módon felütötte a fejét egy összeesküvés-elmélet, ami terjed is rendesen. Az elmélet, amelynek lényege, hogy miután a művész sohasem rejtette véka alá az uralkodó hatalommal szembeni ellenérzését, ezért – mondják a teória hívői – lehet, hogy szándékos volt a késlekedés. Amennyiben ez megtörténhetne, akkor az eset már büntetőjogi kategóriává lépne elő, ezért a legjobb, ha azonnal elutasítjuk még az elmélet felvetést is.

Nem tehetjük viszont akkor, ha konteók, vagyis konspirációs teóriák (összeesküvés-elméletek) hívői vagyunk. A konteók nagyon is terjednek a világban, mert számos történet semmi mással nem tudunk magyarázni, mint összeesküvéssel. Netán a gyíkemberek tevékenységével.

A minap az egyik online újság egy tízes listát állított össze az ilyen elméletekből és megszavaztatta olvasóit, melyiket tartják a legvadabbnak. Olyan nagyságrendű elméleteket kínáltak szavazásra a szerkesztők, mint például az örökzöldet, a holdra szállás tagadását, a már említett gyíkemberek és alakváltók létezését, a nagy karriert befutó laposföld-elméletet, a világot uraló titkos társaság létezését, a borzalmas 9/11-es terrortámadások valakik általi megrendelését és még egy-két pompás elméletet. S mielőtt bármelyik nem konteó-hívő mindezt badarságnak gondolná, egy kicsit beszélgessen ismerőseivel és hamarosan belefut majd egy ebbe a körbe tartozó elméletbe.

A mi legújabb összeesküvés-elméletünk most nagyot fut, sokan gondolnak úgy a hatalomra, hogy még egy Kossuth- és Jászai Mari-díjas érdemes művészt, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagját is képesek lennének eltenni láb alól, mégpedig oly fondorlatos módon, hogy a balhét végül ne ők, hanem az alulfizetett, agyondolgoztatott mentősök vigyék el.

Csak remélni lehet, hogy ez a konteó rövidebb életű lesz, mint a holdra szállás tagadása és hinnünk kell abban, hogy az elmélet még véletlenül sem lehet igaz.

Centikérdés

Sokan elégedetlenek testi adottságaikkal. Ki vastagabb ajkakát, teltebb kebleket, hosszabb nemi szervet, vékonyabb vagy vastagabb lábakat szeretne magának és így tovább. A kívánságok annyifélék, ahány testrészünket módosítanánk, mert nem tetszik, ahogy azt szüleinktől örököltük.

Sokat tehet a test gazdája is a vágyott formákért azoknál a testfelületeknél, amelyek mozgással, erősítéssel, helyes étrenddel, fogyókúrával és még néhány más módon is alakíthatóak. Ha mindez kevés, marad a széplésveti beavatkozás.

Olvastam, hogy nem csak fiatal, de idősebb férfiak is kérnek manapság láb hosszabbító műtéteket. A beavatkozást a kaliforniai Burbankben egy kifejezetten testmagasság növelésére szakosodott orvosi központ sebésze fejlesztette ki. Hátlútöje, hogy fájdalmas és fájdalmasan drága. A sebész szerint azok vállalkoznak a beavatkozásra, akiket gyakran gúnyolnak alacsonyosságuk okán.

A négyórás műtét 25 millió forintnyi dollárba kerül. Alsó hangon. Csak megjegyzem, hogy idehaza ennyiért már két-két új csípő- és térdprotézist is kaphat a beteg, ráadásul még marad annyi pénze, hogy fájdalomdíjként elmenjen egy jobb helyre vacsorázni. Vagyis mégsem oly drága a mi magánegészségügyünk, minden csak összehasonlítás kérdése. Meg a jó módé.

De visszatérve a lábszárhosszabbításra, annak során a combcsontokat átvágják és rudakat helyeznek a belsejükbe, majd a következő hónapokban a rudakat távirányító segítségével naponta egy milliméterrel meghosszabbítják. A rudak fölött új csont nő. Macerás és hosszadalmas, de megéri, mert akár hat-hét centivel is magasabb lesz a dalia a végén. Ne feledjük, hogy közben kezeléseket sorára is szükség van, továbbá a műtött páciens jó ideig csak járókerettel, majd bottal járhat. A kezelés végén még egy újabb műtéttel a fémrudakat is kiveszik a lábaiból.

Bevallom, már a folyamat végigolvasásakor is rövidebb lett a lábszárcsontom a rémülettől. Nehéz ugyanis elképzelnem, hogy ennyi kínt viseljek el pár centi nyereségének reményében. Igaz, az ifjúkori 187 centiméter ilyen meg sem fordulhatott volna a fejemben, még ha lett is volna ily hatalmas összeg a számlámon. Egy lakás például jobban növelte volna az önbizalmamat, mint öt centi magasság. De mint tudjuk, nem vagyunk egyformák.

Gyanítom, hogy bár sokasodnak az ilyen műtétek, nem lesz rájuk tömegigény. Pedig milyen jó lenne, ha ez lenne az emberiség legnagyobb problémája. Feltételezem, hogy azokat, akik éheznek, nincs vizük, egészen más vágyak vezérlik. Akik pedig háború dúlt országban élnek, inkább igyekeznek kisebbre összehúzni magukat, hogy az ellenség számára láthatatlanok legyenek. Ők a kicsiket, alacsonyakat, soványakat irigyelhetik. Még inkább azokat, akiknek legnagyobb problémájuk a mérsékelt testmagasságuk.

Ennyire viszonylagos minden a világunkban.

Egymásba érve

Minél többen vagyunk e sártekénken, annál kisebbé válik a személyes terünk. Azt mind többször tapasztalhatjuk, hogy a Föld nem nyolcmilliárd embernek „készült”, nem is beszélve a más fajokhoz tartozó élőlények tömegéről. Személyes terünk sérülhet, ha tömött járművön utazunk, zsúfolt boltban vásárolunk, kedvenc együttesünk koncertjén tülekedünk.

Vannak országok, amelyek adottságai okán a zsúfoltság, az emberek egymáshoz érése beletartozik a kultúrába, másutt az emberek beszélgetés közben nyomulnak partnerük személyes terébe, érintik meg a másikat, beszélnek közvetlen közletről az arcába. Ott ezek elfogadott gesztusok, sőt, elvárások. Egy definíció szerint személyes tér az, amelyben kényelmesen lépünk interakcióba másokkal. Kérdés, hogy kinek, mi a kényelmes.

A minap az egyik ausztrál rádió műsorában egy betelefonáló nő elárulta, hogy hogyan figyelmezteti azokat az utastársait, akik megzavarják a nyugodt utazását a repülőn azzal, hogy túlságosan hátradöntik az ülésüket. Mifelénk közel sem repülnek oly sokat az emberek, mint a távoli földrészen, de például egy távolsági buszos utazás alkalmával valamennyien találkozhatunk hasonló esettel.

A történet lényege, hogy ha az előtte ülő mit sem törődve vele, az ő ölőbe dönti az ülését, az illető hölgy csendes bosszúként a másik arcába irányítja a légkondicionáló szellőzőnyílásait és teljesen felerősíti a hűvös levegő áramlását. Ahogy mondta, az esetek egy részében így sem jobb a helyzet, mert az illető eltűri mindezt, de többször hatott és az utastárs visszaállította az ülését.

Mindez mifelénk kevésbé használható ötlet, de nem kell féltetni a magyarokat sem, mi is mindig találunk figyelmeztető és ha szükséges, büntető módokat a – szerintünk – magukról megfélemezett vagy másokkal mit sem törődő embertársaink jobb belátásra bírására. Bár a mai felfokozott idegállapotban, a mindenki mindenkit gyűlöl világban ez a legtöbb esetben inkább összetűzéshez vezet, mintsem megoldáshoz.

A fentebb idézett ausztrál hölgy ötlete megosztotta a hallgatóságát, amelyet aztán heves vita követett az egyik most igen népszerű közösségi portálon és sokan nem is értettek egyet a betelefonálóval. Ezzel nincs is baj, nem kell mindenkinek mindenben egyetértenie. Sokkal rosszabbak ugyanakkor, ha a véleményeket előítéletek vezérlik, ahogy károsak a csak azért is ellentmondok típusú hozzászólások is. Ezekről az egyénekről ugyanis nehéz feltételezni, hogy vitatott szituációban figyelembe vennék a másik ember személyes terének létjogosultságát.

A proxemika kifejezés a kommunikáció és a hétköznapi tevékenységek során a személyek között betartott távolságot jelenti. Patkánykísérletek mutatják, hogy ha az egy szint alá csökken, az állatok agresszívvá válnak.

Mint tapasztaljuk, mi sem viselkedünk másként.

Vagyunk, akik vagyunk?

Napjainkban a kormány gyakorlatilag kikerülhetetlen agymosó propagandájának köszönhetően igen sokan szenvednek identitászavarban. Mindannyian egy kavargó, kevés kapaszkodót kínáló világban próbáljuk a maguk önazonosságát meghatározni.

A identitás, vagyis önazonosság, egy személy saját magával kapcsolatos ismereteit jelenti. Azt, hogy tudja-e, hol van a helye a világban, milyen jó és rossz tulajdonságai vannak, mi a szerepe, feladata a családban, munkahelyen, a társadalomban és milyen képet alakít ki magában a bennünket körülvevő valóságról. Akinek ez nem tiszta, identitászavarban él.

Feltehető a kérdés, miért is kellene bárkinek meghatároznia önmagát, hiszen vagyunk, akik vagyunk. Ugyanakkor a világképünket, szűkebb, tágabb környezetünk történéseihez viszonyulásunkat, másokkal való kapcsolatunkat nagyon is befolyásolhatja az önazonosságunk.

A minap autózás közben volt időm elgondolkodni arról, hogy hogyan is határoznám meg identitásomat, ha össze kellene foglalnom, hogy ki vagyok és melyek az értékrendjeim. Nos mindenekelőtt ember vagyok, mégpedig a szabadságot nagyon fontosnak tartó ember. Magyar vagyok, magyarul beszélek, gondolkodom, írok és álmodom. Egy szabadságszerető európai magyar ember vagyok, mégpedig nyugat-európai értékrendekkel. Vagyis úgy tűnik, hogy a mai Magyarország egyszemélyi vezetőjének és követőinek elfogadhatatlan a beállítottságom, cserébe én meg nem tiszteltem őket, a tetteiket. S bár kényszerűen tudomásul veszem, hogy az általuk kialakított aránytalan választási rendszer, az erre felhasználható rengeteg pénzük, a hatalmas médiatúlsúlyuk és a leváltásukra alkalmatlan ellenzékük miatt még nagyon sokáig hatalmon lesznek, nem tekintem őket vezetőimnek. Ahogy látom, ezzel az identitással nem vagyok egyedül, sokan, többmilliónyian vagyunk így.

Az agymosó állami propaganda ma olyan értékek elfogadását sulykolja belénk, amelyekről korábban még a hátunk is borsódzott. Ma meg az ezek ellen korábban tiltakozók is fennhangon ismételtetik a propaganda szövegeit. És ha egyik napról a másikra megváltozik a vezető irányultsága, amire pályafutása során már legalább ötször volt példa?

Sokan váltak napjainkban nyugatellenessé, miközben továbbra sem Moszkvába küldik egyetemre a gyermekeiket, síelni nem az azerbajdzsáni Shahdagba, a kazahsztáni Csimbulak, vagy a grúziai Bakuriani síterepeire, hanem inkább nyugatra járnak. És az sincs a világképünkben, hogy a keleti országok lakosainak életmódját, erősen korlátozott szabadságát irigyeljék, sokkal inkább a német, osztrák, olasz, svéd, vagy dán életmód szimpatikus a számukra.

Nehéz ma megadni mifelénk az önazonosságunkat, de megfelelő szintű kétely az állami propaganda igazságában, a széles körű tájékozódás és a gondolkodás akár sikerre is vezethet.

Csőből a földbe

Az, hogy van ivóvizünk, többségünknek fel sem tűnik, mert természetes, hogy van. Természetes, mint a hallásunk, látásunk, amíg valamelyiket el nem veszítjük. Pedig hamarosan így járhatunk az édesvízzel is, merthogy fogy, mégpedig vészesen és egyre többen fogják elveszíteni a vízhez jutás lehetőségét világszerte.

A Science című folyóiratban megjelent tanulmány állítása szerint a világ nagy tavainak és víztározóinak több mint fele jelentősen zsugorodott az 1990-es évek eleje óta. Egy nemzetközi kutatócsoport beszámolójából kiderült, hogy a világ legfontosabb édesvízforrása közül a vizsgáltak három évtized alatt évente nagyjából 22 gigatonnányi vizet veszítettek. A mennyiség felfoghatatlan nagyságú, talán segít a viszonyításában, ha hozzátesszük, hogy ez állítólag megegyezik az Egyesült Államok 2015. évi teljes vízfelhasználásával.

A kutatók csaknem kétezer nagy tavat tanulmányoztak műholdas mérések, továbbá éghajlati és hidrológiai modellek segítségével. A minap közzétett tanulmány vezető szerzője, a Virginiai Egyetem felszíni vizekkel foglalkozó szakértője, Fangfang Yao szerint a természetes tavak csökkenésének 56 százalékát az emberi fogyasztás és a globális felmelegedés okozta, az utóbbi nagyobb arányban.

A kutatás által feltárt helyzet azért katasztrofális, mert az világszerte mintegy kétmilliárd ember életét nehezíti, vagy lehetetlenné teszi. Sokfelé már évek óta súlyos vízhiány van, és ez az állapot csak tovább fog romlani.

A hír összecseng azzal a közel egyidőben megjelent híradással, miszerint annyira rossz a hazai vízhálózat, hogy országos átlagban az ivóvíz 22 százaléka a rozsdás csövekből egyszerűen elfolyik. Van, ahol a veszteség a 60 százalékot is meghaladja. Döbbenetes az adat, de amíg a lakosság nem érzi a vízhiányt, vagyis, amíg rendesen folyik a csapjából az ivóvíz, addig ez a többséget nemigen zavarja. Az megint más kérdés, hogy mekkora gazdasági kárt szenved el közben az ország, de senkinek se legyen illúziója afelől, hogy ezt nem mi, a vízhasználók fogjuk megfizetni.

Ez csak magyar probléma, de a globális vízhiány egyre többünké. Ha csak arra gondolunk, hogy hogyan apadt le a Velencei-tó vize, hogy vizes élőhelyek maradtak egy-két éve szárazon, pusztulásra ítélve ezzel az ott élő állatvilágot, vagy hogy távolabbra is figyeljünk, milyen rémisztő képeket láthattunk az itáliai Pó folyó száraz medréről, talán illene elgondolkodni. Nem az átlagembereknek, bár nekik is, mert nem biztos, hogy folyóvízzel kell hűteni nyáron a dinnyét, vagy sört, vagyis lehet takarékoskodni a vízzel, de leginkább a törvényhozóknak.

Feltételezem, a döntéshozók e téma feletti elgondolkodása mifelénk a víz árának emelésével jár majd. De ettől országosan még mindig több mint húsz százaléknál több ivóvíz a földbe folyik majd a csövekből.

Télikabát meg az ólajtó

A minap akkorát estem a kerékpárral, mint egy télikabát, bár fogalmam sincs, hogy e kifejezés mögött milyen tapasztalat áll, mert bár láttam fogasról leszakadó télikabátot elterülni az előszoba padlóján, az mégsem tűnt olyan nagy esetnek.

Miközben igyekeztem összevakarni magam a bringa alatt, arra gondoltam, hogy akik látták az esésemet, úgy is fogalmazhattak, hogy ez a pasas akkorát esett, mint egy ólajtó, ami a jeles tárggyal akkor történik, amikor vélhetően valamelyik megtermett jószág nekidől a disznóól előregedett ajtajának vakaródzni.

Az egész az én hibám volt, mert hallgattam páromra, aki a tavasz egyik csodaszép vasárnapján lebeszélte még egy réteg ruha felvételéről azzal, hogy dögmeleg van odakint. Hetven méter megtétele után rájöttem, hogy ideje visszamennem a házba és felvenni még valamit. Egy laza fordulóval indultam is volna vissza, ha a drótszamaram első kereke nem huppant volna egy gödörbe, majd utána a mélyedésből kitermelődött anyag tetejére, én meg, hogy stabilizáljam a járművemet, letettem a bal lábamat, ami viszont nem talált talajt, mert éppen a pompás gödör volt alatta. Nem nagyon sérültem meg, az a tucatnyi horzsolt, vérző seb cseppet sem akadályozott abban, hogy kötözés után folytassuk a kerékpártúránkat.

A kissé véres és fájdalmas közjáték oka az utcánk állapota volt. Városunk önkormányzata már évek óta ajánlgatja, hogy megcsinálják, leaszfaltozzák az utat, ha az utcában lakók – három tucat ingatlanról van szó – finanszírozzák a bekerülési költség közel egyharmadát. Az ingatlantulajdonosok kisebb része, úgy nyolcan-tízen vállalnák is a költséget, de miután a többiek nem, ezért a fizetni hajlandókra nagyon is sok kiadás jutna. Így hát az út marad olyan, amilyen.

Ennek van némi előnye, néhány rodeóbajnok autóst leszámítva, akik vélhetően nem féltik járműveiket és fontos, sietős dolguk is akad, a többség óvatosan lavíroz a tengelytörő alatomosságok között. És miután lassan mennek, az ott lakók kevesebb port nyelnek. Ez is mutatja, hogy minden rosszban van valami jó.

Az önkormányzat párévente, hogy azért tegyen is valamit, leterített néhány köbméter murvát. Szép utat kapunk ilyenkor. Az első esős napig, akkor a kocsik elkezdi kitúrni kerekeikkel az újabb gödröket, amelyek idővel buckatengerré alakulnak át. Fogalmam sincs, hogy az országban hány ilyen út található, de gondolom töméntelen.

Angliában élő unokahúgom mesélte, hogy párjával nyugat-európai útra mentek és a magyarhoz hasonlóan vacak brit közutak után, amint átértek a kontinensre, az autójuk már nem rázott, ugrált, hanem csendesen haladt a jó minőségű utakon. A kistelephelyeken is. Mint amikor mi érünk át Ausztriába. Ebből is látható, a hanyatló nyugatiak nem képesek helyesen gazdálkodni. Túl sokat költenek az útjaikra.

Ráadásul így sohasem fogják megtudni, mekkorát is esik egy ólajtó.

A pakk

Lelkes internetes vásárló vagyok, szívesen veszem igénybe a webáruházak kínálta vásárlási lehetőségeket. Lehet, kényelmes vagyok, esetleg sajnálom a kisvárosomból a közeli nagyvárosba autózás költségét, vagy a vonatozással, buszozással elfecsérelt időt, hogy a helyi közlekedést már ne is említsem. De szeretem azt is, hogy nyugodtan keresgélhetek az interneten, akár éjjel is, összehasonlíthatom az árakat és ha csak a baráti Kínában, a vezetői szinten kevésbé baráti (nekem még az) Európai Unióban vagy az USA-ban kapható, amire vágyom, hát onnan rendelek. Sokan vagyunk így ezzel.

Eddigi egyetlen esetet leszámítva, amely rendőrségi ügy lett a későbbiekben, soha nem csaptak be és miután gyorsan léptem az említett esetben is, visszakaptam a pénzemet. A webes kereskedelmet jónak, megbízhatónak tartom. Ugyanakkor van egy gyenge pontja és ez a házhoz szállítás. Nem mindegyik szállítónál negatív a tapasztalatom, de például az ezer sebből vérző, önmagát éppen felszámolni igyekvő posta és még egy-két kisebb szállítócég meglehetősen lazán kezeli az időmet.

A közelmúltban például egy reggeli órákban kapott SMS arról értesített, hogy 12 és 18 óra között érkezik a régen várt termékem. Ha nem jó a kiszállítás időpontja akkor – és itt egy két nappal korábbi időpont szerepelt – délig jelezzem, ha más időpontban kérem a szállítást. Naná, hogy nem tudtam otthon lenni, a dolgom aznap a fővárosba szólított.

Mindezzel nem is lett volna baj, ha az értesítést követően azonnal fel tudtam volna hívni az ügyfélszolgálatot. De nem tudtam. Beszélhettem viszont a csomagszállító szakemberrel, aki miután hiába csöngetett és nem nyitottam ajtót, felhívott, hogy itt áll a kapumban, jöjjenek már ki.

A pakk végül is három nappal később megérkezett, a szállító rugalmas volt, egyezkedhettünk és találtunk is egy mindkettőnknek megfelelő időpontot. Velem együtt sokaknak az viszont elfogadhatatlan, hogy egyes cégek úgy gazdálkodnak az időnkkel, mint a sajátjukkal. Sohasem értem, hogy az a dolgozó, aki elküldi az értesítést a szállítás időpontjáról, mit gondolna ügyfélként, ha neki kellene órákig a megadott címen tartózkodnia, hogy megkapja, amiért fizetett. Napjainkban cseppet sem életszerű, hogy valakit órákra otthonához kössenek egy valamikor érkező csomag miatt. Vagy úgy gondolják, hogy minden családban van egy otthonülő nagyszülő, akinek úgyszincs semmi dolga?

Igazságtalan lennék, ha általánosítanék, bár a leírt eset nem ritka, ugyanakkor sorolhatnám azokat a szállítócégeket, amelyek nagyon is pontosan szállítanak. És megszoktuk azt is, hogy a postásunk nagyjából félórás eltéréssel mindennap ugyanakkor érkezik. Rá lehet számítani. Amíg még van posta. De az időnk utánuk is ugyanolyan drága lesz nekünk.

Ahogy a kiszállítás is az.

Woke-vírus

Alig van nap, hogy a közélet szótárából ne kelljen az átlagembernek egy új kifejezéssel, fogalommal vagy éppen az azzal szembeni elhatárolódással megismerkednie. Hogy az elmúlt évekből csak néhány kifejezést említsek, ilyen a fake news (álhír), a deep fake (hamis hangfelvételek, videók), PC (politikai korrektség) a NGO (civil szervezet). Az új és még újabb kifejezések megállíthatatlanul árasztják el a mindennapjainkat.

Most meg itt van a woke, amelyet a politikát figyelő magyarok többsége Magyarország egyszemélyi vezetőjének a budapesti CPAC konferencián elmondott beszédéből ismert meg. A konferencia nemigen érte el a magyar polgárok ingerküszöbét, talán csak az, amit a jeles vezetőnk mondott, mégpedig, hogy „be vagyunk oltva a woke-vírus ellen”.

Mielőtt továbbmennénk, érdemes tisztázni, hogy mi is az a woke. A kifejezés eredetileg az angol wake (ébred) szóból származtatható és már közel száz éve jelen van az amerikai közbeszédben, míg Európában 2010-től kezdve jelent meg és terjedt el sokfelé. A szó elősorban a társadalmi egyenlőtlenségek szélesebb körű tudatosítását jelöli, ilyen például a fehér kiváltság elleni fellépés és rabszolgaság jóvátétele az afroamerikaiaknak.

Az elmúlt pár évben a politikai jobboldal tagjai több nyugati országban is sértésként kezdték használni a woke (felébredt) kifejezést, mintegy becsmérelve ezzel a különféle, velük ellentétes politikai mozgalmakat, ideológiákat, amelyeket túlbuzgónak bélyegeznek meg.

A magyarok sokasága számára így lett ismeretlenül is egy csapásra ellenség a woke, vagy, hogy a jeles vezetőt idézzük, a woke-vírus. Ez utóbbi kevésbé használatos kifejezés, vélhetően a vírusszerűen terjedő woke-szemlélet, vagyis a társadalmi egyenlőtlenségek és igazságtalanságok elleni fellépés terjedését kell érteni alatta. Manapság ugyanis a nyugati világból kiiratkozni igyekvő hazai adminisztráció szerint ezek felesleges és a magyar identitást megzavaró eszmék. Még jó, hogy be vagyunk oltva ellenük. Bár, ha azt nézzük, hogy a covid-fertőzés ellen sem oltatta be magát a lakosság kisebb, bár így is tetemes része, akkor azért nem lennének oly határozott annak kijelentésében, hogy a woke-vírus ellen mi, mindannyian be vagyunk oltva.

Gyakori a közbeszédben, hogy a politikusok helyettünk beszélnek, például: mi magyarok olyan emberek vagyunk, vagy: mi magyarok úgy gondoljuk stb. stb. Vagyis ezt az oltást is illik helyén kezelni, ahogy általában a politikusok nevünkben történő megszólásait. A magyarság ugyanis erősen kevert nép, az emberek véleménye, gondolkodása, ideológiája, a mások elfogadása, vagy utálata is hasonlóan vegyes és csak részben azonos a politikusokéval.

A woke-nak ezek alapján mifelénk nagyon is életképesnek kellene lennie.

Jogsi, te drága

Kiváló oktatóm volt, amikor sok-sok évtizeddel ezelőtt megszereztem a jogosítványomat. Igen, az úrvezetőit, nem is volt sohasem szükségem másra. Mindmáig fülemben csengenek az egykori autóversenyző oktatóm szavai a defenzív, vagyis védekező vezetési stílusról: „soha ne felejtsd, hogy az úton közlekedők mind hülyék, ahogy te is az vagy az ő szemükben”. Arra tanított, hogy ne legyek agresszív, tolakodó, indulatos, inkább türelmes és előzékeny. De ne legyek teszetosza sem, hanem haladjak dinamikusan, a forgalom ritmusát felvéve. Mindmáig betartom a tanítását.

Mindez arról jutott eszembe, hogy manapság ugyan sok munkahely esetén alapfeltétel az autóvezetés ismerete, a jogosítvány megléte, mégis úgy tűnik, mind kevesebbeknek jut majd mindez osztályrészül. Ugyanis nem lesznek képesek megfizetni. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2022 végén átlagosan 305 ezer forintba került egy jogosítvány megszerzése, míg két évvel korábban ez „csak” 216 300 forint volt. És azt sem szabad elfelejteni, hogy sokaknak akár a félmillió forintot is meghaladhatja az oktatás teljes költsége.

Elméletben elég lenne 29 órát vezetnie a tanulónak, hogy a vizsgával együtt meglegyen a kötelező 30 levezetett órája, de a gyakorlatban jóval többet vesz igénybe a képzése, sokszor akár a dupláját, 60 órát is. Ez erősen drágítja a jogosítvány megszerzésének árát, akár százezer forintnál is többel dobhatja meg a költségeket. És a vizsgán nagyon is könnyen bekövetkező bukásról még nem is beszéltünk, akkor ugyancsak ugorhat újabb sok tízezer forint.

Mindennek hatása van valamire. Ha megfizethetetlen, vagy csak a jómódúak számára megfizethető a vezetői engedély megszerzése, akkor kevesebben lesznek tanulóvezetők, az oktatók meg nem tudnak majd megélni. Arról is érdemes beszélni, hogy a tehergépjármű-vezető és buszvezető tanfolyamokra jelentkezők száma a tavalyi év hasonló időszakához képest 90 százalékkal zuhant vissza. De akkor meg ki fog kamiont, autóbust vezetni? Felmerül a kérdés, hogy vajon nem kellene-e a középiskolások számára ingyenessé, vagy nagyon olcsóvá tenni a jogosítvány megszerzésének lehetőségét? Persze állami költségvetési finanszírozással. Lenne egy-két olyan pénznyelő beruházás, ami helyett mindezt meg lehetne csinálni.

Azt is megtanultam egykor tanulóvezetőként, hogy egy dolog az autó kezelése és erősen más a közlekedés. Egy autót kezelni sem könnyű, van ott elég gomb, kapcsoló meg pedál, de az a többségnek sikerül, nem ilyen egyértelmű viszont a helyes viselkedés, a KRESZ szabályainak ismerete, betartása, a nyugodt haladás és leginkább a megérkezés képessége.

Meglehet, az árdrágulás kényszerűen új szemléletet honosít majd meg a fiatalok körében. Sokkal olcsóbb villamossal, busszal meg vonattal menni és még vizsgázni sem kell hozzá.

Halálos első helyek

A híren, miszerint egy nagy betegforgalmú budapesti és egy vidéki kórházban orvoshiány miatt hónapokon át szünetel a kardiológiai szakrendelés, talán már meg sem lepődünk. Nem ez az első alkalom, amikor valamely intézmény bejelenti, hogy nincs elég orvosa, tehát nincs szakrendelés. Ennyi. Aki beteg menjen a ..., szóval menjen, ahova tud. És ha időközben az ellátására várva meghalt, hát úgy járt.

Összezseng ez a két gyászos hír az Egyensúly Intézet Megatrend Indexének adataival, azzal, hogy az unió tagállamai közül Magyarországon halnak meg a legtöbben megelőzhető betegségekben. És itt a megelőzhető szón van a hangsúly.

Pár hónappal ezelőtt az OECD tette közzé azt a felmérését, amelyet az Európai Bizottsággal közösen készített és amelyből megtudható, hogy az EU-ban 2020-ban nagyjából 12 másodpercenként diagnosztizáltak rákbetegséget. Ugyanitt olvasható az az Eurostat rangsor is, amely szerint a 100 000 főre eső 328 halálesettel a daganatos betegségek okozta halálozások számában hazánk az első helyen áll.

De visszatérve a megelőzhető betegségekben elhunytakhoz, nem árt belegondolni, hogy környezetünkben hány olyan embert ismertünk, akiről talán sejtettük, hogy valami baja van, de nem tűnt gyógyíthatatlannak, aztán már mehettünk is a temetésére. A halálesetek igen nagy számban lennének évekkkel, évtizedekkel elodázhatóak, ha a beteg ember baját időben felfedeznék az orvosok. Már persze ha vannak, mert ha nincsenek, esélytelen az ügy.

Nem lenne szabad szem elől veszítenie az ország legfőbb döntéshozójának, hogy egy képzett, még akár évekig a társadalom, a gazdaság számára hasznos ember elvesztése a családja tragédiáján túl hatalmas luxus is. Ehhez neki, a pénzosztónak, az elsőbbségek meghatározójának kellene sokkal többet tennie. Mondjuk feladatul kiadni a felvilágosítást, a szűrővizsgálatokon való részvételre kötelezést, a várólisták lerövidítését, a gyógyítás feltételeinek javítását. Ezekkel látványosan mérsékelhető lenne a megelőzhető betegségekben elhunytak száma. Egyszerű a recept, bár tudom a kifogást: nincs rá pénz.

Ha beszélgetünk ismerőseinkkel, pompás rémtörténeteket hallhatunk arról, ki, hány hónappal későbbre kapott időpontot egy-egy vizsgálatra. Orvosoktól tudom, hogy például egy időben észrevett polip a bélből többnyire szövődmény nélkül eltávolítható, de lehet, hogy pár héttel később ugyanaz a fel nem fedezett polip már daganattá válik a vele járó kellemetlen és költséges kezelésekkal, sok esetben halállal.

A daganatos megbetegedések mellett a szív- és érrendszeri betegségek terén is remek kilátásokat tudhatunk magunkénak. A rák mellett e betegségcsoport jelenti a legnagyobb fenyegetést a magyar emberek életére. De most sok ezer ember számára szünetelnek a szakrendelések.

Szerencsére őszig már nem kell sokat várni, akkora meg talán újra találunk a kórházak kardiológusokat.

Tünetellenőrzés

Napjainkban többen keresnek megoldást, gyógyulást betegségeikre a világhálón, minthogy elindulnának a házi orvosukhoz. Ennek oka lehet az is, hogy sok településen már nincs is házi orvos és egyre többfelé szűnik meg az eddig ismert házi orvosi ügyelet, ezért például egy éjszaka bekövetkező rosszullét esetén olykor több tíz kilométert is kell utazni ahhoz, hogy a rossz állapotú ember orvos közelébe jusson. Különösen kritikus a helyzet a gyermekorvoslás terén, ugyanis látványosan fogynak a gyermekorvosok.

Ezen a helyzeten kíván segíteni a Semmelweis Egyetem. Az intézmény szakemberei HELP néven készítettek és tették mindenki számára ingyenesen elérhetővé tünetellenőrző applikációjukat, egy okostelefonos alkalmazást, amelynek lényege, hogy a beteg családtagja különböző kérdésekre válaszolva megtudja, mi lehet a baj, mikor kell elindulniuk az ügyeletre, kórházba. De azt is megtudhatja az applikáció használója, hogy otthon hogyan enyhíthetők az észlelt tünetek. A segítő alkalmazás egyelőre még csak a gyermekgyógyászatra készült el, de várható, hogy a szülészet-nőgyógyászat és a kardiológia is bekerül az applikációba.

Akinek napjainkban orvoshoz kell fordulnia, ezerszer is meggondolja, hogy hogyan tegye mindezt. Ha betartja a szabályokat és elmegy a házi orvosához (már, ha van), aki a páciense állapotát látva különféle szakorvosi vizsgálatokra ad beutalót, akkor heteket, olykor hónapokat is várhat a beteg, hogy végre sorra kerüljön. A másik közismert módszer, hogy a beteg rokonnal, barátal, esetleg mentővel beviteti magát a körzete sürgősségi osztályára azzal, hogy nagyon rosszul van, ahol kivizsgálják, vagyis gyorsabban kiderülhet, mi a baja. Cserébe sokórás várakozást kell vállalnia a tömött váróban.

Itt jön a képbe az új applikáció, amely ugyan nem helyettesíti a házi orvost, vagy a házi gyermekorvost, de segíthet – egyelőre – a szülőknek gyermekük esetében eldönteni, hogy nagy-e a baj, vagy sem. Az alkalmazás persze nem helyettesíti az orvost, de csökkenti az indokolatlan orvos-beteg találkozásokat, amivel több idő jut a valóban fontos esetekre. Igaz, mindez feltételez némi intelligenciát, okostelefon meglétet, internetelési lehetőséget, szóval ez sem lehet mindenki segítője.

Van ennek az alkalmazásnak komoly konkurenciája is, mégpedig a mesterséges intelligencia. Miután ez utóbbit teszteltem egy speciális betegségre, elmondhatom, hogy például a ChatGPT leginkább arra biztatott, hogy forduljak orvosomhoz a bajommal és adott egy-két olyan tippet is, amelyekhez nem volt szükség az ő mesterséges eszére. De a jövő vélhetően mindenképpen a mesterséges intelligenciáé lesz e területen is.

Tapasztalható, hogy az öngyógyítás szép karrier előtt áll. Talán a HELP abban is segít, hogy mindezt ésszel tegyünk.

Jobb, ha nem tudjuk mi van bennük

A fejlett országok boltjaiban rengetegféle ennivaló kapható és ezek a többség számára nagyjából meg is fizethetők. Talán éppen ezért tartja magát a szemlélet, miszerint műanyagokkal etetnek bennünket.

Azt kijelenthetjük, ahhoz, hogy ne legyenek tömeges ételmérgezések, hogy az élelmiszerek hosszan tárolhatók, fogyaszthatók legyenek, adalékanyagokra van szükség. Azt is megállapíthatjuk, hogy aligha lehetne a több mint nyolcmilliárd embert a régmúlt természetes módszereivel előállított, tárolt, szállított eledelével táplálni, ellátni. Így aztán a ma városi embere amikor bemegy a boltba, leemeli a polcról, kivesszi a hűtőből a számára kedves kész- vagy félkész, esetleg porból készült ételt, amelyet otthon pillanatok alatt fogyaszthatóvá tud tenni, már nem gondol arra, hogy voltaképpen műanyagot eszik, aminek sokszor alig van köze az eredeti ételhez.

A londoni King's College tudósai által a BBC Panorama számára végzett kutatás részeként olyan egyiptetjű ikreket vizsgáltak, akiknek egyike pontosan ugyanannyi kalóriát, tápanyagot, zsírt, cukrot és rostot tartalmazó ultrafeldolgozott ételeket fogyasztott mint a testvére, aki viszont a tápanyagokat nyers vagy alacsony feldolgozottságú élelmiszerekkel vitte be a szervezetébe.

A két testvér közül a nagy feldolgozottságú élelmiszereket fogyasztó ifjú hölgy a kísérlet két hete alatt egy kilót hízott, a vércukorszintje romlott, és vérzsírszintje is megemelkedett, míg a testvére lefogyott, továbbá vérének mutatói sem romlottak. A témával kapcsolatos kutatások során az is kiderült, ahogy nő az ultrafeldolgozott élelmiszerek fogyasztása, úgy lesz rosszabb a cukorbetegség és a rák aránya.

Mint a közelmúltban kiderült, az ultrafeldolgozott élelmiszerekben az emulgeálószeres (ezek teszik lehetővé víz és olaj egyenletes és stabil elkeveredését) a főbűnösök, pedig ezek javítják az élelmiszerek kinézetét, segítenek meghosszabbítani az eltarthatósági időt a kevésbé feldolgozott élelmiszerekéhez képest.

Emulgeálószereseket fogyasztunk például, ha csokoládét, húskészítményeket, majonézt, vagy éppen mogyoróvaját eszünk. Adva van tehát az ilyen irányú ismeretekkel nem rendelkező vásárló, aki csak egy gyorsan elkészíthető ebédet vagy vacsorát akar bekapni, de ezzel éppen önmaga egészségét pusztítja.

Egy másik kutatás eredményeiből tudjuk, hogy jelentős összefüggések figyelhetők meg az emulgeálószer-bevitel és a rák általánosan megnövekedett kockázata között, továbbá igaz ez a szív- és érrendszeri betegségekre, agyvérzésre, demenciára is. De akkor mit egyen az ember, mert a létezéséhez energiára van szüksége és mindenki mégsem tarthat otthon marhát, disznót, vagy csirkét, nem termelhet búzát, burgonyát, vagy éppen káposztát a lakásában?

Miután választ a kutatóktól sem várhatunk, legfeljebb annyit tehetünk lesz, ami lesz alapon, hogy nem törődünk a kutatásokkal.

Mert enni ugyebár mégiscsak kell.

Túlterhelve

Gondolom, hogy az állampárti sajtóból tájékozódó olvasók, tévénezők, rádióhallgatók nemigen tudnak róla, de az elmúlt hetekben sorra éri túlterheléses támadás a nem kifejezetten kormánypártiként nyilvántartott médiumokat. Ilyenkor aztán az olvasó csak a megbénult oldalt nézegetheti, ha nincs jobb dolga, vagy mint volt a frekvenciájától megfosztott, internetre száműzött Klubrádió esetében, hallgathatta a csendet.

A mind gyakoribb túlterheléses támadások közös jellemzője, hogy leginkább csak az ellenzékiként jellemzett orgánumokat érinti. Ez persze rögtön felveti a klasszikus kérdést, amelyet az ókori filozófus, drámaíró és politikus, Lucius Annaeus Seneca fogalmazott meg a Medea című színművében: cui prodest vagyis, kinek áll ez érdekében? A drámában elhangzó teljes mondat is sokatmondó, ugyanis így hangzik: Cui prodest scelus, is fecit, azaz: akinek jól jött ez a véték, no éppen az követte el.

Én ugyan gondolok valakikre, mármint arról, hogy kiknek jönnek jól az ilyesfajta zavarkeltések, de miután nem vagyok a bizonyítékok és tények birtokában, olvasóimra bízom, hogy ők is gondoljanak valakikre. Gyanítom, sokukkal egyformán gondolkodunk.

Hogy mi is az a túlterheléses támadás, arra az interneten találhatunk megfelelő választ. DDoS-ről (Distributed Denial of Service), vagyis elosztott szolgáltatásmegtagadásos támadásról akkor beszélhetünk, ha valahonnan olyan sok lekérdezést intéznek az informatika szolgáltatás felé, amelyeket kapacitás hiányában az már nem képes elvégezni, így a szolgáltatás akadozni fog vagy teljesen le is áll és elérhetetlenné válik a felhasználók számára. Az informatikában járatlanoknak nem biztos, hogy mindez érthető, nem úgy mint az eredménye. A megtámadott portál, rádió, videómegosztó stb. ugyanis a támadás hatására elérhetetlenné válik.

Lehet persze védekezni is, de valahogy úgy, ahogy a sportban a dopping ellen. Az ellenőrzés, mindig csak kullog az újdonságok mögött és – visszatérve az informatikához – a hekkerek igen találékonyak, ráadásul a védekezés sokba is kerül. Igaz, a támadó hekkereket is fizetni kell. Ha rosszindulatú lennék, még talán azt is megkérdezném, hogy netán mindezt közpénzből? De nem vagyok rosszindulatú.

Most úgy áll a helyzet, hogy amelyik nem kormánybarát médiumot még nem támadták meg, úgy érezhet, mint a Tanú című filmben Bástyá elvtárs, aki lehallgatva egy beszélgetést felháborodottan kérdezte: „Mi ez? Bástyá elvtársat már meg se akarják gyilkolni? Én már sz..t érek?”.

A túlterheléses támadások mögött gyakran zsarolás áll, pénzt kér a hekker a támadás befejezéséért cserébe, de nem zárható ki a politikai indíttatás sem. Én ez utóbbira tippelek, hiszen melyik tájékozott hekker akarna pénzt kérni a működésük költségét hónapról hónapra éppen csak összekoldulni képes médiumoktól?

Jóslat

A gyerekek, szoronganak, félnek, tartanak a jövőtől. A mostani kamaszgeneráció lesz az első, amelyiknek nem lesz jobb – jelentette ki egy neves pszichológus a közelmúltban megjelent könyvével kapcsolatban. Mindezt arra alapozta, hogy a sok más baj mellett a szomszédunkban kíméletlen és értelmetlen háború zajlik, a világ a mindinkább tapasztalható klímakatasztrófa hatásaival küzd és idehaza a Holdról is látszó infláció van a vele járó tömeges elszegényedéssel.

Azzal lehet vitatkozni, hogy valóban a kamaszok mostani generációja lesz az, amelyiknek rosszabb lesz a sorsa, mint volt az elődöké, hiszen nyilvánvalóan az első világháborúba keveredett országok kamasz lakosainak sorsa rosszabb volt, mint közvetlen előtte, bár addig sem volt túl kíméletes a világ. És nem lett jobb a múlt század húszas éveiben születettek fiatalsága sem, akik, ha nem haltak bele a bombázásokba, deportálásokba, gyerekkatonaaként a harcokba, akkor is egy életen át cipelték az átélt rettenetek terheit, ahogy a második világégést követő diktatúrák, gazdasági bajok súlyát is.

Ha így nézzük, nehéz azt mondani, hogy a ma fiataljai minden eddiginél nehezebb helyzetben találják magukat. Ha esetleg a jeles szakértőt idéző lap pontatlan volt és a szerző az elmúlt több mint három évtizedünket viszonyította a jelenhez, abban már valóban lehet igazság.

Vélhetően egy mai kamasz agyában nem is tudatosulnak élete romló kilátásai, hiszen mindegyik generáció belenő és alkalmazkodik az őt körülvevő társadalmi, gazdasági, kulturális környezethez és nem ismervén más állapotokat, azt veszi természetesnek. Például, hogy rosszabb minőségű az oktatása, az egészségügyi ellátása, mint volt a szüleié. De kulturális leszakadásra semmiképpen sem kényszerül, hiszen információs csatornák, fórumok, lehetőségek egész sora veszi körül. Inkább az eltévedés, tévútra lépés sújthatja, mintsem az ismeretek hiánya. Azt sem fogadom el, hogy a mai kamaszokra összességében igazak a negatív hatások, mert szép számmal vannak ifjak, akik tanult szüleiktől, esetleg fizetős iskolákban, vagy ha itthon nem, majd külföldön megkapják a fejlődésükhöz szükséges oktatást, hozzáférnek olyan lehetőségekhez, amelyektől a hatalom nagy igyekezettel más irányba terelné őket.

Azzal ugyanakkor messzemenően egyetértek vele, hogy a ma kamaszát felnőtként sokkal ellenségesebb, veszélyesebb világ várja, fogadja, mint például az egy, vagy két generációval korábbi tizenéveseket. De egyúttal izgalmasabb is. Elég belegondolni a mesterséges intelligencia kihívásaira, lehetőségeire, a mind sebesebb technikai fejlődés adta könnyebbségekre, az informatikával kitáruló tér nyújtotta kilátásokra.

Az, hogy a mai kamaszok élete nem lesz jobb, mint volt apáiké, nagyapáiké, egyelőre csak egy jóslat, de hogy nem fognak unatkozni, az biztos.

Hivatás vagy megélhetés

Régen elmúlt az a világ, amikor valaki pályát választott magának (vagy helyette a szülei) és kitanulta annak a szakmának a csínját-bínját, abban is dolgozott egész életében. Ma már gyakori a pályamódosítás, vagy mert elavulttá, szükségtelessé vált a kitanult szakma, vagy más okozta kényszerűségből.

Napjaink nagy kérdése, hogy a parlament által megszavazott pedagógusi státusztörvény – közismert nevén bosszútörvény – hatályba lépése után hányan maradnak a pedagógusi pályán. A másik kérdés, hogy ha a kilépett (vagy kirúgott) tanárok nem akarnak a szépen sokasodó akkumulátorgyárak valamelyikében dolgozni, akkor mivel foglalkozhatnak majd, mivel kereshetik a kenyerüket?

Azt látjuk, hogy bizonyos munkakörökben a kevés magyar jelentkező mellett a kevésbé igényes Fülöp-szigeteki, pakisztáni vagy ki tudja mely más országbeli munkavállalókat foglalkoztatják az idetelepült ázsiai gyárak, de az ott kínált munkákon kívül is szép számmal találhat elfoglaltságot az expedagógus. Mint az egyik szakirányú portál összeállításában olvastam, akár a nyár folyamán is szerezhethet magának új szakmát az, aki megelégtelve a sok macerát úgy dönt, hogy váltani fog.

A felnőttképzések terén szép számmal lehet új foglalkozást tanulni, arra jogosítványt, pontosabban valamilyen szintű végzettséget szerezni. Számos olyan tanfolyam indul ugyanis, amelyet egy nyár alatt is el lehet végezni, így szeptembertől az új papírral és tudással már el is lehet helyezkedni.

Egy felnőttképzésekkel foglalkozó cég jelentkezési adatai szerint a legnépszerűbb szakmák közé tartozik a dajka, az élelmiszer-eladó, a személy- és vagyonőr, a kutyakozmetikus és a szobafestő. Az is kiderült, hogy a nők körében a kereskedelmi és pedagógiai (de nem a tanítói, tanári) szakmák népszerűbbek, míg a védelmi és építőipari képzéseket inkább a férfiak választják.

S hogy mit érdemes választani a katedra helyett? Nos személye válogatja, de a már említettek mellett a drogerista, műszaki eladó, ruházati eladó, pénztáros, ingatlanközvetítő, aranykalászos gazda, állatgondozó, személy- és vagyonőr tanfolyamok mellett is dönthetnek idén a pályaváltók.

Mindez, vagyis egy újabb szakma kitanulásának vágya, kényszere nem csak a tanárok, de többek között az újságírók, színészek között is gyakori. Az egyik rádiós műsorvezetőről megtudhattuk, hogy az építőiparban tevékenykedik, de találkoztam színésszel is, aki a villanyszerelő segítőjeként ismerkedett a nem könnyű munkával. Az újságírás, a műsorvezetés, vagy a színjátszás azért talán hobbiként, a vágyak kielégítéseként megmaradhat, bár azokból megélni már csak keveseknek sikerül.

Ahogy ez a tanárok esetében is történik.

Gyógyszert marékszámra

Állók a szupermarket három működő pénztárának egyike előtti sorban és azt latolgatom, vajon milyen gyorsan végezhetek itt, hiszen még be kell mennem a patikába is, ahol, ha nincs szerencsém, ugyancsak sorban állhatok. Ahogy elnézem az előttem állók telerakott bevásárlókocsijait, vélhetően eltart egy darabig, amíg én pakolhatom ki a vásárolt termékeimet a kassza futószalagjára.

Van időm elmélkedni, vajon sikerül-e tizenhatezer forint alatt maradnom ugyanazok megvásárlásánál, amelyeket nem is oly régen még tízezer alatt vettem meg, vagy megint több lesz a bevásárlásom összege, mint a múlt héten volt. De nem lesz jobb a gyógyszertárban sem, mert ott sem pihennek az árak, rendületlenül lépkednek fölfelé.

Mi magyarok két dologból nemigen engedünk. Egyik az evés, ha igencsak szűkös is a családi büdzsé, azért a harapnivalókat csak beszerezzük, megengedve magunknak olykor némi drágább (mi nem az?) finomságokat is. A másik meg a patika, mert ugyebár gyógyszer nélkül nemigen bírja ki a magyarok többsége.

Az élelmiszerek terén azért van némi változás, hiszen a hatalom nagy kerek szemekkel rácsodálkozva az ő okozta fejleményre a minap arról panaszkodott, hogy erősen visszaesett a lakossági fogyasztás. Mert, ha meg is vesszük az ennivalónkat, ahogy az a telepakolt bevásárlókocsiknál is látható, egyre kevésbé vesszük a minőségi és mindinkább a gyengébb beltartalmú, valamivel olcsóbb termékeket. De nemigen tehetjük ezt a patikákban.

Egy minap napvilágot látott felmérés eredménye szerint rengeteg gyógyszert szedünk. A lakosság több mint 60 százaléka 5 és 20 ezer forint között költ havonta gyógyszerre, minden tizedik válaszadó 20 ezer forintnál is többet. A Központi Statisztikai Hivatal által közzétett legutóbbi gyógyszerforgalmi adatok szerint idén áprilisban Magyarországon tízezer lakosonként átlagosan napi 515 doboz gyógyszert váltottak ki, vagyis havonta mintegy másfél dobozzal fejenként. De ezért nagyon is drágán megfizetünk, a szó igazi értelmében. Az Eurostat adatai szerint ugyanis az EU-rekorder és a világon tizedik legmagasabb inflációjú Magyarországon áprilisban 17,3 százalékkal volt magasabb a pénzromlás, mint az uniós átlag. Igaz, a gyógyszerárak a májusi adatok szerint „csak” 7,9 százalékkal nőttek egy év alatt.

A felmérésből kiderült az is, hogy a nők több gyógyszert szednek, mint a férfiak és bár nem meglepő, mégis szomorú, hogy a 40 év alattiak mintegy fele is rendszeres gyógyszerszedő. A megkérdezettek 20 százalékanak állítása szerint ugyanakkor ők nem járnak patikába.

Ha az ember élni akar, akkor ennie kell és le kell győznie a kórokat is. Minden más csak ezek után jön. Nem csoda, ha mind értéktelenebb pénzünk jelentős részét élelmiszerre és gyógyszerre költjük.

Birkatürelem

Igen toleráns ember a magyar, túri a megpróbáltatásokat rendesen. Mondjuk kevésbé, ha valaki lökdösődve, ügyeskedve elébe akar állni a supermarket pénztáránál, vagy sorát elhagyva előtte akar felszállni a buszra, villamosra, vonatra, hogy elfoglalja a még szabad ülőhelyet. Ezt szóvá is teszi, olykor egészen kemény hangnemben. De a többség legfeljebb otthon dohog, bár lehet, hogy még csak nem is duzzog, ha dolgozói jogait sértik egy rabszolgatörvénnyel, ha pedagógus és éppen ellehetetleníti a parlament egy új jogszabállyal, ha éhbérért dolgozó ápoló egy kórházban, és ha a török utáni legmagasabb európai inflációval kell gazdálkodnia a fizetéséből, nyugdíjából. Akkor is csak ennyit tesz, ha gyereke mind rosszabb oktatást kap az iskolában, vagy ha kézzel foghatóan romlanak az életkilátásai, mert oly iramú az egészségügyi ellátórendszer leépítése.

Ez utóbbi pedig tényleg valamennyiünk bőrére megy. A minap az egyik ismerősömnek ahhoz is orvos barátja segítsége kellett, hogy panaszával soron kívül magánorvoshoz jusson, mert ott is várólista van már. Az állami ellátásban június végén azt javasolták neki, hogy szeptember első napján telefonáljon időpontért. De korán, mert egy óra alatt elfogynak az időpontok, és akkor már csak október jöhet szóba. Már ha akkor képes lesz elérni, hogy az adott rendelőben fogadják a hívását. Netes időpontfoglalás a legtöbb helyen nincs, marad a telefonálás, egyszerre akár ezer embernek is.

Most meg a „szürke zóna” felszámolása érdekében a kormányzat meg akarja szüntetni az állami finanszírozású magánrendelésen végzett CT és MR vizsgálatokat. Hogy ehhez sem készült hatástanulmány, amelyből a szakemberek szerint kiderülhetne, ez így működésképtelen lesz és csak a várólistákat növeli majd vele országút hosszúra, vagy hogy nincs meg a pénz hozzá, ahogy megfelelő számú szakember sem, megszokhattuk. De ez nem számít. Ha netán tiltakoznak ellene „meghosszabbítjuk Bicskéig”.

A laborok is nagyjából jól működtek eddig, de most valaki egy kényelmes és nagyon jól fizetett minisztériumi íróasztalnál kitalálta, hogy országosan korlátozni kell a vizsgálható paraméterek számát, tizenötben. Aki már látott egy komplett laborletet, tudja, hogy a megfelelő diagnózishoz ennél többre van szüksége az orvosának.

Nagy léptékben zajlik napjainkban is a működő rendszerek szétverése. Nem új keletű ez, megy már vagy több mint egy évtizede. Államosítják a védőnői rendszert ezernyi megoldatlan részletével együtt. Kit érdekel? Leállnak a nagy kórházakban a szakrendelések orvoshiány miatt. Kit érdekel? Nagyon béketűrőek vagyunk. Nem a kis dolgokban, ott hamar csattan a szó, nem ritkán a pofon is. A nagy, vagyis a bőrünkre menő ügyekben annál jámborabban viselkedünk.

De azért ugyebár otthon csak anyázunk és szidjuk a rendszert?

Euró kell a népnek

Elismerem, kötődöm a forinthez. Sokan vagyunk így, többnyire más-más indíttatásból. A legtöbben azért, mert ez a hivatalos magyar fizetőeszköz, ennek állapotától függ számtalan termék, szolgáltatás ára, a munkánkért, vagy nyugellátásunkként kapott összegünk értéke.

Az én kötődésem is hasonló indíttatású, amihez hozzájárul, hogy majdnem egyidősek vagyunk, alig két év van közöttünk. Vagyis úgy voltam gyerek, cseperedtem fel, és dolgoztam érte, hogy e jeles pénz határozta meg a sorsomat. Ahogy szinte mindannyiunkét.

Mostanában viszont azt látjuk, hogy a forintunk igencsak gyengélkedik, játékszere lett a pénzpiacnak, a spekulációnak, lehet vele nyereszkeskedni – vélhetően nem önnek és biztosan nem nekem – és ha eddig bíztunk benne, ez a bizalom igencsak kezd megrendülni. Ez persze az ország vezetőjét nem hatja meg, ő nagyobb léptékben gondolkodik, vagy valami ilyesmi, és ha a polgár öregkorára összerakosgatott forintocskái a bankban szépen elértéktelenednek, hát így járt. Vigasztalhatja a vesztes embermilliókat, hogy esetleg az ország meg így jobban jár. Hisszük, ha látjuk, de most éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk.

Nem véletlen tehát, hogy a hatalom irányzatával szemben a nép nagy része szívesebben látna a forint helyett eurót a pénztárcájában. Vannak érvek mellette, ahogy ellene is. A minap olvastam egy kiváló pénzügyi szakember írását arról, hogy mekkora hiba, tévedés volt az euró bevezetése, de az is kiderült, hogy van azért annak komoly előnye is. A szakmai részhez nem tudok hozzászólni, csak azt látom, hogy az euró stabil, értékálló, jóval kevésbé romlik, mint a forint. Ez utóbbi persze nem nagy kunszt, nincs még egy ilyen romlandó fizetőeszköz az unióban.

Mint halljuk, a magyar kormány terveiben nem szerepel az euró bevezetése. Pedig egy minapi felmérés szerint többségünk nem csak unióbarát, de európárti is. A felmérés egyik kérdése így hangzott: „Személy szerint támogatja az elképzelést, hogy az euró váltsa fel a hazai valutát?” Ezt a kérdést egy április végi közvélemény-kutatás során tették fel összesen hatezer embernek, Magyarországon kívül Bulgáriában, Csehországban, Lengyelországban, Romániában és Svédországban, vagyis ott, ahol még nem az euró a hivatalos fizetőeszköz.

Magyarországon 1008 ember megkérdezése után kiderült, hogy erőteljesebb az igényünk az euró iránt, mint a többi öt országban. Nálunk a megkérdezettek 72 százaléka támogatja, hogy euró váltsa fel a forintot. A válaszadók negyede ugyanakkor ellenzi a váltást. Egyébként egy év alatt 3 százalékkal nőtt azoknak a polgártársaiknak a száma, akik egyetértenek azzal, hogy az euró legyen a nemzeti valutánk.

A válaszadók persze azt is tudják, hogy egyszemélyi vezetőnk nem enged beleszólást

a (pénz)ügyeinkbe. Kerül, amibe kerül, de mi magyarok kemény legények vagyunk. Meg egyre szegényebbek.

Szundi

Tudom, hogy lesznek, akik megszólhatnak érte, de bevallom, szeretek délután szundítani egy keveset. Ennek helyességére egy orvos barátom vezetett rá, és kinek higgyek, ha nem egy orvosnak? Ugyanakkor több ismerősöm is negatívan nyilatkozott már a délutáni szundításról azzal, hogy az tompává teszi az agyát, nehezen lendül újra munkába és inkább éjszaka alszik többet.

Már ha tud. Vannak, akik nehezen alszanak el, mások rosszul, nyugtalanul, sokat forgolódva alszanak, sokszor felébrednek, míg a korosodó férfiak egyre többet mászkálnak éjjelente az ágyuk és a mellékhelyiség között. Ilyenkor igencsak kiváló alváspótlást jelenthet egy délutáni félórás alvás.

Most újabb megerősítést kaptak a délutáni szendergés hívei, de mielőtt erre kitérnék nem mulaszthatom el megemlíteni a melegebb éghajlaton élők ősi hagyományát, a spanyoloktól eredő délutáni pihenőidőt, a sziesztát. Sok országban a legmelegebb kora délutáni órákban sziesztáznak és ahogy a klímaváltozást elnézzük, nekünk is ideje rászoknunk.

Szóval az imént arról kezdtem értekezni, hogy a délután aludni, vagy nem aludni kérdésben az előző tábor hívei újabb megerősítést kaptak, legalábbis a BBC cikke szerint, mégpedig a University College London kutatóitól, akik arra jutottak, hogy a rendszeres délutáni szendergés több jót tesz az agynak, mint ahogy azt eddig gondolták a szakemberek.

A kiváló brit kutatók kimutatták, hogy azoknak, akik délutánonként rendszeresen szunyókálnak, nagyjából 15 köbcentiméterrel nagyobb az agyuk a délután nem alvó társaikétól eltérően és ez nagyjából 3-6 évvel késlelteti az öregedésüket is. Rossz hír a nagyobb délutáni durmolás híveinek, hogy a tudósok a fél óránál hosszabb alvást nem javasolják.

Már hallom is az ellenérveket, könnyű annak, aki alhat délutánonként, de aki reggeltől késő délutánig dolgozik mondjuk egy szalag mellett, vagy egy irodában, műhelyben, nemigen hajthatja le karjára a fejét, hogy így fiatalítsa az agyát. Pedig, mint kiderült, ez jó lenne a munkáltatójának is, mert az agy az életkor előrehaladtával zsugorodik, a dolgozó meg a szunyókálással tovább maradna okos. Azt még vizsgálják a tudósok, hogy lehet-e szerepe a délutáni alvásnak a demencia, vagy Alzheimer-kór megelőzésében, mert ha igen, akár a cég orvosa is felírhatja a dolgozók számára ezt a frissen tartó tevékenységet.

Egyelőre tehát leginkább csak a nyugdíjasok, kismamák (már ha a baba hagyja őket), home office-ban dolgozók, munkanélküliek, kötetlen munkaidőben szorgoskodók élhetnek e kiváló lehetőséggel.

Ez sem kevés. Ha belegondolunk, törvényt kellene rá alkotni, hogy az egészségügy tehermentesítése érdekében kötelező legyen a délutáni alvás. Szigorúan éjfél előtt egy

perccel pedig benyújtani a parlamentnek. Délután ugyanis a képviselők is szunyókálhatnak egy keveset.

Addig sem okoznának bajt.

A legjobb gazda

A háború utáni Magyarországon 1948-ban kezdték államosítani a száznál több munkást foglalkoztató vállalatokat, majd egy évvel később a tíz főnél nagyobbakat. Meg minden mást. Ennek előzménye, hogy 1946-tól a magántulajdont is tiszteletben tartó demokratikus berendezkedésű Magyar Köztársaságot 1948-ban a Magyar Népköztársaság váltotta fel és szovjet mintára hamarosan megkezdődött a termelőeszközök, műhelyek, üzemek, gyárak, ingatlanok már említett erőszakos államosítása. 1989-ig nem is volt e téren jelentős változás.

Akik ebben az államosított világban tanulták meg a játékszabályokat, lelkipurdalás nélkül vittek haza szerszámokat, kötőelemeket a műhelyből, radírt, tollat, géppapírt az irodából vagy bármit, ami mozgatható volt, mert az senkié sem volt, csak az államé. Az meg kit érdekelt? Ha csak szűkebb környezetemet nézem, tucatszám látok olyan hétvégi házakat, amelyeket vélhetően részben szocialista segédlettel, a közös vagyontól származó és azt ott többnyire nem is hiányolt eszközökkel, anyagokkal húzták fel egykor a tulajdonosaik.

A közel 2400 éve született görög tudós és filozófus Arisztotelész írta le először, hogy az állam a legrosszabb gazda. Ő mondta ki Az állam című munkájában, hogy „legkevésbé törődnek azzal, aminek a legtöbb gazdája van: a magáéval mindenki jobban törődik, a közössel már kevésbé, vagy csak amennyire őt illeti, és mert úgy gondolják, hogy úgyis törődik vele valaki más, inkább elfeledkeznek róla”.

Pár éve mind gyorsabb iramú újraállamosítás részesei, elszenvedői vagyunk. Nyilván sokan vitatják Arisztotelész állítását, elsősorban aki elrendeli az államosítást, tovább az államapparátus magas posztjain lévők, azok, akik állami vállalatok szépen megfizetett vezetőiként jól élnek ebből, szóval lehetnek több ezren is. Ők jól felfogott érdekükben tagadják az ókori görög és megannyi más közgazdász értékítéletét, mármint, hogy az állam rosszabb gazda, mint a tőkés, aki olykor teljes vagyonát, jövőjét teszi be vállalkozásába. Ilyenkor nem árt arra gondolni, hogy valamennyi, az állam kizárólagos tulajdonosi voltát hirdető ország elszegényedett és a szocialista rendszer összedőlt.

Az állami tulajdonosi rendszerek alapvető problémája a rugalmatlanság, amely miatt nem tudják kezelni a valós problémákat, a bajokat a köz pénzéből újabb pénzkidobással akarják orvosolni. De ez nem működőképes.

Sokan vannak, akiknek főiskolai, egyetemi tanulmányaik során vizsgáznuk kellett a szocializmus és kapitalizmus politikai gazdaságtana tantárgyakból. Ők visszaemlékezhetnek arra, hogy mennyire megalapozatlan szócséplés volt az egyik és mennyire logikus a másik.

S bár messzemenően nem ez volt az akkori hatalom célja a tantárgyakkal, mégis felsőfokon tanította, hogy egy nemzet vagyonának biztosan nem az állam a legjobb gazdája.

Gombapulcsi

Új ruhát venni, egy szép divatos darabba öltözni jó érzés és növeli az önbizalmat is. Igaz, csak ideig-óráig, mert az új ruhadarab igen hamar kimegy a divatból.

Korunk egyik rákfenéje a kereskedelem és textilipar összeesküvéséből született fast fashion (gyors divat) alapú gyártás és eladás, amelynek lényege, hogy egy-egy hirtelen divatossá lett ruhadarabból oly sokat és oly sebesen gyártsanak le és adjanak el, amilyen gyorsan csak lehet, mert a vásárlók érdeklődése igen hamar másfelé terelődik. Így aztán hihetetlen mennyiségű textilruha keletkezik, amelynek jelentős része a fejlett világban, miután ugyanolyan gyorsan divatjamúlt is lesz, a szemétként kerül, mérhetetlenül nagy terhelést jelentve a környezetünknek. A bolygónk a műanyag mellett textilhulladékban is fulladozik.

A fast fashion ellen sokan küzdenek, persze nem azok a cégek és boltok, amelyek ebből jól élnek, sokkal inkább a környezetvédők, kutatók, akik egy fenntarthatóbb világot szeretnének utódjainknak örökölni. Egy ilyen nagyon is biztató felfedezés az a gombaalapú ruhaanyag, amely nem csak biológiailag lebomló, de önmagát javítani is képes lehet. Az embert már e hír hallatán is elragadja a képzelete, mert talán hamarosan az ebédhez szükséges laska, csiperke, vagy shiitake gomba megvásárlása után sokan betérnek majd a ruhaboltba, hogy ott meg egy gombából készült pólót vegyenek maguknak.

Mindezt talán hamarosan az teszi majd lehetővé, hogy a Newcastle Egyetem és a Northumbria Egyetem kutatói rájöttek: a gomba által termelt, gyökérszerű szálak felhasználhatók biológiailag lebomló, viselhető anyagokként, amelyek állítólag még önmagukat is képesek megjavítani.

A kutatók a pezsztviaszgombát szemelték ki erre a feladatra. Ennek elágazó gombafonalából állítottak elő olyan bőrányagot, amelyek együttesen egy micélium nevű rendszerre alakulnak. Ebből lesz majd a szép új ruhánk.

Mielőtt bárki is elszaladna gombabőr ruhát venni, szólok, hogy az eljárás még nem kész, az így keletkező anyag ugyanis túl vékony és gyenge ahhoz, hogy ruha készülhessen belőle. Jó hír viszont, hogy a kutatók tovább kutatnak, szóval valami csak lesz a dologból. Az is kiderült, hogy a gyártás során nem pusztultak el a spórák, ezeket újjá lehet élesztetni, hogy az anyagon lévő szakadásokra új gombafonalakat növelesszenek, így bejavítva a sérüléseket.

Egyelőre gondot jelent, hogy a gyógyulás folyamata több napos, és az is látszódik, hogy hol voltak sérülések. De higgyünk benne, hogy ha a világbékét nem is, ezt mindenképpen képesek lesznek megoldani a tudósok.

Kár, hogy a pezsztviaszgomba nem ehető, pedig milyen pompás is lenne, ha megunt gombabőr ruhánkat a végén még egy finom gombapörkölt formájában meg is ehetnénk.

A rend fogyó őrei

Az első világháború utáni évtizedekben igen vonzóvá tett egy-egy munkahelyet, ha az a köznyelv szerint nyugdíjas állás volt. Manapság e kifejezés eredeti jelentése kiveszőfélben van, mostanában leginkább a nyugdíj melletti foglalkoztatást takarja. A korabeli nyugdíjas állás azért volt vonzó, mert akit oda felvettek és megfelelően teljesített, nyugdíjas koráig volt munkahelye és ami még talán fontosabb, kapott valamennyi nyugdíjat is.

Ilyen nyugdíjas munkahely volt több más mellett például a vasút, az állami intézmények, legalábbis bizonyos munkaterületeken és ide tartozott a rendvédelemben dolgozók munkája is. E területeken kedvezményeket is kaptak a dolgozók és ahogy említettük, nem egy poszton nyugdíj is járt.

Mindez arról jutott eszembe, hogy az Országos Rendőr-főkapitányság által közzétett adatok szerint a rendőrállomány 92 százalékos telítettségű, ami azt jelenti, hogy nagyjából 4500 rendőrt tudnának azonnal felvenni. Ugyanakkor folyamatosan csökken a tiszthelyettesek utánpótlását biztosító kétéves technikumi képzésre jelentkezők létszáma és a jelentkezők nagy része nem is szerzi meg a képesítést. A gyorsított, mindössze tíz hónapig tartó járőrképzésen ugyancsak évről évre csökken a tanulók száma és e területen még nagyobb a lemorzsolódás.

Nyilvánvalóan a rendőrök karkedvezményes nyugdíjlehetőségének pár évvel ezelőtti eltörlése sokakat tántorít(ott) el a cseppet sem kényelmes és még kevésbé biztonságos munkától, ráadásul a fizetések alacsonyak, nem nyújtanak biztos megélhetést. Ahogy olvasni lehet, sokan csak másodállással tudják fenntartani magukat, családjukat.

Kijelenthetjük, hogy a magyarok úgy nagy általánosságban nem szeretik a rendőröket. Kivéve, ha elfogják a lakásukat kifosztókat, az őket kirablókat, az erőszakoskodókat, a gyerekeiket molesztálókat, vagy leszednek egy kétségbeesett kismacska a fáról. Mindezekkel szemben ott vannak a nem ritkán zaklatásnak tűnő igazoltatások, a pénzbehajtó büntetések, a hírekben időnként olvasható erőszakos, brutális fellépések.

Azt el kell ismernünk, hogy rendőrökre nagy szükség van. Különösen elhivatott, megfelelően képzett és becsületes rendőrökre. Egy ország akkor élhető, ha a tisztességes polgárok nyugodtan tehetik a dolgukat, a munkájuk mellett biztonságban vásárolhatnak, sportolhatnak, szórakozhatnak vagy éjszaka egy rosszul kivilágított mellékutcában is bátran sétálhatnak. Azt is el kell ismerni, hogy a rend fenntartásához hozzátartozik az erő, olykor az erőszak alkalmazása is, ha éppen arra van szükség.

Jól működő rendőrség nélkül nincs jól működő állam sem. Ehhez pedig vonzóvá kell tenni ezt a hivatást is, meg kell fizetni a dolgozókat rendesen, mert ha kevés a fizetés, egyeseknek még eszébe juthat valamilyen sötétebb pénzszerezési módszer.

Vagy, mint látjuk, egyszerűen nem mennek rendőrnek.

Pertuban

Csókolom – köszönt rám az üdítően csinos, szép fiatal nő és miután automatikusan tegezve visszaköszöntem, elfogott a rossz érzés. Bár jószerével születése óta ismerem az ifjú hölgyet, hogy jövök én ahhoz, hogy csendőrpertuban legyek vele? Az ifjak kedvéért, akik talán még csak nem is hallották e kifejezést, elmondom, hogy a csendőrpertu egy olyan társalgási mód, amelyben az egyik fél tegezi a másikat, de a másik ezt valamilyen ok miatt nem viszonzhatja. Vagyis célja az alá-fölé rendeltség hangsúlyozása.

Gyerekkorban, a gyerek-felnőtt kapcsolatban talán helye van ennek, bár ahogy változik a világ, terjed a PC, mármint a politikai korrektség, meglehet, hamarosan ez is változik. Az említett esetben, amikor a hölgy születésekor én több mint ötvenszer és tízéves korában is hatszor öregebb voltam nála, furcsa lett volna őt magázni, ráadásul a tisztelet megadásának okán a szülei sem engedték a nem rokon idősebbek tegezését.

Visszatérve a leány köszönéséhez, két ajánlattal álltam elő: vagy magázom én is őt, ami nekem fájoan rosszul esett volna, vagy ő tegez engem. Gyorsan megegyeztünk ez utóbbiban. Ez annál is inkább megfelelt a helyzetnek, mert már csak valamivel több mint háromszor vagyok idősebb nála.

Egy nappal később egy boltba tértem be, ahol egy középkorú asszony fogadott és szolgált ki nem csak figyelmesen, de kifejezetten segítőkészen. Mielőtt elköszöntem volna, nekem szegezte a kérdést, edzősködöm-e még? Miután évtizedekkel korábbi életem csodálatos része volt az evezős edzői munka, amelyre mindmáig jó érzéssel gondolok vissza, meglepődtem a kérdésen. Óvatosan tudakozódtam, hogy vajon a hölgy az én tanítványom lehetett-e, mert ha az is volt, az akkori kislány és a mostani testesebb, korosodó asszony között nemigen találtam kapcsolatot, de kiderült, a kollégám csapatához tartozott. Bár vezető edzőként őt is ismernem kellett, ezúttal tudatomban fel sem merült, hogy ne magázzam. Még akkor sem tegeztem le, amikor kiderült a kettőnk közötti egykori alá és fölérendeltség.

Gondolom sokan küzdöttek már hasonló zavarral, azzal, hogy hogyan beszéljenek az régóta nem látott, de időközben gyerekből anyává, apává, alkotó, dolgozó, családalapító és -fenntartó felnőtté vált ismerőssel. Azt ugyan nem állítom, hogy napjaink legfőbb gondja ennek megoldása, a megfelelő társalgási forma megtalálása, de ez is az életünkhöz tartozik.

Több nyelvben is tegeződve zajlanak a beszélgetések és bár vannak udvariassági fordulatok, amelyek mondjuk egy serdülő részéről egy tiszteletreméltó idősebb embernek kijár, úgy gondolom, hogy nagyon is jó az a mód. A tegezés, magázás feudális örökségünk, amelyet talán nem ártana végre elhagyni.

De amilyen tekintélyelvű a magyar valóságunk, azt hiszem erre kevés az esélyünk.

Cukrosok bolygója

Sokféle előrejelzést lehet olvasni arról, hogy például hány ember él majd harminc vagy hetven év múlva a Földön, meg arról, hogy milyen lesz a klíma a bolygón, egyáltalán kibírható lesz-e a hőség a talán 10-11 milliárdnyi embernek, a számtalan más élőlénynek és így tovább. Most meg arról kaptunk információt, hogy a szakértők szerint 2050-re, ami ugyebár már látótávolságban van, megduplázódik a világon a cukorbetegek száma.

Ha százról kétszázra nőne a számuk, az is sok lenne, de mint kiderült, erről szó sincs, sokkal inkább arról, hogy olyannyira elhízik a planéta népessége és olyan kiegyensúlyozatlan lesz az egészségügyi ellátáshoz hozzáférés, hogy e kettő együttesen okozza a drasztikus növekedést.

A cukorbetegség, vagy diabétesz nem játék, az ugyanis egy akár nagyon súlyossá is váló szénhidrát-anyagcsere-zavar, a glükóz feldolgozási nehézsége. Két fő típusa közül az egyik a helytelen táplálkozásra és a mozgásszegény életmódra vezethető vissza, ez a 2-es típusú diabétesz, a másik az autoimmun okok miatt kialakuló 1-es típusú diabétesz. Magyarországon 2021-ben már több mint 1,3 millió felnőtt és az ötezret messze meghaladóan sok gyerek élt cukorbetegséggel.

Ugyanabban az évben 529 millió cukorbeteg volt a Földön, 2050-re pedig 1,3 milliárd főre növekedhet a számuk. A szakértők riasztónak nevezik az adatokat, mert a cukorbetegség e növekedéssel a legtöbb betegségnél gyakoribbá válik.

Ha a mai magyar egészségügyi ellátórendszer mind alacsonyabb szintű teljesítőképességét nézzük, kifejezetten aggasztó, hogy nincs kellő felvilágosítás, diabéteszszűrés, pedig a kettes típusú cukorbetegség nagyrészt megelőzhető és akár vissza is fordítható lenne, ha a kórt annak korai szakaszában azonosítják és kezelik.

Elég egy kisebb túrát tenni a világhálón és máris megismerhetjük mindazokat, amelyeket tennünk kellene a megelőzhető, vagyis 2-es típusú cukorbetegség ellen. Az ajánlatok egyszerűek: válogassuk meg, hogy mit és főleg mennyit eszünk, ellenőrizzük a kalóriabevitelünket, együnk rostós, fehérjében gazdag ételeket és kerüljük a sok cukrot, cukros ételt, cukrozott üdítőit.

Aztán igencsak sokat jelent a betegség megelőzésében, ha sikerül a bennünket érő stressz mértékét csökkenteni. Ez az eredménycentrikus, zaklatott, idegesítő világban nem egyszerű feladat, de talán megoldható. És a legfontosabb a rendszeres, a napi életvitelünkbe beillesztett sportmozgás, vagy legalább pár kilométeres gyaloglás.

Azt láthatjuk, hogy ha mi magunk nem teszünk a cukorbetegség elkerüléséért, nehéz helyzetbe kergetjük magunkat. A hónapokkal későbbre kapott vizsgálati időpontok, a kezeléshez jutás nehézsége kétségessé teszik állapotunk javulását.

Aki odafigyel magára, nem lesz szüksége orvosra, nagy eséllyel nem lesz a duplázódó számú cukorbetegek egyike.

Napkitörés

- Napokba tellett, amíg elrendeztem a könyveinket – panaszkodott ismerősöm, miután családjával új lakásba költözött és mindent ki kellett csomagolniuk, megtalálni mindennek az új helyét. Nem volt egyszerű a feladat, mert erősen kellett válogatniuk, hogy mit tartsanak meg, mi menjen ajándékba, ha ugyan kell valakinek is egy másnál feleslegessé vált tárgy.

Beleérezve a pár nehéz helyzetébe jegyeztem meg, hogy én ilyen esetben legfeljebb a lexikonokat és művészeti könyveket tartanám meg néhány kedvenc regényem mellett, bár tudom, ezeket aligha fogom újraolvasni. Beszélgetőpartnerem e ponton csodálkozva nézett rám:

- Lexikonokat? Minek, már minden az interneten van.

Valóban, hiszen éppen a minap kerestem valamit, de hiába böngésztem a lexikonokat, a választ a neten találtam meg. De könnyebb is a keresés, ha a világhálón teszem, mert csak beírom a keresőszót és várom a gyorsan érkező választ. Ha a hagyományos könyvalapú keresésbe fogok, akkor a könyvespolcomról ki kell választanom a megfelelő lexikont, némi lapozgatás után megkeresni a szócikket és kijegyzetelni, vagy megjegyezni az ott található bejegyzést. El kell ismernem egykori munkaeszközeim használata ma már macerássá vált.

Sokszor játszom el a gondolattal, hogy bár otthon vagyok az interneten, élvezem, használom is szolgáltatásait, mi lenne, ha egyetlen pillanat alatt megváltozna a digitális üzemmódba kapcsolt világunk? Elég hozzá egy örült világmegváltó, aki küldetésének tartja, hogy visszataszítsa az emberiséget az internet előtti korba, vagy egy rendkívüli napkitörés, mágneses vihar, amelyet már a bolygónkat védő magnetoszféra sem tud feltartóztatni, egy háború, amelyben a harcoló felek egymás infrastruktúráját támadják (és amivel persze a sajátjukat is tönkreteszik) vagy egy természeti katasztrófa okozta kontinensméretű áramszünet. Sokféle ok miatt veszíthetjük el ideig-óráig vagy akár hetekre is a digitalizáción alapuló kereskedelmünket, hivatalainkat, ügyintézési lehetőségeinket, mindazokat, amelyeket ma már igen nagy természetességgel használunk.

Napjainkban a neten olvasunk újságot, vallunk szerelmet, osztjuk meg ismerőseinkkel véleményünket, rendelünk ebédet, vásárolunk ruhát, cipőt, elektronikus eszközt, játszunk és szerencsejátékozunk, vagy intézzük gazdasági, pénzügyi ügyleteinket. És persze a neten keresünk rá, ha ismeretlen kifejezéssel, fogalommal, idegen nyelvű szóval találkozunk, vagy éppen nem értjük, hogy hogyan is kell beszerezni az autóba a gyermekünket védő biztonsági ülését, mert az ismertetőn csak úgy megyünk el, ha letesszük a földre.

Bár igazat adtam ifjú beszélgetőpartneremnek, úgy döntöttem, megtartom a lexikonjaimat még akkor is, ha optimista módon nem kalkulálok napkitöréssel, mágneses viharral. Mert amerre tart a világ, meglehet, visszatérünk mi még a könyvek lapozgatáshoz is.

Rendelés

Ami korábban természetes volt, arról most örömmel állapíthatom meg, hogy nekem még van. Mármint házi orvosom. Ugyanezt nagyjából egymillió polgártársam nem mondhatja el. Ők ugyanis olyan településen élnek, ahol megürült a házi orvosi állás és már esélyük is alig van arra, hogy bármikor elérhető házi orvosuk legyen.

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2022-es adataiból kiderül, hogy tavaly a hivatal összesen 5725 házi orvostól és házi gyermekorvostól tudott, míg egy évvel korábban még 5807 orvos praktizált az alapellátásban. Vagyis több mint nyolcvan ilyen orvossal van kevesebb az országban, mint egy évvel korábban.

A házi orvosok számának csökkenése közel negyed évszázados folyamat, de 2020 volt az első olyan év, amikor 6000 alá csökkent az egészségügyi ellátásunk első szintjén dolgozó orvosaink száma. Nem mintha a szakrendelői, vagy kórházi orvosok létszáma ez idő alatt növekedett volna. De miután a házi orvos a legközelebbi, mondhatni személyes ismerősünk, sőt, ismerőnk, a doktorok közül, az ő elvesztésük igencsak fájóan érint bennünket.

A KSH szerint tízezer lakosra átlagosan 5,9 házi orvos, illetve házi gyermekorvos jutott. Ahhoz, hogy a házi orvosoknak nagyobb kedvük legyen a pályán maradni, 2023 január elsején elindították az úgynevezett indikátorrendszert, amely jelentős változást hozott a házi orvosok, házi gyermekorvosok javadalmazási rendszerében. Az indikátorrendszer több, a házi orvos által elrendelt laboratóriumi vizsgálat, szűrés, gyógyszerrendelés alapján kialakított pontrendszer. Amennyiben az orvos nem teljesít az úgynevezett indikátorok közül legalább egyet, nem jogosult az alap- és fixdíjon felüli teljesítménydíjra.

A rendszer várható sikerességéről csak annyit, hogy egy felmérés szerint akár kétezerre is tehető azoknak a házi orvosoknak, házi gyermekorvosoknak a száma, akiknek akár százezer forinttal is csökken emiatt a finanszírozásuk, de valamennyi veszteséggel minden második házi orvosnak számolnia kell. Ez persze a nem szakmabeli magyar polgárnak aligha érthető, de nem is dolga, hogy megértse. Ahogy azt sem, hogy azokban a körzetekben, amelyekben a páciensek száma meghalad egy adott létszámot, miért csökken az úgynevezett kártyapénz? Termelje ki a költségeket a doktor maga, ha már jószívűségében jóval több beteg gyógyítását vállalta be?

Szakemberek szerint a magyarok úgy nagy általánosságban betegebbek, mint más fejlett országbeli hasonló korú társaik. Ez a tény sok mindenre vezethető vissza, a helytelen életmódtól, a hiányos felvilágosításon, a stresszes életen át, a szűrővizsgálatok elégtelenségéig, az országban eluralkodott gyűlölködésig, keserű közhangulatig, és még számtalan más okig. Minderre az orvosok hiánya még rátesz néhány lapáttal.

Aki pedig ilyen körülmények között mégis megér egy tisztességes kort, talán kibírja majd házi orvos nélkül is.

Kétségem sincs afelől, hogy amennyire kicsire zsugorodott a világunk és amennyire minden szinte azonnal átterjed máshova is, a legújabb kínai trend is megjelenik hamarosan a fejlett világ számos más országában is.

Olvastam, hogy kínai fiatalok, akiket mindig arra neveltek, hogy a tanulás és a diplomaszerzés fárasztó munkájának meglesz a gyümölcse, most legyőzöttek és túlhajszoltnak érzik magukat. A BBC hírportál példaként említi többek mellett azt a 29 éves nőt, aki – saját elmondása szerint – az előző munkahelyén töltött 16 óras munkanapok alatt úgy élt, mint egy sétáló holttest. Felmondott és most szüleire főz, mos és más házimunkákat végezve tölti a napjait. A szülők fizetik napi költségeinek nagy részét, bár ő azt visszautasította, hogy apja és anyja 2000 júan, mintegy 280 dollárnyi havi bért fizessen mindezért.

A fárasztó és hosszú munkaidő furcsa döntésre kényszeríti a fiatal kínaiakat, akiknek gyarapodó csoportja teljes munkaidős, vagy főállású gyerekeknek nevezik magukat. Ők azok, akik azért térnek vissza a szülői ház védelmébe, mert belefáradtak a kimerítő munkájukba, vagy egyszerűen nem találnak maguknak megfelelő állást.

Nincs új a nap alatt, hiszen mifelénk meg a mamahotel intézménye dívik, vagyis az, amikor a család szeme fénye nem akarja elkezdni az önálló életet, nem kívánja feladni a családi otthon kényelmét, szolgáltatásait az önállóságért. De, és ez nagyon nagy különbség, idehaza igen kevés olyan esetet hallani, amikor a mamahotel lakója a szülei helyett végzi a házimunkát.

Visszatérve a kínai ifjakhoz, a túlhajszoltság és a vele járó kiégés, amely a dolgozó felnőtteket arra készíti, hogy teljes munkaidős gyerekekké váljanak, köszönhető annak is, hogy Kínában rossz a munka és a magánélet egyensúlya. Ahogy a fentebb említett hírportál szerzője írta, a hatalmas országban a munkakultúrát gyakran 996-ként emlegetik, vagyis az emberek reggel 9-től este 9-ig dolgoznak a hét hat napján. Amerikai filmekben is láttunk már ilyeneket, de például ügyvédi, vagy tervezőirodákban magyar viszonyok között is van, ahol látástól vakulásig kell dolgoznia annak, aki érvényesülni akar.

A kínai és más nációbeli fiatalok kiégése, munkahelyi túlhajszoltsága olyan tendenciát mutat, amely esetleg a New Lanark-i Robert Owen brit utópista szocialista gyártulajdonos által 1817-ben kitalált „8 óra munka, 8 óra pihenés, 8 óra szórakozás” hangzatos intézményével lenne orvosolható. Vagy a megfáradt dolgozókat helyettesítő robotokkal, mesterséges intelligenciával.

A főállású gyerekek meg boldogan főzhetnek, takaríthatnak szüleik otthonában.

Szétesőfélben

Volt időszak, amikor komoly cégalapítási hullám söpört végig az országon. Egy emberöltővel ezelőtt hazánk kapitalizmusra áttérésének egyik jeleként, aki valamelyest is boldogulni akart a gazdaságban, céget alapított. Gombamódra szaporodtak a korlátolt felelősségű társaságok, betéti társaságok, közkereseti társaságok, és jellegük okán kisebb számban a részvénytársaságok.

Ezek a cégek aztán vagy működtek, vagy nem, vagy tisztességes szándékkal hívták életre azokat, vagy nem, hiszen a több százezer vállalkozás tulajdonosai annyifélek voltak, ahány céget bejegyeztek a cégbíróságok. A többségük nyilvánvalóan dolgozni, termelni, kereskedni akart, megbízásokat kapni, üzleteket kötni és persze profitot termelni. Ez utóbbi aztán sokuknak nem vagy éppenhogy csak ment. És ebből eredtek a zűrös ügyek is, a cégek kiürítése, bedöntése, a felhalmozott hatalmas tartozások, adósságok, amelyeknél sok esetben a hitelezők jártak rosszul.

De, mint mondtam, a legtöbb cég annak a célnak megfelelően működött, amire életre hívták. Ezek évekig nyújtottak biztos munkahelyet az alkalmazottaknak, bevételt a tulajdonosoknak, szóval tették a dolgukat. Aztán persze, ahogy az mifelénk lenni szokott, megváltozott a jogszabályi környezet, évente, olykor év közben is változtak a jogszabályok, az adózási feltételeket is nehéz volt nyomon követni. Ilyen volt egy éve a KATA adózási forma kivégzése is.

Megszülettek azok a rendelkezések, amelyekkel egy arcra írták ki a közbeszerzéseket, megjelentek a hirtelen lett milliárdosok, akikkel egy kis cég, de még egy közepes vállalkozás sem tudta felvenni a versenyt, ha a tulajdonos nem volt a hatalom csókosa. Felbukkantak a sokat emlegetett aktatáskás úriemberek, akik visszautasíthatatlan vételi ajánlatot tettek a vállalkozásra. A tulajdonos pedig vagy gyorsan túlادott rajta, vagy ragaszkodott a cégéhez és ezzel fejére hozta a bajt. Akik pedig nem kellettek a gazdag vevőknek, vagy nem kaptak munkát, felszámolták, megszüntették a vállalkozásukat. Minden évben szép számmal.

Idén viszont feltűnően nagy már eddig is a cégek számának csökkenése. Ahogy az adatokból kiderül, az új felszámolási eljárások száma, különösen az öt évnél fiatalabb korú cégek között, rekordot döntött.

Az első félévben közel tízezer volt a csökkenés tavaly decemberhez képest. Kérdés, hogy ezzel tisztul-e a gazdaság és vajon csak a férgek hullik, ahogy az is, hogy olcsóbbak lesznek-e a termékek, szolgáltatások? Aligha, hiszen csökken a versenyhelyzet, kizárólagosságot szerezhetnek a piacot uraló gazdag vállalkozások és azt csinálhatnak az árakkal, amit akarnak.

Közismert tény, hogy a kis- és középvállalkozások jelentik egy gazdaság motorját. A cégek ezreinek eltűnésével a gazdaságunk sem lesz jobb állapotú és ez csak a pénzfaló infláció számára lehet jó hír.

Szagunk a veszünk

Az ember ellazult, esetleg nosztalgikus, vagy éppen szerelmes hangulatban üldögél kedvenc nyaralóhelye tavának partján és álmodozó hangulatban nézi a csillagokat, hallgatja a tücsökzenét. Egészen addig, amíg a szúnyogok fel nem fedezik őt maguknak, mint bőséges élestartat.

Innen kezdve a kellemesnek ígérkező hangulat aláfestő zenéje a vérszívók zümmögő kórusa, majd az azt megszakítani szándékozó ütések csattanó hangja lesz és ezzel az este derűje végleg odavan. Ha az ember nem volt előrelátó és nem kent magára valamilyen szúnyogriasztó szert, akkor jobb, ha elmenekül egy kevésbé szúnyogos helyre, már ha a környéken van ilyen.

Ez az életkép a többségnek ismerős lehet, bár mindig vannak néhányan, akiket kevésbé zaklatnak, csípnek a pompás kis élőlények. De vajon mi kell hozzá, hogy valaki megússza a zümmögő támadásokat, a nyomukban járó viszketést? Egyesek esküsznek rá, hogy ez vércsoportfüggő, mások szerint az emberi test szaga lehet a megoldás. Lehet, hogy ez utóbbiaknak van igazuk, ugyanis egy minap közzétett tudományos jelentés szerint egy nagy léptékű kísérletben a tudósok különböző emberek illatával igyekeztek meghatározni a testszagban lévő különféle vegyi anyagokat, amelyek vonzzák ezeket a rovarokat.

A vizsgálathoz a kutatók egy korcsolyapálya méretű létesítményt hoztak létre és oda fújták be az illatokat, amelyek az egyes résztvevők egyedi leheletét és testszagát hordozta. A kutatás elsősorban a maláriát terjesztő szúnyogokra terjedt ki, de joggal feltételezhetjük, hogy a jókora rokonsággal bíró vérszívó rovarok a szagok terén nagy általánosságban hasonlóan viselkednek.

Kiderült, hogy a szúnyogokat leginkább a levegőben szálló karbonsavak vonzották, köztük a vajsav szaga, amely a bűdös sajtokban is megtalálható vegyület. Ezeket a karbonsavakat baktériumok termelik az emberi bőrön, és általában számunkra nem észlelhetők. Jó hír viszont, hogy a vérszívókat az eukaliptuszosaj fő komponense, az eukaliptol taszította. Hogy most ezzel a tudással előbbre vagyunk-e vagy sem, az még kérdés.

Az egyik szakember azt is elárulta, hogy még illatmentes szappannal történt ledörzsöléssel sem szabadult meg a természetes illatoktól, amelyek vonzzák a szúnyogokat. Ugyanakkor a kutatás a tudósok szerint nagyon jó információkat ad arról, hogy mi alapján vadásznak ránk nyarunk megrontói, és hogy megértsük, mit tehetünk ellenük. Egyelőre annyit, hogy nem eszünk erősen érett, vagyis a köznyelv szerint bűdös sajtokat – személy szerint én ezt erősen fájlalnék – és bekenjük magunkat eukaliptuszosajjal. Esetleg az arra hivatottak közpénzen irthatnák is a kellemetlenkedő rovarokat. Ha meg ezek nem jönnek be, még mindig ott a tenyerünk.

Nem mintha magunk ütlegelésével jobb belátásra bírhatnánk a szúnyoghadat.

Csak a nulla

Vannak ügyek, amelyekben nehéz semlegesnek maradni. Egy többszörös gyilkos esetében nem kereshetünk mentséget tetteire, ahogy egy időseket, fogyatékkal élőket zaklató, kifosztó egyénről sem mondhatjuk, hogy azért teszi, mert nehéz gyerekkora volt. És nem lehetünk megértőek a pedofília ügyében sem.

Mindez most, a kormányzati gyűlöletkampány mellett, amely végül is inkább az LMBTQ emberekre élezte ki a pedofil elkövetőkkel szembeni törvényét, annak nyomán kapott aktualitást, hogy két figyelemreméltó megszólalás is volt a témában gyors egymásutánban. A megszólalók egyike egy idős, közismert liberális közéleti gondolkodó, két ciklusban is országgyűlési képviselő, a másikuk egy tévés műsorvezető, aki pár évét kormánypárti országgyűlési képviselőként is múlatta. Az előbbi szerint a pedofiliának nevezett esetek egy részét óvatosan kell kezelni, de ez nem azt jelenti, hogy ő megbocsátó lenne az erőszakkal vagy a hatalmi helyzettel való visszaéléssel szemben, míg utóbbi szerint bizonyos türelemmel kell lenni a pedofil betegség iránt. (Az illetőt egyébként munkáltatója e mondata miatt azonnali hatállyal elbocsátotta).

De mielőtt elítélő véleményt fogalmaznánk meg, nem árt tisztázni a fogalmat. A Büntető Törvénykönyv szerint az a tizenhatalcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra törekszik rábírní, hogy vele vagy mással szexuális cselekményt végezzen, szexuális visszaélést követ el. A Wikipédia szerint a pedofília a serdülőkor előtti gyermekek iránti szexuális vonzalom. Vagyis más az, ha mondjuk egy tanár a 17 éves tanítványával kezdeményez kölcsönös szándékon alapuló kapcsolatot, mint amikor egy vallási ember nyolc-tíz éves kisfiúkkal szórakozik. Az egyik erkölcsi kérdés és a tanárnak nincs helye az iskolában, a másik viszont már bűncselekmény.

Több olyan esetről tudok, amikor pedagógus szeretett bele az iskola felnőtt kort még el nem ért diákjába és bár mindannyiukat meghurcolták a közismertté vált kapcsolatuk miatt, az általam tudott esetek évekkal később házassággal végződtek. De, mint mondtam, ezek erkölcsi kérdések, a szakmával, hivatással összeférhetetlen cselekedetek, kapcsolatok. Egészen más a pedofília, mint mentális zavar és amely esetében, ahogy a szintén személyiségtorzult, ölni vágyó gyilkos esetében sem lehet felmentést keresni és találni a tetteikre.

A társadalom e cselekményekre reagálhat büntetéssel, és kényszerkezelésekkel is. A pedofília esetében zéró toleranciaként a legdrasztikusabb orvosi beavatkozásokra is szükség lenne, amelyek megvédenék a gyerekek mentális és későbbi szexuális életét.

Nem könnyű téma ez és kevés rá válaszként a gyűlölködés. Hathatós tettekre van szükség, időbeni feltárára és cselekvésre. Mert a gyerekek valóban védelemre szorulnak.

Micimackó elkeseredne

Vallomással kezdem: szeretem a mézet. Nem tudom, hogy jobban-e, mint a mesehős Micimackó, gyanítom, hogy azért annyira nem, de tény, nem vetem meg ezt az édes finomságot. Még az sem vette el tőle a kedvemet, amikor megtudtam, hogy a méhek a virágok nektárjából, valamint a levél- és pajzstetvek által kiválasztott mézharmatból gyűjtik a méz alapanyagát az előgyomrukba. Ott aztán a garatmirigy váladékával, különböző enzimekkel keverve vegyileg állítják elő a mézet. Vagyis a lényeg, már ami az emberi undorodást érinti, a mézet a derék termelőik a testükben készítik.

Ismerek embereket, akik e folyamat tudása nélkül sem szeretik a mézet, bár lehet, hogy egy finom mézes sütit azért csak elrágcsálnak, ha már egyszer eléjük teszik. Sokan gyógyszerként is használják a mézet, jó is sok mindenre, még ha nem is csodaszer. Például regenerálhatja a májat, méregtelenít, jó hatással van a szívre, csillapítja a fájdalmat. Visszaemlékezhetünk gyerekkorunkra, amikor édesanyánk egy bögre forró mézes teával enyhítette a köhögésünket a náthás, megfázós időszakunkban.

De most baj van a mézzel. Jó ideje egyre több szakember, méhész kongatja a vészharangot, hogy közeledik a világvége, fogynak a méhek. És amit már majdnem mindenki hallott: ha kihalnak a méhek, éhen hal az emberiség.

Olvastam a minap, hogy a méhek fogyásán túl is egyre kétségbeejtőbb a méhészek helyzete úgy idehaza, mint az unió többi nagy méztermelő országában. Mint kiderült a cikkből, az uniós mézpiacokon gyakorlatilag alig van felvásárlás, ha van, akkor olyan alacsony áron, hogy azért viszont nem éri meg értékesíteni a mézet.

Vagyis a méhészeket fenyegeti a méhek világszerte tapasztalható egyedszámcsökkenése, de ha vannak is megfelelően termelni képes méhcsaládjaik és megvan hozzá a szakértelmük, akkor meg nincs, aki megfizesse a munkájukat és a nyálankságot. Napjainkban lassan arany árában van egy kisebb üveg méz is és akkor a derék vásárló még egyáltalán nem lehet meggyőződve arról, hogy igazi mézet vett, vagy nagy szaktudással előállított hamisítványt. Ami persze ugyancsak nagyon édes, meg még finom is, de semmi köze sincs a valódi mézhez. Az igazi szakértő Micimackó valószínűleg undorral tenné le a hamis mézzel teli csuprot.

A szakértők szerint a méhek – és más beporzó fajok – számának csökkenése együtt járhat a kisebb termésekkel, egyes növényfajták kihalásával, a végén meg a mind nagyobb létszámú emberiség éhezésével. Én ennyire nem szaladnék előre, lehet, hogy előbb irtja ki magát az emberiség, mintsem kihalnának a méhek, ha viszont nem pusztítjuk ki magunkat, akkor meg vagyunk annyira okosak, hogy kitaláljuk a mesterséges beporzást.

De, hogy abból, hogy lesz a méhek nélkül igazi méz, az már meghaladja a fantáziámat.

Átírt gének

Amikor az ember egyik reggel arra ébred, hogy bátran ejtőzhet még az ágyában, mert friss nyugdíjasként már semmiféle kötelezettsége sincs, furcsán érzi magát. Eleinte ez még jó is lenne, ha a tükörből nem egy öregedő ember nézne vissza rá.

Megöregedni nem jó, pedig csak az az ember öregszik meg, aki nem hal meg már korábban, nem viszi el egy baleset, súlyos betegség, vagy valamely más módja a földi elmúlásnak. Ha így nézzük, kiváltságnak is tarthatjuk az öregedést. Ennek ellenére a legtöbb idős ember örömmel fogadna egy olyan beavatkozást, amellyel visszanyerné fiatalabb kori egészségét, rugalmasságát, tettekészségét, és jó néhány időközben megkopott, vagy örökre elveszett képességét.

A Kölni Egyetem kutatói nemrégiben rájöttek, hogy mitől öregszünk, és mit tehetünk a folyamat visszafordítása érdekében. Ahogy a Nature tudományos folyóiratban közzétett tanulmányukból kiderült, az egyetem hat különböző laboratóriumának kutatói úgy vélik, megtalálták a választ az öregedéssel kapcsolatos kérdésekre. A tudósok állítják, hogy nemcsak azt fedezték fel, hogy a génátírás, a transzkripció, vagyis az a folyamat, amelyben a sejt egy DNS-szárlól RNS-másolatot készít, az életkor előrehaladtával gyorsabbá és pontatlanabbá válik (amúgy ez eddig is közismert volt), hanem hogy bizonyos folyamatok segíthetnek pontosabbá tenni az átírást. A tízéves kutatót vezető Andreas Beyer doktor az egyik hírportálnak elmondta, ellentétben az e területet kutatók többségétől ők feltették maguknak a kérdést, hogy miként változik az átírási folyamat az öregedés során. A tudós szerint, ha ezt megfejtik, akkor lassítható az öregedés folyamata. Tehát a génátírás a kulcs.

Természetesen nem lettem tudós és már azt is nehezen értem, amit leírtam, bár tanultam anatómiát, élettant, egészségtant, és más hasznos tudományokat is, de ez meghaladja az ismereteimet. Azt viszont el tudom képzelni, hogy mi mindennel járna, ha lassítható lenne az öregedés és sokáig lennénk alkotó- és teljesítőképesek.

Most eltekintek attól, hogy azok társadalmi „hasznosságát” elemezzem, akik csak ártani tudnak családjuknak, kisebb-nagyobb közösségüknek, egy-egy országnak, vagy éppen a fél világnak. Az ő életük a kárvallottak szemszögéből nézve már akkor is túl hosszú, ha csak ötven vagy hatvan évet érnek meg. Sokkal többre jutnánk, hogyha a nagy tudású kutatók, tudósok, felfedezők, az emberiség fejlődését segíteni akaró okos emberek élneek tovább, ha az ő öregedésüket sikerülne lassítani.

Ők lehetnének azok az aggastyánok, akiknek köszönhetően vissza lehetne fordítani a klímaválságot, megakadályozni a túlnépesedést, elterjeszteni világszerte az emberhez méltó értékes és érdekfeszítő életet, meggátolni az emberiség önpusztítását.

De gyanítom, az öregedésgátlás tudása csak a gonoszságot konzerválná.

Vakmerő újságíró

Bizonyára sok minden akartam lenni gyerekként, ahogy más ifjú is, de nem emlékszem, hogy szerepelt volna közöttük az akkortájt sokak által vágyott újságírói hivatás. Annál is inkább, mert gyerekfejjel mit sem tudtam arról, hogy az újságok hogyan is készülnek.

Ifjú felnőttként egy technikumi, majd főiskolai végzettség birtokában az edzői munka mellett már a pszichológia vonzott és mind erősebben az írás. Aztán megragadva az első kínálkozó lehetőséget újságíró lettem, rádiós és tévés is, szóval elmerültem a szakma izgalmas világában.

Egy ideig még élvezhettem a leírt vagy nagy nyilvánosság előtt kimondott szó erejét, amely az elmúlt három évtizedben már látványos gyorsasággal veszített a súlyából. Korábban, az akkori pártállami rendszerben volt, hogy nyolc hónap szilenciumra ítélték, ami idő alatt egyetlen betűm sem jelent meg. Aztán némi szabadabb időszak után bennünket, újságírókat kiáltottak ki sok baj okozójának, kaptam egyik-másik kinyomtatott mondatomért fenyegetést én is.

Ma, ha valaki azt mondja, hogy ő újságíró, nemigen esnek hasra tőle az emberek. Miért is tennék, amikor a közösségi média jóvoltából bárki újságíró lehet, sőt, ha közérdeklődésre számottevőt szól, többen olvassák, mint az egykori legolvasottabb hazai napilapok híreit. Leértékelődött ez a hivatás, amiben a technika fejlődése is belejátszik. Egyre-másra jelennek meg hírek arról, hogy ez vagy az az újság, cég, intézmény élő ember helyett már robotokat alkalmaz újságíróként. A kínai állami tévében a bemondók egy része is mesterséges intelligencia, csinosak, okosak, sokan beléjük is szeretnek és még a lelkükkel, rigolyáikkal sem kell foglalkozni. Naná, hogy nincs lelkük, hiszen ők csak egy programban léteznek.

Pár hete a Google jelentette be, hogy a mesterséges intelligencia eszközeinek felhasználási lehetőségét vizsgálják a hírek írásához, továbbá tárgyalásokat folytatnak több hírszervezettel ezek használatáról. A tervek szerint a mesterséges intelligencia eszközei több más mellett segíthetik az újságírókat a különböző írásstílusok kiválasztásában, hogy ezzel is fokozzák a termelékenységüket. Ma még azt állítják az ötletgazdák, hogy a robotokkal nem céljuk a cikkek létrehozásában az újságírók kiváltása, legfeljebb segítenek a tények ellenőrzésében. Aki már megélt pár évtizedet, ismerheti az ilyen bevetést.

Próbaként a minap megíratam egy tudósítást, a ChatGPT-vel, a világot lázba hozó mesterséges intelligenciával és ha nem is volt jobb nálam – már hogy lett volna az! –, mindenképpen figyelemreméltót alkotott. Még az is csak kicsit volt zavaró, hogy az írás helyenként távol állt a tényektől. Mindenesetre az elővigyázatos újságíró jobban teszi, ha időben keres más munkát magának.

Mondjuk, ha vakmerő, mehet tanítani, ha nem, lehet árufeltöltő valamelyik szupermarketben.

Késésben

Aki rendszeresen jár vonattal, már fel sem veszi, ha a szerelvénye aznap éppen tíz vagy húsz percet késik. Pedig a járatkésés nem csak bosszantó és erősen befolyásolja az utasok napját, de egyúttal egy lelet is az adott ország nemzeti vasútjának állapotáról.

Az utóbbi időben a MÁV Európa egyik legtöbbet késő vasútja lett. Az év első öt hónapjában már minden tizedik vonat legalább öt percet késett, míg minden huszadik negyedóránál is többet. És ez az adat időközben vélhetően még rosszabb lett.

A MÁV állapotának látteleletét tovább rontja a hír is, miszerint a Budapest–Győr–Hegyeshalom-vonal Biatorbágy és Szárliget közötti szakaszán 100 km/h-s ideiglenes sebességhatározást kellett bevezetni, emiatt a MÁV szerint miután „a pálya korossága többszörösen meghaladta a tervezési életciklusát”, a közel 29 kilométer hosszú korlátozás miatt a vonatok menetideje 5-10, esetenként 10-20 perccel is meghosszabbodhat.

A MÁV sohasem tartozott a nagyon pontos vasúttársaságok közé, de volt a rendszerváltás után egy időszak, amikor még az unió is hitt bennünk és nyomta az országba a pénzt, hogy modern európai állammá fejlődjünk. Akkor komoly pályafejlesztéseket hajthatott végre a vasút. Gyorsabbak lettek a járatok, pontosabban érkeztek, de aztán egy ember személyes politikai ambíciója miatt e kegyelmi időszak véget ért. Bár vannak a fővonalakon szép Flirt szerelvények, és van már emeletes vonatunk is, de a vasút pályahálózatának állapota, a szolgáltatásának színvonala egyre csak romlik.

Nem tette jobbá a helyzetet a sok szárnyvonal nagy hirtelen történt lezárása, megszüntetése, mert hát, mint tudjuk, nem voltak gazdaságosak és amúgy sincs felújításra pénz. Hogy miért is nem jut pénz a vasútra, az nehezen értelmezhető kérdés, hiszen egy ország fő gazdasági ütőereje a fejlett, gyors és biztonságos vasúthálózata. Hogy miért nincs rá pénz arra választ kaphatunk, ha a kormányzat költségeit nézzük, a sok magyarázhatatlanul szétszórt százmilliárdot. Ha az elmúlt tucatnyi évben külföldre adott, de soha meg nem térülő befektetések, haszontalan, ám felettébb drága és felesleges vásárlások, a magyar polgárok számára érthetetlen támogatások összegének egy részét megkapta volna a MÁV, messze nem itt tartanánk.

Egyik barátom a közelmúltban Németországba utazott vonattal. Hogy ne unatkozzon, időnként leveleztünk egymással, hogy merre jár, mit tapasztal. Volt, hogy vágányzárról, késésről tájékoztatott, de nem feledhetem azt a fotót sem, amelyet a kényelmes, tiszta vonat tájékoztató táblájáról készített. A vonat sebessége az adott pillanatban ugyanis 280 kilométer volt. Már maga a látvány is hihetetlen volt.

Az viszont, hogy ez mennyire elérhetetlen számunkra, nagyon is hihető.

A csodaszer

Az emberek sok más mellett két dolgot nagyon szeretnek: sokat enni és karcsúnak maradni. De e kettő így együtt csak keveseknek adatik meg, mert ugyan vannak, akik nem hajlamosak a hízásra, de a többség a bevitt kalóriáknak megfelelően, annak rendje és módja szerint meg is hízik.

Az elhízottság, amely nem kívánatos mellékhatása a sok evésnek, ülő munkának, erősen mozgásszegény életmódnak, számtalan betegség melegágya. Az ember, ha túlsúlyos, vagy elfogadja ezt a tényt és a továbbiakban nem foglalkozik a kinézetével vagy változtat az életmódján. Ezt azonban nem olyan egyszerű megtenni, mint tanácsolni.

A legtöbb önmaga alkatával elégedetlen ember összeveti saját kinézetét a filmsztárok, élsportolók, celebek látványával, akik általában csinosak, szépek, vékonyak, az urak meg jóképűek, izmosak és ha tehetik mutogatják is kigyúrt testüket, kockahasukat. A tévénezőt, moziba járókat meg a sárga irigység önti el és a film, vagy tévéshow végén megfogadja, hogy fogyókúrába kezd, változtat az életmódján, rendszeresen súlyozózni fog, meg talán futni is elmegy. Ebből általában nem túl sok marad pár héttel későbbre. De sebaj, ott vannak még a különféle fogyókúra eljárások is, például az éppen most oly divatos 16:8 elnevezésű módszer. Lényege, hogy egy 8 órás időszakban ehet csak a fogyókúrázó, majd 16 órán át egyáltalán nem vihet be táplálékot a szervezetébe. Aki bírja, bírja, aki nem, abbahagyja.

Mert hát van más út is. Felfedezték ugyanis, hogy több, a cukorbetegség kezelésére szánt gyógyszer, injekció fantasztikus fogyást idéz elő azoknál, akik az amúgy meglehetősen drága és csak szakorvosi javaslatra kapható szert szedik, vagy a vakcinával rendszeresen szúrják magukat. A mellékhatásokról most ne is beszéljünk, pedig vannak. Bár lehet, hogy ez utóbbit ellensúlyozza a látvány, ami a tükörből tekint vissza a fogyókúrázóra. Legújabbán egy dán gyógyszer lett a sláger, olcsónak nem nevezhető, de terjed, mint a Covid, sorra hódítja meg az országokat. Akkor az igény rá, hogy a gyár megfeszülve gyárt és mégis ellátási nehézségek adódnak a csodaszer használóinak bánatára, pedig a szer havi adagját az USA-ban 1350 dollárért árulják, de még a jóval olcsóbb németországi vásárlásért is 170 eurós árat kell fizetni, amely költség állítólag hamarosan 330 euróra emelkedik majd.

Nem kérdéses, hogy a gyógyszer egykettőre megjelenik nálunk is és az sem, hogy lesz egy olyan rétege a társadalom túlsúlyosabb tagjainak, akik a magas árat meg tudják fizetni. Bár az, aki nem küzd napi fogyási kényszerrel, bizonyára nem érti, hogy miért nem esznek kevesebbet az amúgy mind drágább élelmiszerekből és kezdenek el többet mozogni a fogyni akarók? Vagy az túlzottan macerás? Vélhetően sokkal könnyebb beszúrni a heti adagot és várni a csodát.

Ahogy az élet oly sok már területén.

A konc

Ha minket felvesznek, az Európai Uniónak annyi...

Húsz éve, az uniós csatlakozásunk előtt mondta ezt egyik ismerősöm, mintegy jelezve a magyarok speciális természetét, a külön utasságunkat, a kákán is csomót keresésünket, a mindent ellenzésünket, okosban megoldásainkat. Erős túlzásnak gondoltam mindezt, hittem, nemhogy bomlasztjuk a bennünket soraiba fogadó szövetséget, de előre is lendítjük majd.

Mint tudjuk nem így lett. Hogy ez kinek a bűne, annak eldöntése nyilván politikai beállítottság kérdése. De, hogy barátként, szövetségesként valami nincs rendben hazánkkal, azt a minap megjelent cikk is bizonyítja.

A NATO-nak fel kellene ajánlania a magyar miniszterelnök Magyarországot az orosz elnöknek. Ez téríthetné észhez a magyar vezetőt és az őt vakon követő híveit. Mindezt az osztrák Die Presse című napilapban megjelent vendégkommentár szerzői írták, akik e következtetésre az orosz–ukrán háború során folytatott magyar kormánypolitika miatt jutottak.

A szerzők szerint nyilvánvalóan nem valósulhat meg az orosz elnök vágya, vagyis, hogy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete visszavonuljon az 1997-es határaihoz, de – állítják – kiváló gesztus lenne, ha hazánkat, amely vezetője révén egyre kevésbé megbízható szövetséges, kárenyhítésként (értsd: koncként) odavetné a NATO az oroszoknak. Azért is, mert a jeles vezetőnket követő tömegnek mindez vélhetően nem lenne ellenére.

Fogalmam sincs, hogy vajon ezt a cikket megrendelte-e valaki, vagy a két publicista magától jött erre rá, de meglehetősen félelmetes jövőt vázolt elénk. A NATO nagyon erős védelmet jelent a korlátlan anyagi és emberi erőforrással katonai téren sem rendelkező országunknak. Körülöttünk csak Ukrajna és Szerbia nem NATO-tag, viszont az orosz agresszor esetleges győzelme esetén határosak lehetünk a nagy Oroszországgal. Attól fogva senki és semmi nem védene bennünket attól, hogy előbb, vagy utóbb megint hazánkban állomásozzanak az orosz katonák.

A megszálló seregek általában uralják az adott ország gazdaságát, erőforrásait, munkaerejét. És ebből nemigen szoktak a megszálltak jól kijönni. Hogy ez egy aligha megvalósuló rémálom, beteges képzelgés? 2022. február 24-éig az volt az oroszok Ukrajna elleni háborúja is.

Ha tovább görgetjük a lehetséges folyamatokat, egy nem NATO-tag Magyarország, amely amúgy is ellenlábas a Európai Uniónak, nagy valószínűséggel oda sem kell majd. Kivonulnak hazánkból a nyugati gyárak, gazdag árukínálattal bíró üzlethálózatok, a modern technológia, megszűnik a szabad határátlépés. Lesz helyette áruhiány, munkanélküliség, elszegényedés. Jó lenne, ha azok, akik idehaza a két szerző javaslatához hasonlókat szeretnének, ezúttal kivételesen komoly tanulmányt is készítenének a lehetséges hatásokról.

Meglepő eredményre jutnának, az biztos.

Kihalás

Valamiféle öngyilkos hajlam révén az emberiség hatalmas energiát fordít saját maga kipusztítására. Hogy ez miért jó és miért lesz jobb, ha nem leszünk a bolygón, nemigen értem, hacsak nem a növények, állatok szempontjából nézem. Nekik bizonyára nagyon nem hiányzunk majd, ha kihalunk.

Nemrégiben tudta meg a világ, hogy egyszer már majdnem sikerült kihalnunk. Csak egy igen vékony hajszálon múlt az ember földi jelenléte. A Live Science tudományos portál cikke szerint elődjainknak több mint százezer évig mindössze nagyjából 1300 fős populációja élhetett a Földön. A korábbi kutatások úgy találták, hogy a modern emberi faj a körülbelül háromszázezer évvel ezelőtti Afrikából származik. Az akkori időkből fellelhető kevés kőület miatt továbbra is sok a bizonytalanság azzal kapcsolatban, hogy hogyan alakult az emberi faj a modern ember megjelenése előtt.

Hogy többet megtudjanak a modern ember kifejlődéséhez közeli időszakról, a tudósok afrikai és nem afrikai populációkból származó embereken több ezer genetikai vizsgálatot végeztek és a kapott adatok azt sugallják, hogy közel egymillió évvel ezelőtt a modern ember ősei elvesztették a szaporodni képes népességük 98,7 százalékát.

A tudósok megállapították, hogy a populáció összeomlása egybeesett a súlyos lehűléssel, amely gleccserek megjelenését, az óceánok felszíni hőmérsékletének csökkenését okozta, továbbá Afrikában és Euráziában vélhetően hosszú aszályokat eredményezett. Az, hogy – ha valóban úgy történt, ahogy azt most a tudósok feltételezik – az emberiség nem halt ki és nem alakult úgy, hogy még írmagunk sem maradt e sártekén, lehet a véletlen műve, de lehet az ember kivételes túlélőképességének javára is írni.

Az, hogy az akkori kevesebb mint 1300 ember, vagyis egy nem túl nagy mai falu lakosságának megfelelő lélekszámú faj hogyan maradhatott meg változatlan számban százezernél is több évig és hogyan válhatott belőle idővel nyolcmilliárdos nagyságú népesség, ma még talány. De annyiban mindenképpen biztató lehet e történelmi feltételezés, hogy az ember úgy nagy általánosságban a környezeti, társadalmi kihívásokhoz hallatlanul alkalmazkodni képes, gondolkodó, alkotó lény, aki mindig talál egy surranópályát, ahol tovább viheti neme sorsát.

Ez számomra, akinek meggyőződése az ember önpusztító törekvése, vigasztaló lehet. Bár nem értem, hogy miért kell kisérteni a sorsot? Vajon kinek lesz jó, ha majd a bolygón felhalmozódott nukleáris bombákat elkezdik egymásra hajigáltatni az örült vezetők és az emberiség egyedei igen gyorsan átszenderülnek a másvilágra?

Vagy higgyünk benne, hogy még akkor is marad majd legalább 1300 túlélő, akiknek leszármazottjai egymillió év alatt újra benépesítik a Földet?

És ezt mindenképpen ki kell próbálnunk?

Árulkodó illemhely

Jókora botrány kerekedett, amikor egyes államokról kiderült, hogy az izraeli Pegasus kémsoftvert használva figyelték meg állampolgárokat, ott dolgozó külföldieket és mindenkit, akit veszélyesnek tartottak hatalmuk, vagy az országuk biztonsága szempontjából.

A történet ismert, ahogy az is, hogy az okostelefont használó állampolgárok között vérmérséklettől függően keltett riadalmat a lehallgatások ténye. Akinek volt annyi ismerete a digitális kütyük világából, védelmet keresett, másoknál meg újra előkerült a régen kihaltak vélt mondat: ez nem telefontéma. Ez akkoriban volt divatos, amikor a vezetékes telefonokat játszi könnyedséggel tudta lehallgatni a hatalom. Rájöhattünk, hogy csak a technológia változott, a világ aligha.

De vajon mit remél az a kütyühasználó, akinek a lakásában lehallgatásra alkalmas okostévé, okoskonyha van, vagy a jobb módúaknak már teljesen intelligens az otthonuk, az okostelefon pedig még a pénzsűkében élők zsebében is ott lapul? A lakásokban, ahogy a zsebekben is ott az internet, a készülékek pedig az abban jártasak számára támadhatóak, információs aranybányát jelentenek. És akkor még szót sem ejtettünk a mindenhol fellelhető kamerákról, a közösségi portáljainkról, amelyeken önként osztjuk meg féltett információinkat.

Ha már az előbb az okosotthont emlegettem, nem árt megállnunk egy pillanatra az okos, vagy ahogy a figyelmünket felhívó New Scientist című portálon megjelent cikk írja, intelligens vécéknél. Ezek az eszközök ugyanis miután játszi könnyedséggel azonosítják használóikat végbélnyílásukról, összegyűjtik azokat az adatokat, amelyek a széklet és vizelet tartalmából kinyerhetők. Ezek olyan érzékeny adatok, amelyek csak az adott személyre és esetlegesen kezelőorvosaira tartoznak.

A hír olvastán a fantáziánk végtelen vágatásba kezdhet, vajon mit is tehet az a hekker, aki megszerzi egy derék úr, vagy hölgy nagy- és kisdolgából kinyerhető összes információt. Zsarolja azzal, hogy közzéteszi az interneten? Vagy éppenséggel gyógyszereket, orvosi kezeléseket kíván megvásároltatni az esetleges beteggel?

A szakértők állítják, hogy sokkal határozottabban kellene az ilyen és hasonló eszközök működését, az egyes adatokhoz, információkhoz történő hozzáférés lehetőségét szabályozni. Nem lesz egyszerű feladat.

Ma még csak kevesek gondja, hogy mit árul el róluk a nagyvilágnak a toalettjük. De ahogy a mind többek karján díszelgő okosórák, egészségügyi adatokat gyűjtő viselhető okoskütyük sokasodását látjuk, azokat, amelyek figyelik, kinek mennyi a pulzusa, vérnyomása, vércukorszintje, hogyan és mennyit alszik, kijelenthetjük, hamarosan a legtöbb lakás intim helyiségében ott lesznek az okosvécék. Akkor aztán vége a gondtalan ücsörgésnek.

Retteghetünk, hogy mit pletykál majd rólunk a vécécsészénk.

Köztes megoldás

Az, hogy valami történik az éghajlatunkkal, még a legbőszebb klíma-szkeptikus ember előtt is világos. Az okos tudósok persze nagyjából tudják mit kellene tenni, de be kell látnunk, arra egyetlen ország sem képes, nemhogy egy nyolcmilliárdos népesség, amelynek minden tagja enni, inni, lakni, a legtöbb tisztálkodni, öltözködni, vásárolni, dolgozni, kikapcsolódni akar. Ez pedig hihetetlen mértékben terheli a Föld élővilágát, fokozza a bolygó kizsákmányolását, és a szó legszorosabb értelmében rontja a levegőt.

Azonfelül növeli az ökológiai lábnyomot, vagyis azt az értéket, amely megmutatja, hogy az adott technológiai fejlettség mellett egy emberi társadalomnak milyen mennyiségű földre és vízre van szüksége önmaga fenntartásához és a megtermelt hulladék elnyeléséhez. Ebbe erősen belejátszik a mezőgazdaság, állattartás, az, hogy mit eszünk és főleg mennyi húst. Az Oxfordi Egyetem tudósai nemrégiben különböző étrendek környezeti hatásait vizsgálták és meglepő eredmények születtek.

A kutatók 55 ezer ember táplálkozási adatait követték figyelemmel. A vizsgálat résztvevői egy éven át számoltak be arról, hogy mit ettek-ittak, majd a kutatók hat kategóriába sorolták őket, a vegán, vegetáriánus, hlevő, továbbá alacsony, közepes vagy magas húsmennyiséget fogyasztók csoportjába.

Ahogy a Nature Food folyóiratban megjelent tanulmányból kiderül, minél több állati élelmiszer tartalmazott az étrend, annál rosszabb volt a környezeti hatása. Ahogy a kutatók megállapították, egységnyi állati élelmiszer akár 100-szor nagyobb hatást is gyakorolhat a környezetre, mint a növényi változata.

Mostantól nem érdemes arról vitatkozni, hogy rossz-e a világunknak a húsevés – még ha személy szerint nekünk jó is – hiszen a különbségek, különösen a sok húst fogyasztók és a vegánok között, igen jelentősek. Az utóbbiak üvegházhatású gázkibocsátása a sok húst evők étrendjéhez képest mindössze negyedrésznyi. A hús előállításához ugyanis sokkal több földre van szükség, ami több erdőirtással jár, a kevesebb fa pedig eleve kevesebb szén-dioxidot tud megkötni.

Nem gondolom, hogy ezek az eredmények egy húsevő embert vegánná tesznek és máris rohan a húsos ételeit kidobni, de nem is kell, mert van egy köztes megoldás. Ugyanis az alacsony hústartalmú étrend is lényegesen jobb a környezetünknek, mintha állandóan húst ennénk.

Ezzel nagyjából el is dőlt a vita, legalábbis a következő nagy ívű kutatásig. Vagyis, ha kedves nekünk a Föld, együnk több zöldséget, gyümölcsöt, magvakat meg kenyeret.

A hús fogyasztásától lassan úgyis elveszi kedvünket az ára.

Nincs menekvés

Nap mint nap láthatunk a tévében olyan felvételeket, amelyeken robotok szerelnek össze autókat, ilyen-olyan eszközöket, gyártanak élelmiszert, csomagolnak dobozokat és még látnak el ezernyi más feladatot. Már olyan hírt is olvashattunk néhány éve, hogy Kínában robotrendőrök járőröznek, vagy segítik az úttesten átkelőket.

Nyilvánvalóan, ha távolabbról is követve robotizálódunk mint más, még fejlettebb iparral, tudománnyal rendelkező országok, hozzánk is begyűrűzik mindez. Számos területen találkozunk mesterséges intelligenciával, automatizálással, robottechnikával, de arra, aminek a hírért a minap hallhattuk, talán még nem voltunk felkészülve.

A híradások szerint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) virtuális revizorokat alkalmaz, amelyek a nap 24 órájában kutatják évekre visszamenően a gazdasági események és a cégek bevallásai közötti ellentmondásokat. A cégvezetők mellett a könyvelők is aggódhatnak, mert egyértelműen megállapítható lesz az ő felelősségük is a hibás adóbevallásokban. Nincs többé adóelkerülés, trükközés, a rendszer felkutat és megfog minden szabályszegést, csalást.

Büszkéek lehetünk, hogy amit a NAV csinál, azt példának szánják lesz más országoknak, amelyek tiszta közteherviselést akarnak. Gondolom, nagy szeretettel fogják emlegetni a magyar módszert alkalmazó országok adózó polgárai hazánkat. De azért az adóbehajtáson kívül is származik haszna az adóhatóság robotizálásának, ugyanis a polgárok ennek köszönhetően bármikor ellenőrizhetik az orvosi ellátásukat, a nyugdíjuk alapját képező foglalkoztatási adatokat.

Nem lennék a pénzmegosztások, számlagyárosok, áfacsalók helyében. Még belegondolni is borzongató, hogy mit élhetnek át a hír hallatán, szinte hallani a sok-sok fejben lázasan pörgő-csattogó fogaskerekeket, hogy kitalálják, hogyan tovább.

Már majdnem egy ötvenes évekből jöhet ki a NAV modernizálódásából, kiáltva: leáldozott az erkölcsstelen adózóknak! Évtizedekig joggal remélhette az adófizető, hogy a sok százezer ügyfél közül éppenséggel nem rá fog esni a hatóság tekintete és nem pont őt, őket kérik be a hivatalba az összes számlával, dokumentációval vagy vonulnak ki a cégükhöz kisebb hadseregnyi adóellenőrrel.

Na ennek vége, a robot, vagy mesterséges intelligencia ellenőr fáradhatatlanul, éjt nappallá téve kutat, ellenőriz, lebuktat. Ettől aztán több lesz az elosztható pénz és ha jelentős részét fel is használják a csókosok gazdagítására, talán még marad útépitésre, egészségügyi ellátásra, oktatásra, rendvédelemre, netán szociális ellátásra is. Mert ugyebár ez a közteherviselés.

S hogy mikortól lesz jó félniük, vagy legalábbis aggódniuk az ügyeskedőknek? Ha most kezdik, már erős késésben is vannak, mert mint említettem, évekre visszamenőlegesen át leszünk világítva, mintha röntgenben lennénk.

Felár

Csak kétszázharmincöt forint, vigasztalom magam, nem éri meg a bosszankodást. De mégsem hagy nyugodni a dolog. Pedig tudom, hogy több is vezett Mohácsnál, meg azt is, hogy hetente az Európa-bajnok inflációnk messze sokszorosát lopja ki a zsebemből, ahogy mindannyiunkéból, mint ez a kétszázharmincöt forint. De amikor az ember ennyire közelről, kézzel foghatóan tapasztalja a lenyúlást az még jobban fáj.

Nem ez volt az első eset, hogy az igen népszerű szupermarketben többet költöttem, mint amennyit vásároltam. Még kora tavasszal fizettem paradicsoméért és krumpliért egy jókora összeget, amit csak otthon vettem észre. Azt persze tudtam, hogy eszem ágában sem volt aznap paradicsomot, burgonyát venni. Nem is vettem, csak fizettem. Telefonon reklamáltam, s bár az üzletet nem, csak a cég központját értem el, de intézkedtek és másnap panaszom jogosságának bizonyítása és szó nélkül visszaadták a pénzt.

Azóta, amikor eljövök a pénztártól azonnal megnézem az első és utolsó tételét, leginkább azért, hogy ne járjak megint úgy, mint az említett paradicsomos, burgonyás esetben, mert akkor – fogalmam sincs róla, hogy a pénztár teljes digitalizálása mellett hogyan lehetséges ez – állítólag bent maradt az a két tétel az előző vásárlótól, amit nekem számoltak fel.

Most is ezt tettem, s bár gyanús volt, hogy a tíz tölcséres fagylalt ára mintha tíznél többször jelent volna meg a blokkon, siettem és csak otthon számoltam meg a tételt, Nos igen, tíz helyett tizenegyet fizettem. Rosszul esett, bevallom. És nem is ennek a kétszázharmincöt forintnak az elvesztése, hanem a tudat, hogy megint becsapott, átvert lettem.

A szupermarketek pénztárosai valószínűleg bűvészképzésen vesznek részt, hiszen – valamennyien, akik vásárolunk, tapasztaljuk – varázslatos gyorsasággal halmozzák eléink a pénztárgépbe bevitt, részünkről fizetésre, a bevásárló kocsiba vissza, vagy a táskánkba, szatyrunkba elrakásra váró termékeket. Nem feltételezem az amúgy kedves pénztáros hölgy részéről a tudatos csalást, lehet, hogy csak a részére előírt, tőle elvárt sietség miatt volt mindez, attól persze még bosszantó. Az összeg mondjuk egy átlagnyugdíjnak is kevesebb, mint kilencszázadnyi része, szóval nem az összeg nagyságáról beszélek.

Napi mint nap részesei vagyunk nagy átveréseknek. A világbajnok általános forgalmi adónkkal, a túlméretezett energiaárainkkal és a minden lehetséges módon a nyugatinál messze alacsonyabban tartott béreinkkel, az állítólag kormányzatilag megvédett, de a szeretett forintunk viharos elértéktelenedése miatt rohamos gyorsasággal csökkenő értékű nyugdíjainkkal.

A vásárláskor ért sérelmem enyhítésére bánatomban megettem az egyik fagylaltot. Finom volt.

Még így, felárasan is.

Agyrém

Elromlott a lakás fűtéséről gondoskodó kazán vízhőmérsékletet szabályozó kapcsolója. A gázkészülék-szerelő megtekintette a hibát, aztán közölte, hogy nem lenne túl bonyolult a javítás, de baj van, mert a közel két évtizede szolgáló kazánhoz már nem gyártanak alkatrészt.

Kiderült, a legjobb lenne az idejét már kiszolgált kazánt újra cserélni, az ügyis csak egyre drágább lesz. Igaz, 2016 júliusa óta csak energia-hatékony és csökkentett CO₂ kibocsátású zárt égésterű gázkazánok szerelhetők fel, ezek a kondenzációs kazánok, amelyeknek viszont meglehetősen borsos az áruk.

A fővárosban élő házaspár összeszámolta a lehetséges mozgósítható pénzüket és úgy döntöttek, nem vállalhatják annak rizikóját, hogy akár csak egyetlen napra is fűtés nélkül maradjanak a hideg hónapokban. Egy szó, mint száz, belevágtak a nem kis munkát, felfordulást okozó kazáncserébe, amely a legjobb ajánlat mellett is kész anyagi csődöt, közel kétmilliót kiadást jelentett számukra.

A mesterek, komoly szakértelemmel, nagy hozzáértéssel dolgoztak és két nap alatt végeztek is. A kazán működött, de hátra volt még a használati engedély, amelynek megszerzése többek között a kondenzációs kazánokhoz elengedhetetlen kéménybélelés utáni műszaki ellenőrzéstől is függött. A családfő legott hívta is a kényseprőket, akik manapság ugyebár a katasztrófavédelem alá tartoznak. A telefonáló nem kis örömeire hamarosan egy kedves hangú hölgy jelentkezett a Pest megyei igazgatóság ügyfélszolgálatának nevében. A családfő elmondta, hogy mit szeretne, de kiderült, nem ők az illetékesek az ügyükben.

A hölgy megígérte, hogy átkapcsol Budapestre, amit meg is tett és némi zenélés, várakozás után egy határozott hangú kolléganője jelentkezett be a Győr-Sopron megyei ügyfélszolgálatától. A telefonálónk ismét elmagyarázta, hogy mit akar, de a hölgy félbeszakította, hogy ez nem tartozik rá, miért Győrt hívta. Miután tisztázták, hogy a hívónak átkapcsolást ígértek, közölte, ez bizony nem sikerült, de majd ő átkapcsol. Újabb zenélés, várakozás, majd jelentkezett egy újabb ügyintéző. A változatosság kedvéért ezúttal újfent a Pest megyei igazgatóságtól.

Az ügyfélnek ezen a ponton veszett végképp bizalma a központosított katasztrófavédelemben. De további idegörlő telefonálgatást követően végül csak sikerült a megfelelő ügyfélszolgálatához jutnia, ahol nagyjából kilencven napos határidővel vállalták is az ellenőrzést. Ha minden jól megy, előreláthatóan a tél közepe táján már várhatja is a család a kéményseprő szakembert. Addig meg fűt a kazán engedély nélkül is.

Ne reménykedjünk, hogy a tűzoltók, mentők, amelyek korábban könnyedén elérhetőek voltak, napjainkban ennél gyorsabban hívhatók. Nem, mert az ügymenet a központosításnak köszönhetően ugyanaz. S hogy közben leég egy-két ház, meghal pár ember? Hát így jártak.

Mert tudjuk, ahol gyalulnak, ott hullik a forgács.

Leszállóágban

Amikor a nyolcvanas évek elején elindult a hazai kábeltelevíziózás, sokaknak jelentett újdonságot, nyitást a nyugati világban oly népszerű műfaj felé. Ez volt az az időszak, amikor még a kisebb települések is elkezdték kiépíteni saját rendszerüket, amelyeken aztán a kilencvenes évek elejétől mind több nyugati csatorna is elérhetővé vált. A rendszerváltás táján, a reményekkel teli lázas időszakban komoly jelentőségük volt a helyi stúdiók műsorainak, a kisebb-nagyobb települések, városok helyi történeteinek bemutató tévéknek. Ezek is leginkább a kábelen voltak elérhetők.

Ez utóbbiak a politika mind durvábbá válástól kezdve komolyan veszítették az irántuk való érdeklődésből, a lakosok megcsömörlöttek, elfordultak az országos politikai mintát követő helyi közélettől és már inkább csak a nagyobb tévék szórakoztató műsorai vonzottak nagy közönséget.

Egy ideje megszaporodtak a kínálatukból bármikor lehívható műsorokat kínáló szolgáltatások. A médiahatóság adatai szerint egyre többször kattantunk rá, fizetünk elő a filmeket és sorozatokat kínáló streaming szolgáltatásokra. Napjainkban a hazai háztartások 44 százaléka néz filmeket vagy sorozatokat a streamingcsatornákon. Igaz, hogy a szolgáltatás igénybevételének előfeltétele a jó minőségű internetkapcsolat és az okostévé. Az a sok évtizedes elmaradottsággal „büszkélkedő” honi nyelvoktatás sara, hogy ezeknél a szolgáltatóknál leginkább csak azokra a filmekre, sorozatokra kíváncsiak az emberek, amelyek vagy feliratozva, vagy szinkronizálva magyar nyelven is elérhetőek.

Nyilván a streamingek megjelenése is közrejátszik abban, hogy leszállóágba kerültek itthon a kábeltévék. A legutóbbi felmérések szerint míg a 30 és 39 év közötti lakosokkal bíró háztartásoknak 54 százaléka volt a felméréskor streaming-előfizető, a 60 felettiek körében ez csak 19 százalék. És akkor még nem beszéltünk arról, hogy streaming szolgáltatásokért fizetni kell, vagyis a rosszabb anyagiak mellett élőknek ez komoly terhet jelenthet.

Elgondolkodtató adat az is, hogy a háztartások 12 százaléka nem nézett már egyáltalán televízióadást, csak streaminget és növekszik azok száma is, akik sem tévét, sem streaminget nem néznek. Ez és a korábban leírt adatok magyarázhatják az okát annak, hogy az utóbbi két évben negyedévente nagyjából 20-30 ezer háztartásban döntenek úgy az ott élők, hogy nincsen szükségük a hagyományos televíziózásra.

A közelmúltban ismertetett felmérés csak az számszerű adatokra tért ki. Arról nem volt szó, hogy mennyire játszik közre a tévézés elhagyásában a kínált műsorok minősége.

Mert hogy okot azok között is szép számmal találhatunk.

Edzés helyett pirula

Tizenhárom éves korom óta sportolok. Általános iskolásként átutazva fél Budapesten minden nap hajnali hatkor csobbantam a Sportuszoda vizében, hogy évekkel később átváltsak a nagy szerelemre, az evezésre. Sorkatonaként az alakulat megyei első osztályú kézilabdacsapatában játszottam és a laktanyák közötti barátságos meccsen még röplabdásként is pályára léptem. Később jött a másik nagy szerelem, a tenisz, meg a rendszeres futóedzések, a heti baráti kispályás focimeccsek kora. Manapság hetente háromszor teniszem, kétszer húzok le evezős ergométeren öt kilométert.

Sohasem voltam élversenyző, kiemelkedő sikereket csak edzőként értem el, de amatőr szinten is elképesztően sok élményben volt részem. A sport alakított, nevelt, tanított meg küzdeni és emelt fővel veszíteni. Vallom, amíg élek sportolok és addig élek, amíg sportolhatok. Sportolásra biztatom ismerőseimet, családtagjaimat is.

Most meg azt olvasom, hogy hamarosan egy szerrel kiváltható lesz az edzés. Az egészségügyi világszervezet, a WHO szerint hetente legalább 150 perc mérsékelt, a szívet karbantartó közepes kardióedzés ajánlott egy felnőtt számára, amelyet érdemes kétszer 30 perc izomerősítő mozgással kiegészíteni. Mindez a legtöbb ember számára riasztó és kerülendő is.

A tudósok jó ideje keresték annak módját, amivel az emberek rendszeres edzés nélkül is hozzájuthatnak a sport egészségügyi előnyeinek akárcsak töredékéhez. A kutatók egy olyan gyógyszert igyekeztek – úgy tűnik, sikerrel – előállítani, amely képes rávenni az izmokat, hogy úgy viselkedjenek, mintha egy kiadós edzésben lett volna részük. A szer állítólag felgyorsítja a zsíryanycserét és növeli az izomtömeget, vagyis utánozza a tervszerű és rendszeres edzés minden előnyét.

Az eddig csak egereken tesztelt új szer arra utasítja a vázizmokat, hogy hajtsák végre ugyanazokat a változtatásokat, mint amelyek az edzés során is végbemennek. Ezzel képes a gyógyszer a testsúlyt is csökkenteni, vele pedig kiválthatók lennének a jelenleg kapható súlycsökkentő gyógyszerek. Ez utóbbiak elsősorban az éhségérzet csökkentésével és az emiatt kevesebb táplálékfelvétellel hatnak.

A talán hamarosan elérhetővé váló gyógyszer állítólag jó hatással lesz a szívre és segítség lesz a cukorbetegnek, időseknek, betegeknek, akiknek csökkenteni kellene a súlyukat, de valamiért nem alkalmasak, nem képesek rá, vagy nem hajlandóak sportolni.

Bár a kutatás vezetője hangsúlyozta, hogy ezt a gyógyszert a betegségek kezelésére fejlesztik ki, nem a testmozgás helyettesítésére, bizonyára nem tévedek, ha azt gondolom, nem csak a betegek és idősek fogják előszeretettel szedni. Abban biztos vagyok, hogy én megmaradok a sport mellett és ezt ajánlom másoknak is.

Különösen azért, mert egy kiadós mozgás utáni zuhanyozás és pihenés alatt még egy rosszkedvű ember is csodálatosan érezheti magát.

Egy ágyban a vérszívóval

Pár évvel a második nagy világégés után születtem és miután családom lakását a budapesti harcok alatt bombatalálat érte, egy másik, jóval kisebb lakásba kellett költözniük. Nekem már az volt az otthon, vagyis az volt természetes. Mint ahogy az is, hogy a tisztaságra rendkívüli módon vigyázó, azért minden munkát vállaló édesanyám édesapámmal karöltve milyen ádáz harcot folytatott az éjszaka oly vidám életet élő és az ember véréből táplálkozó ágyi poloskák ellen. De bármennyire is ügyeltek a higiénia, a lakás, a ruháink, ágyneműink tisztaságára, a poloskák ennek ellenére rendre újabb seregeket küldtek az éjszaka leple alatt az öreg falak repedéseiből családtagjaink vérének megcsapolására. És így volt ez igen sok más házban is.

Amikor új lakásba költöztünk, úgy tűnt, e pompás kis rovarokat örökre magunk mögött hagyhattuk. Igaz, poloskákat a lakótelepi házban – ahogy a többi hasonlóban is – a tárolókban felhalmozott öreg bútorokból, a szemétdobókban kiömlött szemétből a rosszul záródó lefolyókból kiáradó csótányok pótolták. De ez már egy másik történet.

Jó ideig nem is hallottunk a poloskákról, kivéve persze a pár éve nálunk is megjelent és magukat igen kiválóan érző, derekasan szaporodó ázsiai márványospoloskákról, amelyek ellen ugyancsak ádáz küzdelem folyik a kiskertekben, lakásokban egyaránt. Most meg azt olvasom, hogy 2023 második negyedévében 65 százalékkal nőtt a poloskák száma az Egyesült Királyságban az egy évvel korábbihoz képest. A poloskák inváziójáról először Párizsból érkeztek hírek azzal, hogy az illetékesek elkeseredetten igyekeznek a helyzetre megoldást találni.

Hogy mennyire nem csak francia, vagy brit a baj, jól mutatja, hogy ha egyelőre kevés szó is esik róla, hazánkban is frontot nyitottak a poloskák. Van olyan vidéki nagyvárosban lévő szociális intézmény, ahol fél évtizede küzdenek az ágyipoloska-invázióval, nemrégiben pedig egy budapesti kórházból jelentettek ágyi poloska-fertőzést.

Ez persze csak csepp a tengerben. Akik az ötvenes-hatvanas években szenvedő alanyai voltak az öreg házakban a minden éjszaka újra és újra ismétlődő vérszívásnak és reggelente a forgolódás közben agyonnyomott poloskák hagyta véres-barna nyomokból szembesülhettek azzal, hogy továbbra is a poloskák az éjszaka urai, aligha feledik ezt az állapotot.

Gondolom, nem kellene megvárni, hogy újból ezek a körülmények jellemezzék az éjszakáinkat. Bár ahogy elnézem forrongó világunkat, a mindenfelé zajló kisebb-nagyobb háborúkat, terrorizmust, uralkodói vágyaikat fegyverekkel kielégíteni akaró diktátorok ténykedéseit, lehet, hogy a poloskák jelenléte a legkisebb gondunk.

De ettől még nem kell hagynunk, hogy szabadon szívják a vérünket.

A tárca

Lehet, hogy sokan nem is tudják, hogy már nem kell a rendőrnek megmutatniuk jogosítványukat vagy a forgalmi engedélyüket igazoltatáskor. Mindezt egy korábbi törvény módosítása tette lehetővé 2023. január 1-jei hatállyal.

Mifelénk, az igazolványok hazájában ez még ritkaságnak számít, hiszen a személyi igazolványunk, jogosítványunk, lakcímkártyánk, adókártyánk, diákigazolványunk, munkahelyi belépőkártyánk és még sok más, ilyen-olyan jogosultságunkat bizonyító okiratunk jócskán kitömik a tárcánkat. Igaz, van már eSzemélyi, amely alkalmas az elektronikus aláírás mellett sok más feladatra is. Például a személyazonosítás mellett utazáskor is megfelelő okmány, továbbá az elektronikus térben azonosítani tudjuk magunkat vele és akár számítógépről vagy mobiltelefonról is intézhetjük hivatalos ügyeinket, de még elektronikus jegyként, vagy bérletként is használhatjuk a tömegközlekedési járműveken. És aláírásra jogosító eSzemélyi nélkül a többször is módosított határidő ellenére egyszer mégiscsak életbe lévő elektronikus ingatlan-nyilvántartási rendszerben igencsak macerássá válik majd az ingatlanok adása, vétele.

Ehhez adalékként annyit, hogy amikor két éve a személyi igazolványom cseréjekor igényeltem az eSzemélyit és kértem, hogy kerüljön rá minden más lehetséges igazolványom is, a kormányablaknál ülő kedves hölgy lebeszélte, mondván, az eSzemélyi tényleg sok mindenre képes, de vajon például a vonat jegykezelője rendelkezik-e majd kártyaolvasóval? Szinte biztos, hogy még nem és nagyjából az eSzemélyi többi elérhető szolgáltatása is azon bukik el, hogy az egyes irodákban, szolgáltatóhelyeken az ügyintéző nem tudja leolvasni a kártyán lévő adatokat.

A világ persze nem áll meg, az unió előreláthatóan három éven belül bevezeti a Digital Identity Wallet (digitális személyazonossági tárca) alkalmazás használatát. Az applikáció tárolhatja majd a most még kártya formában őrzött, hitelesített adatainkat, a személyi igazolványt, jogosítványt, lakcímkártyát, TAJ-kártyát, vagy akár még az iskolai végzettségünk igazolásait is.

Mielőtt bárki is pánikba esne, hogy mindezt hogyan és egyáltalán, gyorsan hozzáteszem, hogy a tagállamoknak nem lesz feltétlenül kötelező bevezetniük az összeurópai alkalmazást, sőt, akár saját fejlesztéseik is lehetnek az uniós irányelveknek megfelelően. De, hogy a legutóbbi népszámláláskor rejtőzködő, származását, vallását be nem valló cigány, vagy katolikus hívő polgártársunk is megnyugodjon, elmondom, hogy kifejezetten érzékeny, például származásra, vallásra vonatkozó információkat a digitális tárcák nem tárolhatnak.

Elnézve számos hazai digitális fejlesztés nehézségeit, kicsit aggódva gondolok a digitális tárcára, amely nekünk ma még a tudományos fantasztikus irodalom körébe tartozó jövő.

Csak hogy a jövő a sok területen múltba révedő Magyarországon is feltartóztathatatlan.

Hátulról a harmadik

Pár hete derült ki, hogy egy tizenötezer lakosú magyarországi kisvárosban a három gyermekorvosból a jövő év elejére egy sem marad. Egyikük nyugdíjba vonul, társa más ok miatt adja fel a praxisát, míg a harmadik kollégájuk azért hagyja abba a helyi gyermekorvosi munkát, mert nem tudja felelősséggel ellátni a kollégák felmondása miatt ráháruló három körzet gyermekeit.

Az eset nem egyedi, egy másik népesebb városban és vonzáskörzetének településein a 14 éven felülieket a gyermekorvoshiány miatt már a felnőttek orvosai látják el. Ha tovább keresünk a neten, rendre találkozhatunk egyéb orvoshiányról beszámoló írásokkal is.

Nemrég ismerhette meg a lakosság az Eurostat legfrissebb statisztikáját, amely szerint Magyarország a harmadik ország, ahol a legkevesebb praktizáló orvos van. Hazánknál csak Belgium és Franciaország áll rosszabbul. A baj egyik oka, hogy kevés az orvos – közülük a még valóban erősen megemelt fizetések ellenére is sokan mennek külföldre dolgozni – de az is jelentős nehézséget okoz, hogy a praktizáló doktorok között egyre több az idős gyógyító. Például a háziorvosok kétharmada nyugdíjas vagy közel jár a nyugdíjas korhoz.

A helyzetet tovább rontja, hogy a leginkább terhelhető, de már megfelelő tapasztalattal rendelkező 35 és 55 év közötti korosztály orvosai közül mentek el sokan külföldre dolgozni, továbbá ugyancsak szép számmal léptek át a magánellátásba. Ugyancsak mind gyorsabb ütemben hatalmasodó gond a szakdolgozók hiánya. S meglehet, hogy a szakdolgozói létszám növekedéséhez egy, az orvosokéhoz hasonlóan nagymértékű béremelés is későn érkezne már. De egyelőre nem is érkezik. Emiatt azután Magyarországon kevesebb mint feleannyi egészségügyi szakdolgozó tevékenykedik, mint egy nyugat-európai országban. Hazánkban legalább huszonöt százalékos a szakdolgozói hiány.

Alig van hét, amikor egyik vagy másik kórház ne jelentené be, hogy ideiglenesen hetekre, vagy csak a hétvégékre leállítja szülészeti, sebészeti vagy más osztályát. Az Eurostat adatai szerint 2021-ben az EU-ban a becslések szerint 1,82 millió gyakorló orvos volt. Az unió tagországai közül 100 ezer lakosra a legtöbb orvos Görögországban, Portugáliában és Ausztriában jutott a felmérés idején. Nálunk meg a harmadik legkevesebb.

Nyilvánvalóan nem javít az ellátás minőségén az amúgy hivatalosan sikerként jellemzett, de ezer sebből vérző új ügyeleti rendszer, a Holdról is látszó várólisták folyamatos duzzadása, a mentők nehéz hívhatósága és a kiérkezési idejük erős megnyúlása. És akkor még szót sem szoltunk a gyógyszerárak szárnyalásáról.

Abban minden szakember egyetért, hogy a magyar polgárok nagy általánosságban jóval betegebbek a nyugati polgároknál, sokkal rosszabbak az életkilátásaik, messze kevesebb az egészségesen eltöltött éveik száma.

Vajh miért?

Fejadag

Kenyérből 9, csontos nyers húsból és vágott baromfiból 3, zsiradékból 1,5, lisztből 2, cukorból 0,5, étkezési sóból 0,15, szappanból 0,15 kilogramm, étkezési tyúktojásból 15 darab, gyufából 4 doboz, WC papírból 6 tekercs jár fejenként egy hónapra.

Bár kisgyerekként éltem benne, mégis csak szüleimtől hallottam a jegyre kapható fejadagokról, amelyek háborús, vagy katasztrófális gazdasági helyzetben illették meg az embereket, már ha jutott nekik. A világ számos országában alkalmazták ezt katasztrófahelyzetekben. Hazánkban a két világháború és a Tanácsköztársaság idején, továbbá 1951-ben vezette be az akkori kormány. A jegyrendszer a hiánygazdaságokra jellemző, vagyis amikor az alapvető termékekből a rendelkezésre álló készletek szűkös mennyisége miatt tartósan kevesebb áll rendelkezésre az igényeknél.

Ezek után érdemes feltenni a kérdést, mit tud, mire készül a magyar kormány, amely a honlapján megjelent Védelemgazdasági tervezés című útmutatóban határozta meg a fejadagokat, mégpedig egy esetlegesen bekövetkező természeti vagy katonai katasztrófa esetére.

A polgárt az ilyen útmutatók nyomán simán kitöri a frász és máris rémeket lát. Mert bár háború dúl a szomszédunkban, de mi kormányilag abszolút a béke pártján állunk, ahogy a hazai lakosság zöme is békében szeretne élni. Kicsit más a helyzet az izraeli-palesztin gyűlölködés terén, mert ugyebár ott már érvényesül némelyek esetleges előítélete, de ez messzire vezet, óhajtsunk hát inkább ott is békét. Az oroszok ukrajnai agressziója miatt szinte a világon egyedülállóan csak nálunk van veszélyhelyzet és rendeleti kormányzás, de még ez sem indokolja a fejadagok mennyiségének meghatározását. Kell itt lennie még valami oknak, ismeretnek, amelyről a polgároknak fogalmuk sincs.

Jó lenne tehát, ha megnyugtatónánk minket, egyszerű földi halandókat, hogy ne gondoljunk rosszra, nincs itt semmi látnivaló az ismerteken túl, és ők, mármint nagyra becsült vezetőink csak felkészülnek a legrosszabb forgatókönyvre, mert hát mit lehet tudni, meg amúgy is ez kötelező minden felelős kormánynak. De – mondhatnák nekünk, ijedős és aggódó egyéneknek – ez nem több, mint ami, vagyis csak egy fióknak szánt dokumentum. Mondhatnák, ugyanakkor ennek nyilvánosságra hozatala már szándékos félelemkeltésnek tűnik.

A felsorolt fejadagok között szerepel még havi 120 liter ivóvíz – nesze neked naponkénti tisztálkodás –, de még az is szabályozott, hogy mennyi fogkrém és gyertya járna nekünk baj esetén. Annyit elárulok, nem sok.

A dokumentumban felsorolt állami szervezeteknek nem sok idejük van a maguk tervezetének elkészítésére, mert a Védelemgazdasági Alaptervnek 2024. június 30-án a kormány elé kell kerülnie.

Mi meg addig erősen szoríthatunk, hogy törjön ki a világbéke. Mert ha nem, lehet, hogy jönnek a fejadagok.

A szemfüles

Nem nagy ügy – gondoltam –, pár nap alatt kiásom a javításhoz szükséges gödröt, közben meg keresek egy szerelőt, mert egyre több vizem folyt el alattomos módon és csak a vízszámlámat látva szembesültem a bajjal.

Gyanús volt nekem a parányi kertem vízcsapja, amit megörököltem három évtizede a korábbi tulajtól, és aminek fagycsapja egyszer már meghibásodott, miközben szinte sohasem használom. Amikor a fületem a csőre tapasztva meghallottam a finom surrogó hangot, tudtam, hogy megvan a pénztárcámat megcsapoló bűnös.

Belátom, alábecsültem a munka nagyságát, a képességeimet pedig felülértékeltem. Négy napig ástam, mire végeztem és már arra is gondoltam, hogy felajánlhatom metróalagútnak a gödröt. A mester persze nem volt elájulva annak nagyságától, igaz, ő pár tíz kilóval nehezebbnek tűnt nálam.

A szakember végül is a ki- és bepakolással, hümmögéssel, nehezen fog ez menni kijelentéssel együtt nagyjából jó, ha húsz percet dolgozott és úgy tűnik, kiváló munkát végzett. Ő egyébként szerződésben áll azzal a biztosítóval, amelynél eddig félévente egy nem túl megrázó, de mindeddig teljesen feleslegesnek hitt szolgáltatásért is fizettem. A biztosítóm ugyanis ezért a pénzért vállalta, hogy igen rövid időn belül megkeresi a lakóhelyemhez legközelebbi szerelőt és összehoz vele. Így kerültem kapcsolatba a más településen élő mesterrel, aki pár nap múlva már meg is jelent nálam.

Amikor az adminisztrációval is végeztünk, elbeszélgettünk. Úgy gondoltam, hogy miután sok biztosítóval van ilyen jellegű megállapodása, ki sem látszik a munkából. Mondta is, hogy hogy jól gondolom, korábban valóban így volt, de a biztosítók többsége egy ideje licitet tart. Az interneten közzéteszik a munkalehetőséget és aki a leggyorsabban jelentkezik, azé a munka.

Láttam már ilyen módszert egy szállítási feladatokat végző vállalkozókról szóló amerikai dokumentumfilm-sorozatban. Ott a legrövidebb szállítási időt és a legolcsóbb díjat vállaló vitte el a munkát. A hazai biztosítóknál az ár adott, csak az idő a licit tárgya.

Mesterem szerint ez működhetne is, ha egész nap a kezében tartaná az okostelefonját, de egy munkagödörben görnyedve, vagy létrán állva mindez kicsit nehézkes. Van viszont egy vidéki nagyvárosi vállalkozó, aki egész nap az adott területet figyeli és elsőként csap le a munkákra, amelyeket aztán – nyilván nem ingyen – ő oszt ki a vele megállapodott szerelőknek. Vagyis a rendszerbe nagy ügyesen közbeiktatta magát.

Az ügyfeleknek végül is mindegy, a többi vállalkozónak viszont nagyon nem, mert az illető lefölozi a munkákat, kiszúr a versenytársakkal. A biztosítóknak is mindegy, mert nekik az ügyfél elégedettsége a fontos. Mondhatnánk ügyes a fickó, ő ébredt elsőként és látta meg a lehetőségeket, de azért egy kicsit szomorú is mindez.

Vagy könyveljük el, hogy szemesnek áll a világ?

Állati

Jó érzés kimondani: családom nőtagjai megelőzték korunkat. Ők ugyanis sok esetben adnak szavazati jogot az immár tizenhét éve velünk élő kutyánknak. Nem állítom, hogy Lili az országgyűlési, vagy helyhatósági választásokon is részt venne, ő ugyanis nagy ívben ugat a politikusokra, meg amúgy is megvan a véleménye a politikáról. De például, hogy akar-e enni (mindig akar), sétálni, vagy ifjonek korában a kertben rohangászni, nos e téren mindig az ő szavazata érvényesült.

Most meg egy tudománnyal, jövővel foglalkozó portál azt kürtölte világgá, hogy Ioan-Radu Motoarcă a Nagy-Britanniában tanító chicagói jogász-filozófus szerint az állatok egy bizonyos csoportjának szavazati jogot kellene kapnia. Véleménye szerint mindig az emberek döntenek arról, hogy mi történjen az állatokkal, miközben maguk az érintettek nem szólhatnak bele a sorsukról szóló döntésbe.

A jogász-filozófus véleményét egy közismert lapban írta meg és azzal érvelt, hogy a világ a védelmükben meghozott törvények ellenére összességében alig kedvesebb az állatokkal, mint volt régebben. Ezért – javasolta – szavazati jogokat kell biztosítani az állatoknak, mégpedig emberi képviselők kijelölésével, akik az állatok érdekeit szolgálnák.

Arról a szakember nem nyilatkozott, hogy vajon az állatok hogyan tudatnák az ember képviselőjükkal, hogy mire szavazzon a nevükben, de ne legyünk kicsinyesek, majd kitalálják – természetesen az emberek.

A világ fejlettebb országaiban vannak állatjogok. Spanyolországban például minden állatot érző lénynek nyilvánítottak, Nagy-Britanniában pedig a gerincesek mellett különleges védelemben részesül a polip, a homár és a garnéla is, mert bonyolult központi idegrendszerük révén képesek fájdalmat, éhséget, szomjat és még más kellemetlenséget érezni. De eddig az állatoknak egyetlen jogaik terén nagyvonalú állam sem adott még szavazati jogot.

Én messzemenően a szavazati jog megadására szavazok, már csak Lilire, a szálkás szőrű tacsónkra tekintettel is. Közben igyekszem elgondolni, hogy hogyan is menne a dolog. Nos én nem bíznám egyetlen embertársamra sem az ügyletet, mert bár vannak nagy állatbarátok, de hát mégiscsak emberek. Sokkal jobb lenne, ha maguk az érintettek vonulnának az urnákhoz és szavaznák meg a következő négy évre a képviselőket. Naná, hogy maguk közül, nem is egy törtető ember politikus személyében.

A választás napján hosszú tömött sorokban vonulnának az urnákhoz a macskák, kutyák, madarak, disznók, őzek, szarvasok, kígyók, békák, szóval mindenféle állati népség, hogy leadják voksaikat. Az már részletkérdés, hogy vajon a megválasztott képviselőik beülhetnének-e az adott ország házába, hogy ott képviseljék fajtársaikat.

Gyanítom, hogy az állatok szavazati jogán még kell egy keveset dolgozni.
Előtte viszont van még némi munka ez emberi jogokkal is.

Vajon hányan?

Ugyan ki tudná megmondani, hogy eddig – mióta is – hány ember élt a Földön? Mindeddig azt hittem, hogy csak engem furdal a kíváncsiság e témában, de a minap kiderült, tévedtem, ugyanis tudósok is feltették maguknak ezt a kérdést.

Ha abból indulok ki, hogy amikor megszülettem, alig két és félmilliárd ember lézengett e sártekén, most meg már elhagytuk a nyolcmilliárdot is, akkor indokoltan gondolhatom, hogy nagyon is szapora faj az ember és ezért rengetegen élhettek már előttünk is a bolygónkon. Ugyanakkor a közelmúltban tudtuk meg, hogy a kutatások szerint volt egy olyan több mint százezer évig tartó időszak, amikor mindössze egy kisebb magyar falu lakosságának megfelelő létszámú ember tartózkodott a planétánkon. Amellett sem mehetünk el fejkavarás nélkül, hogy a mai ismeretünk szerint például a vaskorban a mai Franciaország területén, vagyis i.e. 800-tól körülbelül ezer éven át a várható átlagos élettartam csak tíz vagy tizenkét évre volt becsülhető. Voltak persze idősebbek is, de óriási volt a gyerekhalandóság és rengeteg a betegség, így jött ki ez a rémisztően alacsony átlagéletkor.

A Population Reference Bureau (PRB) munkatársainak számításai szerint ilyen körülmények között körülbelül 80 élve születésnek kellett lennie a születési aránynak 1000 emberre, csak hogy a faj fennmaradjon. A PRB a történelem és az őskor különböző pontjaiból származó népességbecsléseket használt és feltételezett születési arányt alkalmazott. Mindez persze csak egy elnagyolt becslést adott a születések számát tekintve. A kutatók becslése szerint időszámításunk előtti 190 000 óta körülbelül 117 milliárd szülés történt. Bár – teszem én hozzá –, egyes kutatások már háromezer évnél is régebbre teszik az ember földi jelenlétét, vagyis azért ezt az igen tiszteletreméltó számot némi kétkedéssel kell fogadnunk.

Nem mondom, hogy ez a bizonyos feltételezéseken alapuló becslési eredmény számomra kielégítő lenne, de miután sem tudós, sem kutató nem vagyok, csak egy érdeklődő földi halandó, el kell fogadnom az eredményt. Sokkal jobban foglalkoztat még ennél is, hogy vajon az ezerszer kizsigerelt Földünk, amelyből minden módszerrel igyekszünk kinyerni a cseppet sem kifogyhatatlan nyersanyagokat, fémeket, szenet, kőolajat, gázt, aranyat és még ki tudja hányféle, a ma emberének oly fontos anyagot, miközben helyébe iszonyatos mennyiség hulladékot, évezredek alatt lebomló szemetet rakunk, hány embernek lesz képes egyidejűleg életet, létezését, megélhetést biztosítani?

Ugyanakkor, ahogy elnézem a bolygóért aggódó vezetőket, el kell ismerem, sokat tesznek a túlnépesedés ellen az általuk kierőszakolt háborúkkal. Bár vélhetően lennének humánusabb eszközök is erre.

A támadás

Mindig mondom, hogy az ember legyen büszke az eredményeire. A minap aztán igazán sikeressé váltam, hiszen a jó ideje működtetett véleményportálom, amely kevésbé népszerű, mint a kormány propaganda sajtója és jóval kisebb olvasótáborral rendelkezik, mint a nagy szerkesztőségeket működtető, ellenzékinéki titulált hírportálok, mégis ugyanarra sorsra jutott, mint az utóbbiak. Véleményoldalamat ugyanis túlterheléses támadás érte.

Bevallom, én csak megírom a magam véleményét mindarról, amelyek meghatározzák az életünket ebben a kiválóan működő demokráciában, de mit sem értek az informatikához. Ezért a Wikipédiához fordultam információért és így tudtam meg, hogy a szolgáltatásmegtagadású, vagy más néven túlterheléses támadás „egy meghatározott rendszer ismert gyengeségeit, vagy valamilyen speciális protokoll tulajdonságait (gyengéit) támadja meg. Célja, hogy a felhasználók ne tudják elérni a számukra fontos információkat, a számítógépet vagy a számítógép hálózatot. A támadás hatására a rendszer nagyon lelassul, elérhetetlenné válik, esetleg össze is omlhat”.

Nos ez történt az weboldalammal is. Fogalmam sincs, hogy kinek és miért állt mindez érdekében, hiszen más felületeken is közzé tudom tenni a véleményemet, vagyis elhallgattatni ezúton nem lehet. Természetesen nem szeretnék tippeket adni a hatalomnak, hogy mit, hogyan kellene csinálni a kellemetlenkedő elemek elhallgattatására, szerintem tudják ők azt maguk is. A magyar (és világ) történelemben milliónyi remek példa akad erre.

Jogos büszkeségem oka, hogy valaki, valahol vette a fáradságot és dolgozott annak érdekében, hogy az nekem rosszul essen. Van persze ilyen az ellenségeskedő rokonok, haragos szomszédok, szétment párok között is, nem újdonság ez az emberek világában, de ez mégiscsak más. Bárhogy törtem ugyanis a fejem, hogy az ismeretségi körömben ki lehetett képes ilyen szakmai bravúrra, senki sem jutott eszembe, meg aztán igyekszem is a környezetemmel, közeli és távolabbi ismerőseimmel békében élni. Ha pedig ez így van, akkor egy vadidegen ember vette a fáradságot a maga kútfejéből, vagy valaki kérésre az oldalam elleni támadáshoz. Remélem, megérte neki.

Aki csak az elmúlt egy évben kicsit is figyelte a túlterheléses támadásokról szóló híreket, láthatja, hogy még véletlenül sem érték ilyen akciók az értünk keményen ténykedő kormányt, továbbá a bátor és dolgozó parlamenti képviselőkkel rendelkező, méltán dicsérhető állampártot támogató, azt minden határon túl felmagasztaló, reklámozó, propagáló elektronikus sajtót. Az összeesküvés-elméletekkel teli világunkban már csupán ez a tény is cseppnyi gyanút válthat ki az arra érzékeny emberekből.

Mint említettem, büszkeséggel tölt el ez a figyelem, jelzi, hogy valahova elértem, bár ezúttal egy finom mákos rétesnek jobban örültem volna.

Legfeljebb elválunk

Friss házasként egy akkoriban nagy hírű vállalatnál dolgoztam, ahol gyakran beszélgettem kollégámmal, egy nálam pár évvel idősebb, két kisgyerek édesapjával a srácokról, nevelésről, a gondokról és örömeikről. Több alkalommal is szóba hozta, hogyha megromlana a házassága, akkor sem válna el, mert őt, az elvált szülők gyerekét a láthatásnak megfelelően vitték, hozták az egyik szülőtől a másikig, ha akarta, ha nem és ez mély nyomot hagyott a lelkében.

Az általa elmondottakból kiviláglott, hogy ez a gyerekkori élmény sok keserűséget okozott neki például azzal, hogy akkor is mennie kellett az apjához, ha a barátaival szeretett volna játszani, vagy ha nem volt kedve az éppen soros szülőváltáshoz, inkább otthon maradt volna. De a bíróság így döntött. Akkor fogadta meg, hogy ha egyszer neki is lesz gyereke sohasem teszi ki ennek a megpróbáltatásnak.

Miután munkám máshova szólított, soha többé nem találkoztunk, pedig érdekelt volna, mondjuk tíz évvel később, hogy mit, mennyit tartott be a fogadalmából, már ha történetesen ő is elvált, amire volt esély. Mindez annak nyomán jutott eszembe, hogy a közelmúltban több olyan esettel is találkoztam, amikor a gyerekeknek menniük kellett apához, vagy éppen anyához, ha eljött az előírt, vagy kialakult láthatási idő. Az egyik esetben az apa a gyerekek lakóhelyétől messze lakik, és időnként fáradt vagy kedvetlen a kétszeri oda-vissza úthoz, a másik egy olyan párnál történik, ahol a szülők közös felügyeletben egyeztek meg a válásnál, ezért a gyerekek, éppen csak általános iskolás korúak, pár napot az egyik, majd ugyanennyi időt a másik szülőnél töltenek. Anya és apa is már egy új társsal él együtt, vagyis a gyerkőcöknek nem csak ahhoz kell alkalmazkodniuk, hogy éppen kinél vannak, ott melyek a szokások, elvárások, hanem két idegen embert is el kell fogadniuk vagy legalábbis elviselniük. Nem könnyű helyzet.

Saját fiam is elvált szülők gyermeke, én is átéltem vele együtt a kéthetenkénti láthatás, majd a kényszerű elválás traumáját. Tudom, hogy ezzel sokan voltunk, vagyunk így, rengeteg házasság végződik válással és nagyon is sok lány és fiú él csonka családban, annak minden hátrányával.

Tapasztalatból tudom, hogy sok esetben jobb kilépni egy áldatlan állapotok közepette fenntartott házasságból, mint a látszat, vagy a gyerekek kedvéért fenntartani az együttélést. A mindennapos hangos veszekedések, vádaskodások, ellenségeskedések még a legkevésbé érzékeny lelkületű kisgyereket is megviseli, problémássá teszi, akár egész életére.

Ha most bárki is azt reméli, hogy megírom a megoldást, ki kell ábrándítanom. Csak a bajokat látom és azok helyrehozhatatlan eredményét.

A sok sérült gyermeklelket.

Száraz

Az idei novemberre sok mindent mondhatunk, csak azt nem, hogy száraz. Eddig ugyanis sok eső esett és még várható több is a hónap végéig. De nem is a száraz napok okán mondjuk száraznak, sokkal inkább a Száraz November kampány miatt, amely kihívást a Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Drogambulancia Alapítvány 2016-ban hívott életre a Merj kevesebbet! ingyenes öngondozó program keretében. Ez azóta minden évben november 1-jétől november 30-áig tart.

Ma csak becslések vannak arról, hogy hány alkoholista él Magyarországon, miközben még az sem egyértelmű, hogy kit is tarthatunk alkoholistának. Az egyik szakember egy vele készült interjúban 900 ezer alkoholistáról beszélt, de a tényleges szám vélhetően ennél magasabb.

Nem tartozom még csak a közepes ivók közé sem, életemben nem voltam részeg és számomra a világ kicsit ingatagabb csak az 50. születésnapomon volt a sok felkészítés utáni koccintások miatt. Így hát tapasztalatból nem tudom, hogy mitől lesz valaki alkoholistává, bár az okokról természetesen van elképélésem. Szerencsémre anyai nagyapámon kívül, aki állítólag a napi munka után olykor ellátogatott kedvenc italmérésébe, szűkebb és tágabb családban, barátaim körében sincs alkoholista. Nem így nagyon sok más magyar családban, ahol az alkoholista családtag igencsak megkeseríti a többiek életét.

A minap láttam egy, az OECD által 48 országban készített felmérést, amelyben a fejenkénti alkoholfogyasztás szerint rangsorolták az országokat, köztük hazánkat is. A közhiedelem szerint a magyarok általában nagyivók, de ez csak kisebb részben igaz, hiszen a többség az alkohol szempontjából mértékletes életet él. A felmérést az adott országokban a 15. évüket betöltöttek között végezték el. A listát Lettország vezeti a fejenkénti 12,2 liter szeszes ital elfogyasztásával. A nemes versengésben Litvánia lakosai lettek az ezüstérmesek, míg a cseheké a bronzérem. Hazánk, és ez most örömteli helyezés, csak a 16. a torkunkon egy év alatt leeresztett fejenkénti 10,4 liter szeszes itallal. Bár ez is a középmezőny elejét jelenti.

De visszatérve a Száraz Novemberhez, miközben a kihívást megalkotók szándéka igencsak tiszteletreméltó, számomra nehezen elképzelhető, hogy egy nagyivó, egy alkoholista képes legyen egy hónapig nem inni. Eddig azt láttam, hogy a szenvedélybeteg ember – legyen az alkohol, kábítószer, szerencsejáték, munkamánia, sportolási kényszer– külső segítség nélkül képtelen lemondani szenvedélyéről, még ha tisztában is van annak káros hatásaival.

Remélem tévedek és akadtak emberek, aki november első napján reggel hét órától, amikor kezdődött a kihívás, még akkor sem ittak alkoholt, ha majd belegebedtek a

szesz utáni vágyba. Számomra ugyanakkor nagy kérdés, hogy leszoktathat-e szenvedélyről bárkit is egy meghirdetett és számára fájdalmas akció.

Gyanítom, aligha.

Diploma nélkül

„A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma.” A mondat Széchenyi Istvántól, az államférfitől, írótól, közgazdásztól, egykori közlekedési minisztertől, a „legnagyobb magyartól” származik, aki ezt a gondolatát először az 1830-ban megjelent Hitel című könyvében írta le.

A minap látott napvilágot az Eurostatnak, az Európai Bizottság statisztikával foglalkozó főigazgatóságának az az adatsora, amely bemutatja, hogy egy-egy tagállamában a fiatalok hány százaléka rendelkezik felsőfokú diplomával. Ebből az összeállításból kiderül, hogy átlagosan az unióban a 25-34 évesek 42 százalékának, vagyis tízből négy fiatalnak volt felsőfokú végzettsége vagy állt diplomaszerezés előtt 2022-ben. Hazánkban ennél jóval kisebb, csak 32 százalékos volt abban az évben a diplomások aránya.

A hazai oktatásról, annak szakmai, emberi gondjairól számtalan információt, véleményt lehet olvasni és még azt is eléri e téma, aki egyébként sem maga, sem gyermekei révén nem érintett ebben. Sokak számára nem is nagyon vonzó a felsőfokú képzés, hiszen aki sok tanulással egyetemet végzett, az a felkínált munkák jelentős részére túlképzett, vagy éppen szakterületén telítettek az álláshelyek, ha meg van állás, az sokkal rosszabbul fizet mint az éppen összerogyni készülő, hanyatló nyugaton.

Az Eurostat az 1970-es évek elején alakította ki a NUTS-rendszerét (statisztikai célú területi egységek nomenklatúrája), amelynek célja, hogy olyan, terület- és népességnagyság szempontjából összehasonlítható terület egységeket jelöljön ki, amelyek alapján egységes térségi statisztikák állíthatók össze. E rendszer alapján 2030-ra a 45 százalékos arány elérése az uniós cél, amit csak a régiók kevesebb mint egyharmada ért el tavaly. A magyar régiók közül Budapest az egyetlen, ahol több mint 62 százalék volt ez az arány.

Az adatokból kiderül, hogy a legtöbb fiatal diplomást Írország tudja felmutatni, ott a korosztály 62 százaléka szerzett diplomát, míg a második legtanultabb fiatalsággal Luxemburg (61%), a harmadikkal 59 százalékos aránnyal Ciprus rendelkezik. A lista utolsó három helyezettje: Magyarország, Olaszország 29 és Románia 25 százaléknál kevesebb diplomás fiatalal.

Azt, hogy hova vezet, ha egy ország nem költ eleget oktatásra, nem díjazza a tanulást, a műveltséget, könnyen beláthatjuk, ha csak a minimális szakmai előképzettséget, vagy éppen azt sem megkövetelő munkahelyeket kínáló összeszerelő üzemek látványos szaporodását figyeljük. Pedig, ha azt szeretnénk, hogy hazánk ne egy leszakadó, elszegényedő ország legyen, akkor növelni kellene a hozzáadott értéket

termékeiben és szolgáltatásaiban, amit viszont csak tanult emberekkel érhet el. Ahogy Széchenyi is mondta: egy nemzet ereje a kiművelt emberfők sokaságában rejlik.

Ha valakinek, hát neki hihetünk.

Fekvőtámasz

Meglehet, hogy csak az érzetem mondatja velem, de mára olyannyira elszaporodtak és oly hosszúak lettek a tévéműsorok közötti reklámblokkok, hogy már a reklámfolyamot szakítja meg néha egy-egy kis filmrészlet. Engem, ahogy bizonyára másokat is mindez rettenetesen zavar. A felmérések szerint valószínűleg emiatt csökken erőteljesen a lineáris, vagyis a hagyományos tévézés és erősen hódít a lekérhető műsorok nézése.

A médiatörvény fogalmai szerint a lineáris tartalom a műsorszámok kiadott műsorrend szerinti egyidejű szolgáltatás. Ha tetszik, ha nem, azon a csatornán akkor az van. Nem így a lekérhető médiaszolgáltatásnál, amelyben a szolgáltató által összeállított műsorkínálatból a néző, vagy hallgató a neki tetsző időpontban tekintheti, hallgathatja meg azt a műsorszámot, amelyet akar.

Megnéztem, hogy a hagyományos kereskedelmi tévézéskor milyen lehet a műsorszámok és reklámok aránya. Tettem mindezt azért, mert a minap azt tapasztaltam, hogy mintegy tízpercnyi önfeledt filmnézés után nagyjából ugyanannyi időtartamú reklámblokk következett. Ilyenkor átváltok máshova, de vélhetően összeesküdtek a tévécsatornák, mert egy ideje többé-kevésbé mindegyik ugyanabban az időpontban tölti a nép fejébe, hogy mit vegyen. Korábban volt mód arra, hogy a különböző időpontokban megszakított filmek, sorozatok között a másik csatornán futó műsort nézzem, de ma már nagyon nehéz ezzel a reklámelkerülő trükkel élni. Annyiszor meg nem lehet megvacsorázni, ahány reklámblokk van egy egyórás, hát még egy egész estés film esetében.

Átböngésztem a médiatörvényt – nagyon nem könnyű olvasmány, elalvás előtt semmiképpen sem ajánlom – amelyből kiderül, hogy a lineáris műsor esetében a harminc percnél hosszabb filmalkotás félóránként egyszer szakítható meg reklámmal. Az általam a hétvégén nézett csatorna – és nem csak az, ahogy más alkalmakkor tapasztaltam – ezt messze felülírta. És még egy fontos információt találtam a törvényben, amely szerint a lineáris médiaszolgáltatásban közzétett reklámok időtartama reggel 6 és 18 óra, valamint a 18 és 24 óra közötti időszakban sem haladhatja meg ezen időszakok húsz-húsz százalékát. Vagyis a legnézettebb esti műsorok 360 percéből „csak” 72 perc lehet reklám. Azért az az 1 óra 12 perc sem kevés, de mondhatjuk, bár csak annyi lenne.

Mert biztosan nem annyi az annyi. Bár az is lehet, hogy oly mértékig vagyok már telítve a kereskedelmi- és társadalmi célú reklámokkal, ajánlókkal, hogy már pár percnyi is zavart okoz az elmémben.

Persze bosszankodás helyett eltölthetném hasznosan is a reklámszüneteket. Ha azalatt például fekvőtámaszokat csinálnék, bivalyerős lehetnék.

Anyám főztje

Mindmáig számban érzem édesanyám főztjeinek ízeit, bár már évtizedek teltek el azóta, hogy megfőzte az utolsó ételét. Ő maga is már közel másfél évtizede itt hagyta a zűrzavaros világot, amelyben kortársaival együtt igencsak keserves, bizonytalan éveket, évtizedeket élhetett meg. Ő még annak a nemzedéknek volt tagja, amelynek asszonyai szinte a semmiből is ízletes ételeket voltak képesek a család asztalára varázsolni.

Ez cseppet sem volt könnyű, de ha akadt odahaza egy kis zsiradék, némi liszt, só, paprika, krumpli, vagy bármi más ehető, már volt miből alkotni. Később, amikor már a rendszer első számú célja volt jól etetni az embereket, mert a belakott állampolgár, ha bírálta, szapulta is családjá, barátai körében az államot, annak vezető erejét, a pártot és persze a legfőbb vezetőt, nemigen ment ki az utcára felborítani, elveszíteni azt, amije lett, könnyebb volt jól főzni.

Édesanyám, a kor asszonyainak többségéhez hasonlóan, dolgozó nő volt, így hát rendre befizetett engem egy közeli étterembe és ott kaptam a napi betevő ebédemet. Vagyis egészen fiatalon lettem étteremjáró, nekem az időnkénti vasárnapi vagy egy-egy éttermi ünnepi ebéd mit sem jelentett, különösen nem változást a hétköznapi élethez képest. Később sem nagyon változott mindez, végigjártam a Nagykörút éttermeit, majd a munkahelyi főztőket élvezhettem vagy éppen éthordóban vittem haza az ebédet. Volt miből választanom, bőséggel volt étterem, kifőzde, üzemi étkezdé.

Most meg azt olvasom, hogy idén minden száz vendéglátóhely közül több mint öt végleg felhagyott a vendéglátással. Nem igazán van már ugyanis olyan surranópálya, amerre még próbálkozhatnának a megélhetéssel. A vállalkozásokat a komoly érvágást jelentő Covid-járvány miatti leállás, majd a csökkenni alig akaró brutális infláció és az egekbe emelt energiaárak sújtották, sújtják, miként a folyamatosan növekvő dolgozói bérigények is.

Ahogy az egyik gazdasági portál szerzője kiszámolta, a napi átlag 5,3 végleg bezárt éttermet, cukrászdát, bárt, utcai gyorsétkezdét, street foodot, kávéházat vagy büfét jelent. A megmaradt vendéglátóhelyek üzemeltetői meg folyamatosan emelik az áraikat, hogy talpon maradjanak, a vendégek meg vagy megfizetik, vagy nem mennek többet oda. Ördögi a kör.

Az adatok szerint a 2019-es 45 337 vendéglátóhelyhez képest idén az első félév végére 6 557-tel kevesebb maradt. Ez az adat még számomra is sokkoló, akkor is, ha kivétel vagyok, mert nekem az említett múltam miatt sokszor a legegyszerűbb házi

ebéd is ünnepibb, mint egy kifinomult éttermi. Ugyanakkor belátom, van annak is bája, ha az ember törzsvendéggént betér kedvenc vendéglőjébe és ott figyelmesen, szinte családtagként kiszolgálják.

De a külső körülmények, karöltve a rossz gazdaságpolitikával, gondoskodnak róla, hogy erről is leszokjunk.

Plusz egy tízes

Tíz évet adnék az életemből, ha...

A mondat olykor könnyelműen kiszalad annak a száján, akinek aligha teljesülő vágya van. Pedig inkább az a jellemző, hogy az életet semmibe vevő életuntak kivételével nemhogy odaadnánk életünk sok évét valamiért, hanem létünk meghosszabbításának vágya él bennünk.

Abba most ne is menjünk bele, hogy ki nyerne azzal valamit is, ha odaadnánk (kinek is?) vagy valamiért a tíz évünket. Bár tudom, lehet valaki önfeláldozó, hogy élete árán mentsen mást, másokat, de a fenti mondat nem erre vonatkozik. Az már könnyebben elképzelhető, hogy az egészségtelen életmód, a stressz, egy értelmetlen háború, környezeti katasztrófa, elmeháborodott gyilkos vagy véletlen baleset olykor nem is tíz, de sokkal több esztendő is elrabol egy ember életéből. Nemrégiben viszont kiderült, lehet arra lehetőségünk, hogy tíz plusz évet éljünk. Már persze, ha tudjuk, hogy amúgy mennyit is élnénk.

E biztató kijelentést a norvég Bergeni Egyetem kutatói tették, akik az általuk végzett vizsgálat során több mint 460 ezer személy várható élettartamát modellezték, olyanokét, akik étkezési szokásait egy 2006-ban indult hosszútávú UK Biobank-tanulmány részeként dokumentálták. Ez egy nagyszabású orvosbiológiai adatbázis, amely félmillió brit résztvevőtől származó aprólékos genetikai és egészségügyi információkat tartalmaz.

A kutatás során a szakemberek a résztvevőket étkezési szokásaik alapján csoportosították. A tanulmányukból kiderült, hogy azok az emberek, akik egészséges étrendre tértek át és tartották is magukat ahhoz, akár 10 évvel is tovább élhettek. Na tessék kérem, itt a plusz tíz év és még csak nem is nagy az ára.

A kutatók megállapították, hogy azok a 40 éves nők és férfiak, akik az egészségtelen étkezési szokásaikon jelentősen változtattak, és betartották a brit kormány által megalkotott helyes táplálkozási útmutatóban leírtakat, azok körében nagyjából 9 év volt a várható élettartam-növekedés. Jó hír, hogy még 70 éves kor felett is növelhető 4-5 évvel a várható élettartam, ha valaki tartósan áttér az egészségesebb étrendre.

Persze most jön a feketeleves. A plusz tíz év eléréshez sok más mellett szakítani kell például a cukros üdítőitalokkal, a feldolgozott hússal és helyettük a teljes kiőrlésű gabonákban, zöldségekben, gyümölcsökben és némi halban is gazdag eledelmet kell enni. Ahogy a mostani árakba belegondolunk, talán mégsem olyan nagyon olcsó az a

plusz tíz év, hiszen a teljes kiőrlésű gabonából készült kenyér, vagy a zöldségek és gyümölcsök lassan arany árban vannak, míg egy laktató kenyérszerű vekni, vagy egy ultrafeldolgozott hússzerű készítmény még viszonylag megfizethető áron beszerezhető.

Tudjuk, hogy az életben mindenért fizetni kell. Miért pont a tíz plusz évünk maradna ki?

Kimaxolva

Kimaxoljuk neked a karácsonyt, üvölt felém kikerülhetetlen módon a reklám és nekem, mint egykor más szavakat tanult magyarnak erősen koncentrálnom kell, hogy mit is akar tenni érdekemben az illető multicég, amelyik rendre a magánéletembe nyomul. Aztán hamarosan egy focimeccs közvetítésében hallom, hogy az edző kimaxolta a meccset.

Nem szégyellem, az internethez kellett fordulnom a kimaxolni ige jelentéséért. Merthogy magamtól nemigen sikerült rájönnöm. Nos, mint megtudtam, ez a szó eredetileg a maximum szóból származhat valamelyik ismeretlen nyelvújítónak köszönhetően és terjed a covid-fertőzésnél is gyorsabban. Kiderült az is, hogy ha valaki kimaxol valamit, az abból a legtöbbet hozza ki, vagyis az a cég, amelyik kimaxolja nekünk a karácsonyt, az a legtöbbet nyújtja nekünk a legvártabb, legcsaládibb ünnepünk alkalmából. És ezt tette csapatával az az edző is, aki a kispadon ülő cserejátékosok közül beküldte a pályára azokat, akikről még várható volt valami jót a meccs alakulása szempontjából.

Nem új keletű, sokkal inkább mindenkori generációs gond az ifjabbak beszédének idősebbek általi megértése, ami valljuk meg, nem könnyű. Sok szülő, aki szép magyar nyelvre tanította vidám dalocskákkal, mondókákkal, könnyen érthető versekkel kisgyermekét, pár évvel később már alig érti iskolás lánya, vagy fia szavát a szleng használata miatt.

Sok évvel ezelőtt a ciki szót utáltam nagyon, akkoriban minden ciki volt, aztán jószerevével minden mondatban helyet kapott a kül, vagyis a kiváló, szuper jelentésű szó. Ma részben átvette a helyét, vagy mellette használatos a pacek, ami nagyjából ugyanez, mert ez is a jó, remek jelentéssel bír.

A közösségi szleng, vagy eredetileg a bűnözői körök argója nem a modern idők vívmánya, szinte minden korban létezett. A mai helyzet annyiban más, hogy a szleng terjedését, fejlődését, szókincsének látványos bővülését a messengerezés, facebookozás, tiktokozás és a közösségi média más kedvelt felületeinek tömeges használata segíti elő. Mert ugyan kinek van kedve, ideje helyes magyarsággal, kifejezésekkel, szavakkal kommunikálni, ha azt lehet web-magyarul is? Így jött divatba a hájp a túllihegés, önfényezés helyett, a vagyok helyett a vok, a nevetek helyett a lol, tom a tudom, sztem a szerintem, micsi a mit csinálsz helyett és így tovább.

Azokkal a szavakkal is nehezen barátkozom, amelyek a be igekötővel kezdődnek a

megszokott el-, meg-, fel stb. helyett. Így lett az elaludt helyett bealudt, a valamit megszerezni, kipróbálni, új kapcsolatot teremteni és még ezerféle kifejezés helyén a beújít szó. Aztán itt van még a besír, beröhög, beszomorodik, befél, beparázik és az egyik személyes kedvencem a beájul.

Ennyit az újmagyarról. Sajnos nem vagyok teljesen biztos abban, hogy mindezt valóban sikerült kimaxolnom.

Hűtőlecke

Mindeddig azt hittem, tudom, hogyan kell használni egy hűtőszekrényt. Igaz, gyerekkoromban idehaza még csak hírből sem ismertük a lakossági elektromos hűtőszekrényt, jég szekrényben, jéggel hűtöttük az ételeinket, pedig a frizsidert már a 20. század elejétől használták a nagy vízen túl, de még az amerikai lakosságnak is idő kellett ahhoz, hogy legalább minden második háztartásban legyen kompresszoros, freongázos hűtőszekrény. Ez 1937-re következett be, miközben idehaza még a hatvanas években is a nagyvárosokban a többség kihegyezett fülekkel leste a kiabálását: itt a jeges!

Eddig úgy gondoltam, hogy miután a hűtőhasználat nem atomfizika, mindenki rájöhet mi a helyes, mit hova kell tennie. A hideg lefelé, a meleg felfelé áramlik, vagyis a nagyobb hűtésigényű eledeleket, alapanyagokat alulra teszi az ember. Hogy ez nem ennyire egyértelmű, arra világított rá a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalnak, vagyis a Nébihnek a karácsony alatt és után felhalmozódó ételek frissen tartása érdekében kiadott hűtőhasználati közleménye.

A szakemberek azt ajánlják, hogy az adventi időszakban szánjunk időt a hűtőszekrény és a fagyasztó kiürítésére, hogy a karácsonyi fogásoknak és maradékoknak legyen elég helyük. A maradékokat pedig nem helyes kidobni, mert amikor a nagy eszem-iszom után jönnek a szerényebb napok, a hűtőben fellelhető ételekből még egy közepes főzőtudású ember is összerakhat ehető, sőt akár finom ebédet vagy vacsorát.

Sajnos az ételpocsékolás nagyon is jellemzi korunkat, mert míg a Föld lakosságának jelentős része a szó szoros értelmében éheznek, addig a fejlett országok sajátságosa a pazarlás. Az átlagos magyar fogyasztó egy év alatt 60 kg élelmiszer-hulladékot termel, miközben ebből 24 kg elkerülhető lenne. Érdekes a kidobott eledel árára is gondolni, a mai rekord drága élelmiszereinkkel egy kisebb vagyont dobunk a szemétkosárba. Egy háromtagú család esetében ez a kisebb vagyon már valójában nem is kicsi.

A helyes hűtőszekrény-használat is segítség lehet az élelmiszer-pazarlás ellen. A közlemény szerint oda kell figyelni a megfelelő hőmérséklet-tartományra, az ételek elrendezésére és az időzítésre. Tudni kell, hogy mit kell vagy érdemes hűteni és mit nem ajánlott, mert az inkább árt, mint használ. Ez utóbbival vitatkoznék, mármint azzal, hogy mindenben hallgassunk a szakértőkre, én ugyanis több olyan ennivalót hűtök, amit nem ajánlanak és meg kell mondjam, bevált a módszerem. De az a legjobb, ha mindenki kipróbálja, hogy neki melyik eljárás válik be.

Mint láthatjuk a leginkább rutinszerűnek tűnő konyhai feladat sem mindig az, aminek látszik. De tanulni sohasem késő.

Áramszünet

Nyugodtnak ígérkezett a december elejei szombat reggel. Korán kelő lévén a reggel rutin után ültem le a számítógép elé, hogy megnézzem a kapott leveleimet, üzeneteimet és agyműködésem szinten tartása érdekében elvégezzem a szokásos reggeli angol leckéimet. Rendben is ment minden, amíg egyszer csak le nem kapcsolt a gép és sötét lett a helyiségben. Pillanatnyi áramkimaradás, gondoltam, de aztán gyanúsan hosszúvá vált a sötétség.

Végignéztam az összes biztosítékot, majd, amikor kiderült, hogy a baj vélhetően nem lakáson belüli, hívtam a szolgáltatót. A diszpécser gyorsan fel is vette a hibát és közölte, látja, hogy náluk van a gond. Kiadja javításra, legyünk türelemmel.

Vártunk hát és reménykedtünk a gyors megoldásban. Áram hiányában ugyanis nem működött a gázkazán, a hűtőszekrény, a számítógép, nem volt meleg víz, világítás, internet és a mobiltelefonjaink is vészesen merültek le a feltöltés elmaradása miatt. Ahogy egyre hidegebb lett a lakásban, úgy vettünk fel újabb ruhadarabokat, majd jöttek a plédok. Lassan telt az idő.

A szolgáltatónál többször is érdeklődtünk, hogy mikorra várhatók a szakemberek, de rendre a miénk elé sorolódtak az életveszélyesnek nyilvánított meghibásodások. Annyit kértek, hogy tartózkodjunk otthon, hátha a lakásba is be kell jönniük a szerelőknek a javítás során. Ezzel ugrott a nagyon várt teniszmeccsünk is. Végül a reggel háromnegyed nyolc előtt bekövetkezett áramszünetet az utcai elosztódobozban két biztosíték villámgyors cseréjével délután negyed öt táján sikerült megszüntetni.

Gyakorlatilag egy áramvezetéken lógunk mindannyian, és ha a tápláló ampereket és wattokat elveszítjük, odavan a digitális, modern, de igen törékeny világunk. Persze vannak gyertyák, a romlandó ételeket a hidegben ki lehet tenni az ablakba és lehet rétegesen öltözködni is. De ez már a megszokottól merőben eltérő életminőség.

A szerelőkre várva eszünkbe jutott, hogyne jutott volna, hogy a szomszédunkban zajló eszement háború sújtotta civileknek milyen lehet az életük a kitört ablakok, beszakadt tetők, lövedékek lyuggatta falak mellett a kemény ukrán télben áram és fűtés nélkül. Vagy milyen az úgy-ahogy biztonságosnak vélt életet élt izraelieknek, amikor egyik pillanatról a másikra vérgőzös terroristák fejezték le gyerekeiket, tettek a fejük alá kézigránátot, rombolták le házukat és addigi életüket, ölték meg sokukat. Aztán a palesztinok, akiknek nemhogy áramuk, de vizük, alapvető élelmiszereik sem lett, ha ugyan még életben maradtak a már említett vérszomjas terroristák semmire sem vezető akcióját követő iszonyú megtorlásban. Nekünk azért mégiscsak ott volt a remény, hogy még aznap lesz újra éltető áramunk és visszakapjuk megszokott életünket. Be kell

látnunk, nem csak az áramfüggőségünk miatt törékeny a világunk.
Tőlünk, emberektől válik azzá igazán.

DINK

Újfajta életmód terjed a világ fejlett országainak fiatalsága körében, amelyet DINK-nek neveznek. Ez egy betűszó, amely a Dual Income No Kids, vagyis a dupla jövedelem, nincs gyerek kifejezésből ered.

A két fizetésből gyerek nélkül életstílus világszerte alternatívája lett a hagyományos, vagyis gyerekekkel élő családoknak. Lényege a szabadság és az anyagi biztonság, hiszen akár csak egyetlen gyerek felnevelése is rengeteg áldozatot, lemondást, hatalmas költséget követel a szülőktől, míg két jövedelemből két felnőtt ember gyerek nélkül meglehetősen kellemesen élhet.

Miközben a fejlett országok kénytelenek a bevándorlók tömegeivel megállítani a gyerek nélküli, vagy az egyke családmódel miatt előálló népességfogyást, a gyermektelenek élete messze jobb lehet, mint a gyermekeseké. Azt vehetnek maguknak, amit akarnak, akkor mehetnek szórakozni, amikor ehhez kedvük támad, kötöttség nélkül utazhatnak, válhatnak munkahelyet, költözhetnek egyik városból, országból a másikba, hódolhatnak hobbiáiknak, vagyis tehetik, amit a párjuk elfogad, vagy amit együtt terveznek. Ők azok, akik a társadalmi elvárásoknak sem kívánnak megfelelni és nem foglalkoznak azzal, ha megszólják őket életmódjuk miatt. Karriert építhetnek a nők is, hiszen nem szülnek, nem kell hazarohanniuk ellátni a gyerekeket, a családot és megvalósíthatják elképzeléseiket a férfiak is. A DINK-et választók legnagyobb nyeresége az idő – állítják a szakemberek.

Még ifjúkoromban ismertem meg egy gyermektelen házaspárt, szüleimmel együtt nyaraltunk velük a siófoki gyári üdülőben. Kedvesek voltak, nyugodtak, és ami nekem, a fiatal srácnak is feltűnt, gyermetegek. Az asszonynak a férje volt a fia, a férj az asszonyról gondoskodott, mintha lánya lenne. Sohasem tudtuk meg, hogy ez az életforma önkéntes választás volt-e az életükben, vagy sokkal inkább a testük tette őket gyermektelenné. Akkoriban ugyanis közel sem volt divatos, sőt elfogadható az önkéntes gyermektelenség.

Számomra elképzelhetetlen volt, hogy ne legyen gyerekem, szívem szerint három is szaladgált volna körülöttem, de végül is egy lett, akinek nagyon örültem. És örülök ma is, feledve azokat az éveket, amikor egyedül neveltem őt, a sok nehézséget, amelyet a gondozása, ellátása, iskoláztatása és a többi feladat okozott. Nem értek egyet a DINK lényegével, bár belátom, csábító lehet a gyermekesekkel szembeni könnyebb élet. De, akinek gyereke van tudja, semmihez sem hasonlítható érzés, amikor a lánya, fia először mosolyog rá, amikor hozzábújik és megérzi a gyereke szeretetét. Később persze már sokkal nehezebb az együttélés és egyre költségesebb is, de nem ismerem

szülőt, aki megbánta volna csemetéje születését.

Talán még akkor sem, amikor idős korában imádott gyermeke hetekig felé sem néz.

Mindenre emlékezők

Nem káptalan a fejem, szoktuk mondani, ha kiderül, valamit elfelejtettünk és ez a mai feladatokkal, tudnivalókkal, fontos vagy felesleges információkkal túlszűfolt világunkban nagyon is könnyen megtörténik velünk. Mármint, hogy elfelejtünk valamit. A szólásbéli káptalan egyébként a katolikus egyházigazgatás testületi szerve. És hogy hogyan is jön össze az emlékező? E szerv őrizte a hivatalos iratokat, okleveleket, perek aktáit, háborús időkben az emberek fontos iratait, vagyis elsősorban levéltári szerepe volt.

Visszatérve az ember fejéhez, még inkább agyához, annak befogadóképessége állítólag óriási és csak mintegy 10 százalékát használja ki az illető előtt álló problémák, feladatok megoldására. Ma már tudjuk, hogy ez a közszájon forgó adat téves és a szakemberek szerint agyunk éjjel-nappal maximális kapacitással működik. Ha pedig így van, akkor miért felejtünk? Persze az ember életében számos olyan esemény, történés van, amelyről jó elfeledkezni. A többségünknek sikerül is felejtienie, évekkel később az események más időpontra, megvilágításba kerülnek és valamiféle igazságtartalommal is rendelkező sztorivá lényegülnek át. Vagy törlődnek véglegesen.

Vannak viszont olyan emberek, akik életük minden napjára emlékeznek. Mielőtt kijelentenénk, hogy jó nekik, gondoljuk végig: vajon szeretnénk minden kudarcunkra, bajunkra, balszerencsénkre, ügyetlenségünkre visszaemlékezni? De visszakanyarodva a majdnem korlátlan emlékezettel megáldott, vagy éppen sújtott embertársainkhoz, akik egy rendellenességnek köszönhetik hihetetlen memóriájukat, már csak azt kell eldöntenünk, hogy számukra vajon mindez áldás-e, vagy átok. A rendellenesség neve hipermnézia és mai ismereteink szerint kevesebb mint 70 embernek van ilyen képessége az egész világon.

E kivételes agyú emberek szinte mindenre emlékeznek az életükből, még az olyan történésekre is, amelyeket egy átlagember nagyjából azonnal elfelejt. Az első ember, akinél ezt a diagnózist felállították, egy amerikai írónő. Azért az ő emlékezete sem tökéletes, mert a nem meghatározó események, apró részletek nála is éppúgy elvesznek, mint a többségünkénél.

Az ember eljátszik a gondolattal, hogy ha neki lett volna az iskolában, munkahelyen, a párkapcsolataiban során vagy családi életben mindenre kiterjedő emlékezete, akkor mennyi mindent elérhetett volna. Vagy éppenséggel szégyellt volna.

Amennyiben pedig az ember politikára adja a fejét, kifejezetten ellenjavallt számára a hipermnézia. Mert a végén még belezavarodik a tagadásba, miszerint ez vagy azt nem is ő mondta, miközben tudja, hogy de bizony, olyannyira, hogy még a hazug

mondat fémes ízét is a szájában érzi.

Miután nem tudunk ilyen politikusról, már csak az a kérdés, hogy a választók mire emlékeznek a pártemberek szószátyár kijelentéseiből.

Gyűlölet

Oly sok fontos vagy éppen idióta világnap van az emberiség szolgálatában, hogy úgy véltem, talán van nemzetközi gyűlöletnap is. Tán nem túlzás, ha azt mondom, modern világunk az egyetemes gyűlölködésre épül. Aki nem tud álmából felébredve is felsorolni vagy húsz olyan személyt, közösséget, tárgyat, tevékenységet, akiket és amelyeket utál, bizonyára nem is érti miről beszélek.

Az emberiség története maga a gyűlölködés története. A gyűlölet egy olyan érzelmi állapot, amelynek lényege a gyűlölet alanyának és tárgyának teljes elutasítása és megsemmisítésének erős vágya. Ez utóbbinál ajánlott gondolni a világban ma zajló fegyveres konfliktusokra, háborúkra, a „kisebb” polgárháborús csetepatékra. Mindnek alapja a hatalom- és pénzszerzés, eszköze a fegyverek mellett a gyűlöletkeltés, gyűlölködés.

Így már talán nem is meglepő, hogy az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének friss jelentése szerint az interneten terjedő, nők, migránsok vagy vallási meggyőződések elleni gyűlöletbeszéd felismeréséhez elengedhetetlen a fontos felületek moderálása és ellenőrzése. A gyűlöletbeszéd mára ugyanis oly nagyságrendet ért el, hogy az már valamilyen szabályozásért, védelemért kiált. Nem mintha a gyűlöletet egy szabállyal vissza lehetne szorítani, erről szó sincs, legfeljebb láthatatlanná lehet tenni, legalábbis a közösségi felületeken. A gyűlölet visszaszorításához hosszútávú nevelés, tanítás, a másság elfogadásának képessége és még sok minden más is kell. Az biztos, hogy ez nem egygenerációs munka lenne, de vélhetően soha nem is lesz ilyen. Pedig nem árt felidézni, hogy a világot felégető háborúk, a népiirtások, a milliók halálra éheztetése, a holokauszt mind-mind szavakkal, gyűlöletbeszéddel kezdődött.

Az említett uniós tanulmány Bulgáriára, Németországra, Olaszországra és Svédországra összpontosított, de nyugodtan nézelődhetek volna nálunk is, itt ugyanis igen pompás anyagot találtak volna a gyűlöletkeltésre irányuló, a kormányzat békétlenséget szító tevékenységéről. Ahogy az ebből is fakadó, az egyének tudatát mérgező, szinte minden és mindenki ellen irányuló ellenszenvről, utálatról is.

Mivel a kutatók a Facebook és az Instagram adataihoz nem fértek hozzá, az elemzés az egykori Twitterre (ma: X), továbbá a Telegramra, Youtube-ra és Redditre terjedt ki. Az 1500 elemzett poszt több mint fele gyűlöletbeszédnek, nagyobb részük zaklatásnak minősült. A vizsgált felületeken és országokban leginkább a nők voltak a gyűlölködés célpontjai.

Nyilván a közösségi felületekre kiírt mocskolódások sokaknak nagyjából olyan, mint amikor a mindennapjai miatt feszült néző kimegy a focimeccsre és gátlástalanul,

büntetlenül gyalázza az ellenfelet, bírót, vagy éppen saját csapatának valamelyik labdarúgóját.

S bár meglehet, hogy az illető ettől megkönnyebbül, a gyűlölt emberek aligha.

